

IX 9Sundhetstecken

BIBELUTLÄGGANDE FÖRKUNNELSE

SÅ KAN DU FÖRMEDLA
GUDS ORD I DAG

DAVID HELM

Bibelutläggande förkunnelse

BIBELUTLÄGGANDE FÖRKUNNELSE

Så kan du förmedla Guds ord i dag

DAVID HELM

Reformedia

ORIGINALET'S TITEL: Expositional Preaching: How We Speak
God's Word Today

COPYRIGHT © 2014 by The Charles Simeon Trust

Published by Crossway

a publishing ministry of Good News Publishers

Wheaton, Illinois 60187, U.S.A.

This edition published by arrangement with Crossway.

All rights reserved

SVENSK COPYRIGHT © Reformedia, Jönköping

www.reformedia.se

ÖVERSÄTTNING Ulrika Norberg

REDAKTÖR Ola Nilsson

FORMGIVNING Sune Jäderberg

OMSLAG Jonathan Green

OMSLAGSBILD Lightstock.com

TRYCK Livonia Print, Lettland

9Marks ISBN: 9798615086939

Om inget annat anges är bibelcitaten hämtade ur Svenska
Folkbibeln 2015.

Tryckt i samarbete med Crosslinks/Equipped Sverge

I denna bok leder David Helm oss till själva kärnan i vad sund textutläggande predikan handlar om. Här ger han oss allt vi behöver för både grundläggande förberedelse och för predikans utförande. I denna bok finns lärdom för alla, såväl för studenten som för den erfarne predikanten.

Christian Strajnic, Församlingsplanterare i Emmauskyrkan Åkersberga

Bibelutläggande predikan är inte ett sätt bland andra att predika Guds Ord. Det är vad predikan av Guds Ord är. Författaren presenterar grunderna för vad detta handlar om och ger praktisk vägledning. Jag förutspår att denna lärobok kan vara det du behöver för att predika Guds Ord istället för dina egna.

Markus Holmbom, pastor i Pingstkyrkan Skellefteå

Eftersom en predikan är meningsfull i den mån den säger vad Gud själv säger i sitt ord är utmaningen för varje predikant att så rent och klart som möjligt förmedla textens budskap till Guds folk idag. För detta ändamål är David Helms bok ett värdefullt och användbart verktyg. Den är praktisk, djuplodande och kort och torde således tjäna kyrkan väl.

Johnny Lithell, äldste i Allékyrkan Göteborg

Hur ska en predikan kunna få luft under vingarna i en youtube-fascinerad tid som denna? Helm skissar en attrak-

tiv bild av predikans nödvändighet, kraft och metod som kan gagna både en nybörjare och en väderbiten homiletiker. Kyrkans välmående består till en stor del av god predikan. Här är ett bra ställe att börja för att utveckla de färdigheter som behövs för att evangelisera vårt land.

David Bergmark, pastor i Immanuelskyrkan Tranås

Varje förkunnare som vill utgå från ett förtroende för bibeltexternas inneboende kraft och auktoritet finner här en ovärderlig hjälp till en respektfull och grundlig behandling av texterna med hänsyn tagen till litterär genre och historiska sammanhang. Du lockas in i en spännande genomgång där du steg för steg får hjälp att inse värdet av en textutläggande förkunnelse och dess relevans för vår samtid.

Roland Hellsten, förkunnare, bibellärare, författare

Guds Ord är det som en gång väcker den troende till liv och det som sedan formar, leder och helgar Guds församling. Därför är det helt avgörande för våra församlingar att Guds Ord står i centrum i förkunnelsen. I denna korta men ändå väldigt innehållsrika bok ger David Helm en fantastisk introduktion till den bibelutläggande förkunnelsen. Detta är en bok som jag varmt rekommenderar och som bör läsas av varje lekman, förkunnare och pastor.

Joel Magnusson, pastor i Missionskyrkan på Tjörn

David Helms lilla bok om bibelutläggande predikan är en gulds katt för förkunnaren och bibelläraren. Förutom att sätta ljus över alla de fallgropar som vi förkunnare så ofta hamnar i, så bjuder Helm in läsaren i de grundläggande stegen för att förmedla och överföra Guds tilltal i Bibeln till oss idag. Bokens budskap fyller ett gapande behov inom den svenska kristenheten av att få tillgång och tillit till Guds ord till oss idag genom hela Bibeln.

Ragnar Olinder, präst i Björkekärns församling, Svenska kyrkan

Äntligen en bok på svenska om bibelutläggande predikan, den "predikoform" där man låter bibeltextens budskap vara huvudbudskapet i predikan. Vers för vers, bibelbok för bibelbok predikar man igenom texterna vilket medför att man inte kan hoppa över svårare textpassager. Denna predikoform har under mina dryga 20 år inom pingströrelsen varit kraftigt underrepresenterad. Jag hoppas verkligen att denna bok kan medverka till att bibelutläggande predikan kan ta fart inom den svenska kristenheten.

Stefan Thyberg, huvudledare i Borås finska Pingst svensk-språkiga utpost "Amazing life"

Tydlig och tillämpbar, och därför en utmärkt introduktion till bibelutläggning. Här finns många praktiska råd för hur man studerar Bibeltexten så att den får forma förkunnarens ärende. Samtidigt understryker Helm en

avgörande förutsättning: att förkunnaren bärs av kärlek till dem han talar till.

Martin Helgesson, predikant i Roseniuskyrkan och samordnare för Langham Sverige

Bibelutläggande predikan bygger på tilltro till Gudsordet. Helm förmanar och uppmuntrar verkligen oss förkunnare att hedra Gud i just det avseendet. Boken ger oss goda råd för såväl bibeltolkning, teologisk reflektion och praktisk tillämpning, så att vi kan låta Bibeln sätta agendan för vår förkunnelse på ett sätt som gör Kristus synlig och påtaglig för människor i vår tid. Vad kan vara större än just det?

Gustaf Henriksson, pingstpastor och del av ledningsgruppen för Langham Sverige

David Helm har skrivit den mest hjälpsamma, kärnfulla och användbara bok om bibelutläggande förkunnelse jag någonsin läst.

Matt Chandler, församlingsföreståndare, *The Village Church*, Dallas, Texas, och ordförande för *Acts 29*, ett nätverk för församlingsplantering

Om jag skulle undervisa i förkunnelse och bara fick ge studenterna en bok skulle jag nog välja den här. Boken är ett sällsynt fynd som både ger nybörjaren en introduktion och den erfarne fortsatta instruktioner. Davids ödmjukhet övertygar, tillrättavisar, instruerar och ger mig som förkunnare mod. Jag ber att boken ska göra det samma för dig.

Mark Dever, pastor, *Capitol Hill Baptist Church*, Washington, DC, och ordförande för organisationen *9Marks*

Den här lilla boken är helt enkelt exceptionell och den bästa korta bok om förkunnelse jag läst. Helms råd är oklanderligt vettiga, teologiskt solida och väldigt praktiska.

Kevin DeYoung, församlingsspastor, *Christ Covenant Church* i Matthews, North Carolina

INNEHÅLL

Svenskt förord	11
Förord	16
Inledning – Gamla ben	22
1. Kontextualisering	27
2. Exeges	55
3. Teologisk reflektion	79
4. I dag	108
Avslutning – Förtorkade ben	139
Checklista till dig som predikar	141
Författarens tack	145
Appendix 1: Detta gör vi tillsammans!	147
Appendix 2: Formulär för att utvärdera en predikan	151
Appendix 3: Equipped	154
Appendix 4: Langham	158
Presentation av Reformedia	160

VARFÖR BEHÖVER VI BIBEL- UTLÄGGANDE FÖRKUNNELSE?

”Vad behöver kyrkan i Sverige i dag?” Jag är säker på att det finns många bra svar på den frågan. Men jag undrar hur många som skulle prioritera ”förkunnelse”? Är inte ”förkunnelse” en företeelse som passerat sitt bäst-föredatum?

Om samma fråga hade ställts i kyrkan under det första århundradet i Efesus, skulle det säkert också ha kommit många bra svar. Ändå är det mest påtagliga behovet, enligt Paulus, när han skriver sitt andra brev till den yngre pastorn Timoteus, att ”predika ordet” (2 Tim 4:2).

Att proklamera Guds ord klart och troget i den helige Andes kraft, och i bön och förväntan om att Gud ska göra sitt livsförvandlande verk, var det mest påträngande behovet där och då, och jag är övertygad om att det fortfarande är kyrkans mest trängande behov i Sverige i dag.

Trots allt är det så att vi lever på *liknande platser*. Timoteus skulle lätt ha känt igen det gudlösa samhälle som Paulus beskriver i Andra Timoteusbrevet 3:1–5 i det Efesos han levde i under det första århundradet. Och för oss som bor i Sverige under 2000-talet är det också en beskrivning vi med lätthet kan relatera till:

Människorna kommer att vara egenkära, pengakära, skrytsamma, stolta, hånfulla, olydiga mot sina föräldrar, otacksamma, gudlösa, kärlekslösa, oförsonliga, skvallriga, obehärskade, råa, fientliga mot det goda, falska, hänsynslösa och högmodiga. De kommer att älska njutning mer än Gud.

Vi ställs också inför *liknande problem*. Även vi möter de som "trotsar sanningen" (3:8), vare sig det sker ute i samhället eller inne i kyrkan. Och inför ett föränderligt moraliskt samhällsklimat har många gensvarat med att förändra budskapet för att bättre passa människorna, i likhet med dem som beskrivs i Andra Timoteusbrevet 4:3-4 som "inte längre står ut med den sunda läran utan samlar åt sig mängder av lärare efter sina egna begär, så som det kliar i deras öron att få höra. De vägrar att lyssna till sanningen och vänder sig till myter".

Så om vi lever på *liknande platser* och ställs inför *liknande problem*, behöver vi – helt klart – *samma lösning*. Vi behöver den klara och trogna proklamationen av Guds ord. Vi behöver "förkunnelse"! Och lika mycket nu som då behöver vi dem som ser det som sin plikt att lyda befallningen i Andra Timoteusbrevet 4:2: "Predika ordet, träd fram i tid och otid, tillrättavisa, varna och förmana med allt tålamod och all undervisning."

Det *imperativ* Paulus här riktar till Timoteus är fast rotat i centrala och grundläggande *indikativ*. Paulus betraktar Guds ord som oföränderligt i en föränderlig värld (3:15a). Han är förvissad om att Guds ord är nödvändigt, kraftfullt och klart, så att vi kan bli frälsta genom

tron på Kristus Jesus (3:15b). Hans övertygelse är att Guds ord är fullt ut *inspirerat, auktoritativt och tillräckligt*; det är verkligen Guds ord och kan fullt ut utföra Guds verk (3:16–17).

Så det är högsta prioritet att Guds ord blir förkunnat (4:2), vilket innebär att det ska proklameras klart och troget, i den helige Andes kraft, i bön och förväntan om att Gud ska göra sitt livsförvandlande verk.

Och precis som David Helm är jag också övertygad om att det bästa sättet för oss att göra detta på, är genom *bibelutläggande förkunnelse*.

Om vi delar samma grundläggande kärnövertygelser om Bibeln som Paulus, kommer vi att förstå och ta till oss vår uppgift på så sätt att vi *lägger ut* betydelsen av texten och inte *lägger in* det vi själva vill i förkunnelsen. Med andra ord kommer vi att för våra åhörare lägga ut Guds oföränderliga, nödvändiga, mäktiga, klara, helt inspirerade, auktoritativa och tillräckliga ord; istället för att lägga in våra personliga eller kulturella känslor, uppfattningar och förutfattade meningar. Vi kommer att se det som vår plikt att med klarhet och trohet hämta fram ur Skriften – genom den upplysning och förmåga som den helige Anden ger – det som denne samme Ande har andats in i Skriften. Huvudpoängen i texten kommer att bli huvudpoängen i vår predikan; och det centrala ändamålet i ett textavsnitt kommer med nödvändighet att avgöra vår tillämpning. I sin introduktion definierar David Helm *bibelutläggande förkunnelse* som: ”Bibelutläg-

gande förkunnelse är förkunnelse vars kraft vilar på att predikans form och huvudtanke med rätta underordnas bibeltextens form och huvudtanke.”

Om förkunnelsen ska underordnas Guds ord, då måste självklart också förkunnaren i bön ha ställt sig under Gud och hans ord. Innan vi kan söka efter ett djupt förvandlande verk i andra människors liv, måste vi själva ha upplevt detta, när vi har hört Gud tala, med sin Ande, genom sitt ord. Endast då är vi redo att utöva det förunderliga privilegium det är att tala för honom.

I en annan utmärkt bok, *The Priority of Preaching* av Christopher Ash, beskrivs bibelutläggande förkunnelse som ”att ge Gud mikrofonen”. När vi förkunnar bibelutläggande blir vi Guds mun för Guds folk och Guds värld. I slutet av sin bok har Christopher Ash ett värdefullt appendix, där han kortfattat beskriver sju välsignelser som följer på det slags förkunnelse som arbetar sig igenom Bibelns böcker söndag efter söndag och troget lägger ut dess innebörd:

1. Den garanterar att Guds agenda inte kapas av våra agendor.
2. Den gör det svårare att missbruka Bibeln genom att rycka den ur sitt sammanhang.
3. Den hindrar predikanten från att bli selektiv.
4. Den bevarar innehållet i förkunnelsen friskt och överraskande.
5. Den skapar förutsättning för variation i predikostil.
6. Den skapar en förebild för vanliga kristna att själva läsa Bibeln för uppbyggelse.
7. Den hjälper oss att predika hela Kristus från hela Skriften.

För alla som längtar efter dessa välsignelser rekommenderar jag varmt David Helms bok *Bibelutläggande förkunnelse* som en kortfattad och dynamisk introduktion till hur förkunnelsen blir en klar och trogen proklamation. Du som nu håller boken *Bibelutläggande förkunnelse* i din hand har kanske redan ett intresse för att lyssna till sådan förkunnelse – och har blivit rikt välsignad och förvandlad. Men när du själv ska predika på detta sätt saknar du ”hur” det ska gå till. Om det är vad du söker är det här just den bok du har letat efter.

I Sverige i dag är våra behov stora, men vår Gud är ännu större, och hans ord är verkligen mer än nog. Han har gett oss allt vi behöver, för att göra allt han kallat oss till. När vi öppnar Bibeln och förkunnar Guds ord, i den helige Andes kraft, med klarhet, omsorg och tillförsikt, kommer han att utföra sitt verk – och han kommer göra det för sin äras skull!

Trevor Watson

Missionär i Sverige i samverkan med *Crosslinks*, äldste i församlingsplanteringen *Göteborgs Internationella Baptistkyrka* i Kortedala och lärare vid *Equipped Sverige*.

FÖRORD

SYFTET OCH FÖRDELARNA MED BIBELUTLÄGGANDE FÖRKUNNELSE

Miguel Núñez

Det har skrivits mycket om bibelutläggande förkunnelse de senaste åren, men detta är inte en ny tanke, ett nytt uttryck eller en nyupptäckt sanning. Jesus predikade utläggande i Lukasevangeliet 24:17–47 och det gjorde även Paulus i Apostlagärningarna 17:22–31. (Jag nämner dessa två bibelställen eftersom David kommenterar dem i kapitel tre under rubriken *Teologisk reflektion*.) Många av gångna tiders stora förkunnare var också medvetna om styrkan i bibelutläggande förkunnelse.

Om det nu förhåller sig så, varför har då detta ämne betonats så mycket på sista tiden? Det finns flera olika svar, men kort sagt kan många av problemen i dagens och gårdagens kyrkor i stor utsträckning sättas i samband med predikanter och lärare som *inte* har undervisat bibelutläggande.

SYFTET MED BIBELUTLÄGGANDE FÖRKUNNELSE

Syftet med bibelutläggande förkunnelse är, vilket vi kommer att se i denna bok, att förstå ursprungsförfattarens intention i en bibeltext, förklara den för dagens människor så att de kan förstå den samt tillämpa den i förhållande till deras liv i hopp om att de ska formas till Jesus

avbild. Metoden är enkel, men inte förenklad: man läser, förklarar och tillämpar texten. Den skriftlärde Esra på Nehemjas tid följde denna modell och är en bra förebild för oss: ”De läste tydligt ur boken, ur Guds lag, och förklarade innebörden så att man förstod det som lästes” (Neh 8:8). Lägg märke till följande tre viktiga fraser: de läste tydligt, förklarade innebörden och man förstod. När predikanten har läst texten vill han inte – förutsatt att han vill vara Ordet trogen – framföra sin egen uppfattning om en text som han inte själv har inspirerat eller skrivit. Det är författarens, Guds, uppgift. Bara utifrån denna tanke förstår vi att det är ytterst viktigt att tolka och förkunna Bibeln troget.

Om vi tror att Guds Ord är ofelbart inspirerat och att det är ett uttryck för Guds tankar, hjärta och vilja, då måste vi vara noga med att inte lägga till något eller ta bort något ur det vi har tagit emot av honom. I Gamla testamentet talade Gud till Mose ur en brinnande buske och sade till honom: ”Kom inte närmare! Ta av dig skorna, för platsen där du står är helig mark” (2 Mos 3:5). Vi är inte Mose och Gud talar inte ur en brinnande buske, men de som predikar har anförtrodd uppdraget att förmedla hans felfria Ord. Och varje gång vi slår upp texten behöver också vi inse att vi närmar oss helig mark. Predikanten måste ha en vördnadsfull attityd varje gång han öppnar Bibeln. Den attityd till Guds Ord som predikanten ger uttryck för i predikstolen smittar av sig, på gott och ont.

Bibelutläggande förkunnelse har att göra med sanning, auktoritet och kraft. Predikanten har inte kontroll över någon av dessa faktorer. De hör samman med det inspirerade Ordet. Predikantens genomslagskraft beror inte på mänsklig skicklighet eller retorisk skolning. Kraften ligger i Ordets inspiration, för det kommer från samma person som talade i begynnelsen och hade makt att ur intet frambringa ett universum med miljarder galaxer (1 Mos 1–2). Samma ord uppehåller universum än i dag (Heb 1:3) och ger liv åt människor som varit andligt döda (1 Pet 1:23). Varför skulle man då urvattna Guds budskap! Om man gör det försvagar man det som Gud kraftfullt och medvetet har inspirerat. I detta sammanhang är den amerikanske teologen John Frames ord mycket passande: ”Allt vad Gud gör, det gör han genom sitt Ord; allt vad Gud gör, det gör Ordet.”¹

FÖRDELARNA MED BIBELUTLÄGGANDE FÖRKUNNELSE

Det finns stora fördelar med att predika bibelutläggande. För det första ärar vi Gud och hans namn. Guds karaktär är knutet till hans namn och hans Ord, vilket Gud slår fast i Psaltaren 138:2: ”för du har gjort ditt ord och ditt namn större än allt.” I antiken var en person inte förmer än sitt namn. Gud skyddade därför sitt namn i ett av de första budorden han gav Israels folk. Men Gud har också gjort sitt Ord stort; om hans Ord kommer till korta gör också hans namn och väsen det. Bibelutläggande förkun-

1. John Frame, *The Doctrine of the Word of God* (Phillipsburg, NJ: P&R Publishing Company, 2010), s. 55.

nelse strävar efter att finna innebörden i budskapet från Gud och erkänner att Gud endast kommer att hedra sitt heliga Ord, som har sitt ursprung i hans heliga väsen.

Genom att förkunna Guds Ord visar predikanten för det andra åhörarna att han litar och förtröstar på den kraft som finns i Ordet och inte på det egna eller någon annan människas ord.² I sin hälsning till tessalonikerna säger Paulus: ”Därför tackar vi alltid Gud för att ni tog emot Guds ord som vi predikade och tog det till er, inte som människors ord utan så som det verkligen är: Guds ord som är verksamt i er som tror” (1 Tess 2:13). Människor lär sig lita på det som predikanten litar på och respekterar. Det bästa sättet att uppnå detta är att predika utläggande utifrån Ordet.

För det tredje förankrar en bibelutläggande förkunelse predikanten i texten så att texten styr predikanten. På så vis får vi den bästa garantin för att det som förkunnas faktiskt är det Herren säger i den aktuella texten. En predikant som inte är fast förankrad i Guds sanning kan väldigt lätt driva iväg med den mänskliga vishetens vin-
dar.

Eftersom det är Guds ord som förkunnas kommer Gud för det fjärde att bekräfta budskapet. Det är därför mer sannolikt att predikanten kommer att uppfattas som en person med auktoritet och inte som de skriftlärda (Matt 7:28–29). Att undervisa och förkunna med aukto-

2. John Stott, *Between Two Worlds: The Challenge of Preaching Today* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1982), s. 132.

ritet är inte det samma som att vara auktoritär. Äkta och gudomlig auktoritet finner vi hos en människa som har satts i brand av Guds sanning. Och eftersom vederbörande brinner för Gud känner andra värmen och dras till den person som predikan handlar om – Jesus.

Bibelutläggande förkunnelse är Kristuscentrerad från början till slut. Det finns fyra viktiga ord som används i samband med Ordets förkunnelse i Nya testamentet. Det första är *kerysso*. Vid nästan varje tillfälle som det används är objektet evangeliet eller Jesus.³ Det andra ordet är *euangelizo*. Detta ord används i samband med att de goda nyheterna (om Jesus Kristus) proklameras.⁴ Nästa ord är *martyreo*, vilket innebär att vittna (om sanningen om Jesus Kristus).⁵ Slutligen har vi *didasko*,⁶ vilket betyder att ”undervisa” eller ”vägleda” och vanligtvis syftar på Jesus undervisning. Genom dessa fyra ord ser vi hur Kristuscentrerat Nya testamentet är.⁷ Det bör vi också vara när vi går upp i predikstolen för att predika.

För det femte hjälper bibelutläggande förkunnelse oss att inte feltolka texten genom att förbise uppenbarelsen

3. Walter A. Elwell (red.), *Evangelical Dictionary of Theology* (Grand Rapids: Baker Academics, 2001), s.v. ”Preach, Proclaim” av Hobert K. Farrell.

4. Joseph H. Thayer, *Thayer's Greek-English Lexicon of the New Testament* (Peabody: Hendrickson Publishers, 1996), s.v. ”Euaggelizo”.

5. Ibid., s.v. ”Martureo.”

6. Ibid., s.v. ”Didasko.”

7. Miguel Núñez, *The Power Of God's Word To Transform A Nation: A Biblical and Historical Appeal to Latin American Pastors* [bearb.]. Doktorsavhandling framlagd vid Southern Baptist Theological Seminary den 11 november 2014.

i den, läsa in för mycket i den eller fullständigt förvränga Skriften.⁸ Alla dessa misstag kan sluta med att vi förkunnar en lögn istället för sanningen. Den som tar bibelstudiet och förkunnelsen av Ordet på allvar vill inte hamna i något av dessa diken. Paulus uppmanade Timoteus: ”Gör allt du kan för att bestå provet inför Gud, som en arbetare som inte behöver skämmas utan rätt delar sanningens ord” (2 Tim 2:15). Att handskas med Guds Ord på rätt sätt gör att arbetaren inte behöver skämmas som lärare inför Gud.

Genom en bibelutläggande förkunnelse tränas slutligen åhörarna att lyssna bibelutläggande – att lyssna efter bibelordets innebörd. På så sätt blir de bättre rustade att uppmärksamma felaktigheter när de hör andra typer av förkunnelse. Detta är en mycket viktig uppgift för den som undervisar och är en herde för hjorden.

Innan vi nu går vidare med David Helms del om hur man predikar bibelutläggande vill jag bara ställa en enda fråga: Med tanke på alla de fördelar med bibelutläggande förkunnelse som vi har sett – varför skulle någon vilja predika på något annat sätt?

8. Ramesh Richard, *Preparing Expository Sermons* (Grand Rapids: Baker Books, 2005), s. 46.

INLEDNING

GAMLA BEN

Den store mannens stoft vilar i ett gravvalv under stengolvet i kapellet vid King's College i Cambridge, precis innanför dörren närmast västsidan. På platsen finns det två inskriptioner, dels bokstäverna CS, dels det årtal då mannen dog, 1836. Båda är inhuggna i stenläggningen och har fyllts med bly. Om du någon gång får tillfälle att stå där – som jag en gång gjorde i vördnad – ska du veta att de gamla benen under dina fötter tillhör en man som återförde Bibeln till centrum för kyrkolivet i England.

Det var en dyster novemberdag 1836 då inte mindre än 1 500 akademiker närvarade vid Charles Simeons begravning. Människor kom i en omfattning som sällan sågs vid den här tiden för att hedra denne pastor och förkunnare.⁹ Charles Simeon var en gåva, Guds gåva, till sin tids människor.

Men han är också en gåva till vår tid. Hans intuitiva känsla för evangeliet har stått sig genom tiderna och kan vara en frisk fläkt för förkunnelsen i vår tid. För Simeons förkunnelse hade något som mycket av vår tids förkunnelse saknar.

9. Jag har William Carus att tacka för detaljerna kring Charles Simeons begravning och begravningsplats. William Carus, *Memoirs of the Life of the Rev. Charles Simeon* (London: Hatchard and Son, 1847), s. 582–83.

Vad är det vi saknar? Hur kan vi dra nytta av det han lämnat efter sig?

Svaren är förvånansvärt enkla och pekar mot själva kärnan i detta som kallas *bibelutläggande förkunnelse*. Det som låg bakom den store mannens inflytande var i hög grad hans syn på Bibeln. Simeon trodde att en klar och tydlig bibelutläggning är vad som gör en församling sund och full av glädje. När man bygger upp en församling är det bibelutläggningen som drar det tyngsta lasset. Simeon övergav aldrig denna fasta övertygelse. I femtiofyra år och utifrån en enda pastorstjänst vid Holy Trinity Church i Cambridge, England, ägnade han sig outtröttligt åt att predika. Vecka efter vecka, år efter år, decennium efter decennium stod han inför sin församling och förkunnade Guds Ord klart, tydligt och kraftfullt. Han beskrev sin övertygelse om bibelutläggning på följande sätt:

Min strävan är att ur Skriften hämta fram vad som finns där och inte pressa in vad jag tror kan finnas där. Jag har en brinnande iver när det gäller detta: att aldrig säga varken mer eller mindre än vad jag tror Anden vill säga i det avsnitt jag lägger ut.¹⁰

Simeon ansåg att förkunnaren hade en skyldighet gentemot texten. Han var fast besluten att hålla sig på linan, aldrig sätta sig över bibeltexten för att säga mer än den sade och aldrig sänka sig under den genom att förminska

10. Handley Carr Glyn Moule, *Charles Simeon* (London: Methuen & Co., 1892), s. 97.

dess kraft eller rikedom.

Denna övertygelse – denna mogna självdisciplin – försummas ofta av dem som i dag handskas med Guds Ord. Detta är uppriktigt sagt något som förgör många av våra församlingar, även de läromässigt sunda. Mycket av det vi tror är bibeltrogen förkunnelse missar i själva verket målet på grund av bristande självdisciplin. Jag är den förste att erkänna att jag inte alltid har varit disciplinerad nog att ur Skriften hämta fram endast vad som finns där. Det är min bön att denna lilla bok, bland annat, måtte bli använd av Gud för att hjälpa någon att utforska hur bibellärare och predikanter skulle kunna återupptäcka denna övertygelse.

Men det är inte bara Simeons övertygelse som är värd att begrunda. Hans mål för förkunnelsen behöver också återupptäckas. Simeon formulerade kortfattat sina mål för bibelutläggningen på följande sätt:

*att ödmjuka syndaren
att upphöja Frälsaren
att främja helgelsen.*¹¹

Tydligare än så blir det inte. Och dessa mål bör vägleda oss i dag. Vår värld – liksom Simeons – är i desperat behov av att få veta hur djupt mänskligheten har fallit, hur högt Jesus Kristus har stigit upp och vad Gud kräver av sitt folk. Det bästa och enda sättet att hjälpa denna värld är att tala Guds ord genom Andens kraft. Hur gör vi detta?

11. Charles Simeon, *Horae Homileticae* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1847), s. xxi.

Hur tar det sig uttryck?

Svaren hittar vi i bibelutläggande förkunnelse. Bibelutläggande förkunnelse är förkunnelse vars kraft vilar på att predikans form och huvudtanke med rätta underordnas bibeltextens form och huvudtanke. På så sätt hämtar den fram ur texten vad den helige Ande har lagt ned i den, som Simeon sade, och lägger inte in i texten vad predikanten tror kan finnas där. Själva processen är något mer komplex, och det är vad resten av boken handlar om.

Till att börja med ska vi fundera över de misstag som så många av oss gör, misstag som i synnerhet beror på våra försök att kontextualisera – att sätta in texten i ett sammanhang. Därefter ska vi titta på de utmaningar och krav som är förknippade med exegesen av en text, med att förstå en text i ljuset av hela Bibeln och slutligen med att förkunna den i vårt eget sammanhang.

Denna bok kan säkert räcka gott som introduktion till bibelutläggande förkunnelse, men min förhoppning är också att du som redan förkunnar eller undervisar Guds Ord ska upptäcka en användbar metod för att undersöka det du gör i nuläget. Den är nästan tänkt som en ”uppföljning”, ett sätt att ge dig möjlighet att fråga dig själv: ”Okej, är detta vad jag gör? Hämtar jag bara fram ur Skriften vad som finns där? Gör jag det med hjälp av metoder som på rätt sätt ödmjucar åhöraren, upphöjer Fräl-saren och främjar helgelsen i de närvarandes liv?”

Kraven och utmaningarna när det gäller bibelutläg-

gande förkunnelse är många. Att göra framsteg i förmågan att troget handskas med Guds Ord kommer inte att vara lätt. Men jag är övertygad om att sundheten och glädjen i kyrkan kan återupprättas, om predikanter och församlingsledare i dag låter enkelheten i Simeons övertygelse och mål tala till oss från graven.

Så låt oss börja.

KONTEXTUALISERING

Att kontextualisera – att sätta in texten i ett sammanhang – är avgörande för en god utläggning, och de predikotkast som vi har kvar från kyrkofadern Augustinus har fått somliga att dra slutsatsen att han var ganska bra på det.

När Augustinus alltså lade fram tankar om samhället som han hämtade direkt ur den klassiska sekulära litteraturen ska vi inte tro att han gjorde det i ett medvetet försök att imponera på de icke kristna med sin bildning eller för att locka dem till kyrkan genom att citera deras favoritförfattare. Han gjorde det lika självklart som vi idag säger att jorden är rund. [...] Han presenterade mycket av det han hade att säga [...] som en fråga om sunt förnuft.¹

Jag tycker om vad Augustinus inställning till kontextualisering lär oss om dess koppling till förkunnelsen. Hans överraskande förmåga att knyta an till sina åhörare byggde på hans allmänna intresse för livet och inte på att han medvetet samlade kulturella referenser i hopp om att det han sade skulle framstå som relevant. I detta kapitel kommer vi att ta upp de problem som uppstår när kontextualisering av det senare slaget tar över vid predikoförberedelserna.

1. Peter Brown, *Through the Eye of a Needle* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2012), 54.

I inledningen såg vi en liten skymt av vad bibelutläggande förkunnelse bör vara. Det handlar om en strävan att hämta fram ur Skriften vad som finns där, att aldrig pressa in något i en text som den helige Ande inte har lagt in i den och att göra detta med hjälp av metoder som på rätt sätt ödmjucar den som lyssnar, upphöjer Frälsaren och främjar helgelsen i de närvarandes liv. Vi har ännu inte beskrivit hur en predikan ska göra allt detta, men det är på sin plats att fundera en stund på några vanliga sätt som kan leda till att förkunnelsen missar målet.

PROBLEMET MED BLIND LOJALITET

Vad menar jag med kontextualisering i förkunnelsen?² Enkelt uttryckt innebär det att kommunicera evangeliets budskap på ett sätt som är begripligt eller passande för dem som lyssnar utifrån deras kulturella sammanhang. Det är ett sätt att tänka gällande förkunnelsen som fokuserar på åhörarna. Kontextualisering handlar med

2. Denna enkla illustration, som kommer utvecklas allt efter som, bygger på en grafik som Edmund Clowney använde i *Preaching Christ in All of Scripture* (Wheaton, IL: Crossway, 2003), 32. Jag tar min utgångspunkt i den likt en kyrkomusiker tar en gammal psalm och skriver ett nytt musikaliskt arrangemang för den.

andra ord om *oss* och *nu*. Det beskriver en strävan efter att säga det som är relevant och tillämbart i dag, och därför kommer jag i kapitel 4 att visa på ett konstruktivt sätt att gripa sig an detta.

Ett av problemen med dagens förkunnelse är emellertid att kontextualisering ofta betonas på ett felaktigt sätt. När kontextualisering upphöjs till en sofistikerad vetenskap, med alltför mycket fokus på den praktiska nyttan, leder det till att bibeltexten behandlas godtyckligt och halvhjärtat av en del predikanter. Detta är problemet med *blind lojalitet*. Med utgångspunkt i en sund längtan att föra församlingens uppdrag framåt fokuserar predikanten sina förberedelser *enbart* på att hitta kreativa och konstnärliga sätt att göra predikan relevant och ge människor vad de vill ha. Istället för att gå igenom texten och knyta an till åhörarna på lämpligt sätt drivs predikan endast utifrån åhörarna. Den blir sådan som Paulus varnade Timoteus för: ”Det ska komma en tid då människor inte längre står ut med den sunda läran utan samlar åt sig mängder av lärare efter sina egna begär, så som de kliar i deras öron att få höra. De vägrar att lyssna till sanningen och vänder sig till myter” (2 Tim 4:3–4).

Fundera på detta: en del predikanter lägger mer tid på att läsa om och reflektera över den kontext vi lever i än på Guds Ord. Vi fastnar i att predika om vår värld eller stad i ett försök att vara relevanta. Följden blir att vi nöjer oss med att förmedla en ytlig tolkning av texten. Vi glömmer att bibeltexten *är* det relevanta ordet som

förtjänar att vi satsar all vår kraft på att reflektera över och förklara det.

Med andra ord kommer predikanten med all säkerhet att missa målet för bibelutläggningen om han låter det sammanhang som han försöker vinna för Jesus styra det Ord han förmedlar om Jesus. Som jag sade i inledningen är detta något som förgör många av våra församlingar. Alltför många av oss tror omedvetet att nyckeln till att predika med kraft är att noggrant studera och förstå vår kulturella kontext snarare än Bibeln.

Genom en *blind lojalitet mot kontextualisering* (inte genom att använda kontextualisering på rätt sätt!) förändras vår förkunnelse på minst tre sätt, och inget av dem är till det bättre. För det första förskjuts perspektiven för oss när vi studerar Bibeln – vi blir helt upptagna av världen istället för med Guds Ord när vi förbereder vår predikan. Detta leder till *impressionistisk förkunnelse*. För det andra förändras vårt sätt att använda förkunnelsen – Ordet stöder nu våra entusiastiska, nästan ”berusade” planer och syften och inte Guds. Detta kallar jag *instabil förkunnelse*. Slutligen förskjuts vår förståelse av auktoritet – predikantens ”uppfriskande” och ”andeledda” uppbyggelseläsning blir utgångspunkten som avgör vad som är sant. Jag kallar detta för *”inspirerad” förkunnelse*.

Vi ska nu titta lite närmare på var och en av dessa. Jag tror att vi kommer att upptäcka att en del som vi tror är bibelutläggande förkunnelse faktiskt missar målet.

IMPRESSIONISTISK FÖRKUNNELSE

På 1850-talet var *realismen* den dominerande konstriktningen. Detta var en riktning som strävade efter att så noggrant som möjligt återge det som konstnären hade sett. Man kan säga att det var måleriets motsvarighet till fotografering. Konstnärerna försökte avbilda verkligheten precis som den såg ut. Två unga studenter som lärde sig måla på detta sätt var Claude Monet och Pierre-Auguste Renoir. De hade blivit vänner och började måla på det här sättet, jämte flera andra. Denna yngre generation tenderade att använda klarare färger än sina lärare, och de lämnade medvetet den tidigare romantiken när de istället för att måla historiska och mytologiska scener föredrog att skildra det samtida livet.

Vändpunkten för dessa unga konstnärer, då de själva började identifiera sig som en grupp, blev den årliga konstutställningen och tävlingen *Salon de Paris* (Parissalongen) 1863. Så många av deras verk blev då refuserade av juryn att en alternativ utställning hölls senare, *Salon des Refusés* (De refuserades salong).³ Under de följande tio åren ville de unga konstnärerna ha alternativa utställningar för sina nya konststilar, men blev systematiskt refuserade.

År 1873 bildade Monet, Renoir och flera andra ett anonymt konstnärskooperativ för att självständigt ställa ut sina verk. Den nya gruppens första offentliga utställ-

3. Bernard Denvir, *The Thames and Hudson Encyclopaedia of Impressionism* (London: Thames and Hudson, 1990).

ning hölls i april 1874 i Paris. Men nu hade deras stilar förändrats ytterligare. Renoir hade börjat experimentera genom att *förändra verkligheten* i det han såg – ett tydligt avsteg från realismen. Monet hade börjat måla med grövre penseldrag och återgav mer allmänna konturer av det han såg i stället för att avbilda det exakt, som den äldre generationen fortfarande gjorde. Hans målning *Impression, soleil levant* (Impression, soluppgång) fångar till exempel hamnen i Le Havre i soluppgången. Monet medgav att det inte var någon realistisk vy av hamnen och lade till ordet ”impression” (intryck) till titeln när man frågade honom vad verket hette. Denna titel användes senare av en kritiker som kallade konstnärerna ”impressionister” i syfte att förlöjliga dem. Impressionismen var alltså en ny, distinkt konstriktning och konstnärsrörelse.

Ett av de djärvaste nya greppen var sättet att återge ljuset. I exempelvis Renoirs verk från 1876, *Bal du moulin de la Galette* (Dans på Le Moulin de la Galette) skildras en trädgårdsfest med dans i kvarteret Montmartre i Paris. På tavlan målar Renoir vitt på marken eller på en blå kavaj för att visa att solen sken just där. Detta nya sätt att gestalta ljuset gör att detaljer överdrivs, och det motiv som konstnären faktiskt såg återges på ett förvrängt sätt.

I den impressionistiska metoden utgår man från det ögat ser och tolkar det, överdriver det, bortser från delar av det och förvränger det i slutänden.

Tänk nu på vad du gör när du sätter dig ned för att förbereda en predikan. Du öppnar din bibel och du har inte särskilt mycket tid på dig. Förmodligen har du ett möte eller två i kväll, och du har kanske en familj eller medarbetare att ta hand om. Du har säkert fullt upp med pastoralt arbete. Men du behöver ha något att säga på söndag. Så du börjar med att läsa din text och gör anteckningar på datorn på samma sätt som en konstnär kanske jobbar med sin målarduk – med snabba, färgstarka penseldrag skissar du samband mellan Ordet och världen som du känner den.

Du söker efter saker som du vet kommer att göra ett omedelbart *intryck* på dina åhörare. Du börjar tycka om den här tillfälliga avkopplingen. Det är inte något hårt arbete och snart framträder en huvudtanke. Du kontextualiserar väl, för precis som din församling på söndag är du inte särskilt intresserad av historiska förhållanden. Till viss del fick du ju faktiskt den här tjänsten tack vare din imponerande förmåga att få fram ett fängslande budskap ur de bibliska scenernas otillgängliga och urgamla realism. Ett mer ingående studium av texten kan vänta.

Predikan denna vecka, liksom förra veckan, kommer att fokusera på de relevanta intryck du får av avsnittet. Det verkar redan dyka upp tillämpningar likt ljusstrålar som du kan sprida över församlingen i djärva färger. Du sneglar på klockan för att se hur mycket den är. Det visar sig att du har arbetat i en kvart.

Detta är impressionistisk förkunnelse.

Det här händer ofta. Faktum är att detta kan vara det största problem som predikanter ställs inför i dag. Impressionistisk förkunnelse begränsas inte av textens realiteter. Den bryr sig inte om textens historiska, litterära och teologiska konturer. Den sveper – på ett par minuter – förbi många av de exegetiska verktyg som du har lagt ned tid på att utveckla. Där den realistiske konstnären kanske tittar på sitt motiv tio gånger innan han drar ett enda penseldrag tittar den impressionistiske predikanten på sin text en gång och drar sedan tio penseldrag på den mänskliga erfarenhetens duk.

Impressionistisk förkunnelse är utan tvivel enklare och snabbare. Det är ett vettigare alternativ med tanke på ditt fullspäckade schema, men du ska veta att det till syvende och sist innebär att du gör vad du vill med texten.

Vi ska se på ett exempel. Tänk dig att du ska förbereda en predikan för din grupp med unga föräldrar. Du bestämmer dig för att predika över Första Samuelsboken 2:12–21. Ta dig tid att läsa texten nu:

Men Elis söner var onda män som inte kände Herren. Så här brukade prästerna göra med folket: När någon offrade ett slaktoffer, kom prästens tjänare medan köttet kokades och hade en treuddig gaffel i handen. Den stack han ner i kitteln, pannan, krukan eller grytan, och allt som gaffeln fick upp tog prästen. Så gjorde de mot alla israeliter som kom dit till Shilo. Till och med innan man hade bränt fettet kom prästens tjänare och sade till den som offrade: "Ge hit kött att steka åt prästen, för han vill inte ha kokt kött av dig utan rått." Om mannen

då sade till honom: "Låt dem först bränna fettet, sedan kan du ta vad du vill", så svarade han: "Nej, ge mig det nu, annars tar jag det med våld!" De unga människors synd var mycket stor inför Herren, eftersom folket kom att förakta Herrens offer.

Samuel gjorde tjänst inför Herrens ansikte och var redan som pojke klädd i linne-efod. Dessutom brukade hans mor varje år göra honom en liten kåpa, som hon hade med sig när hon kom upp med sin man för att offra det årliga slaktoffret. Då brukade Eli välsigna Elkana och hans hustru och säga: "Må Herren ge dig fler barn med denna kvinna i stället för det som hon fick som bönesvar när hon bad till Herren." Så gick de hem igen.

Herren såg till Hanna och hon blev havande och födde tre söner och två döttrar. Men pojken Samuel växte upp inför Herren.

Vid din första genomläsning av texten lägger du märke till tre saker:

1. I texten finns det två uppsättningar föräldrar och barn: Eli och hans onda söner och Hanna och hennes lille Samuel som tjänar Herren.
2. Kontrasten mellan dem gör intryck på dig. Elis berättelse är som en handbok i dålig barnuppfostran medan Hannas föredöme ger bättre resultat.
3. Du kommer fram till två tillämpningar att ta upp i din predikan. För det första låter dåliga föräldrar sina barn äta för mycket till skillnad från bra föräldrar. Vad motbjudande det är att se hur Elis söner proppar i sig offergåvor! För det andra utnyttjar inte dåliga föräldrar församlingsmiljön för

att uppmuntra sina barn till gudsfruktan, till skillnad från bra föräldrar som alltid är närvarande och tillgängliga. Vad underbart för Hanna att ha Samuel i kyrkan varje gång dörarna stod öppna!

Så där, nu har du ditt utkast. Framför allt vet du att de unga föräldrarna i din församling kommer att känna igen sig i din predikan. Du kan tala om barns fysiska tillstånd, och det blir inte svårt för dig att kontextualisera liknande principer som också kan tillämpas på deras andliga välbefinnande.

Du håller din predikan och plötsligt börjar man starta nya barnprojekt utifrån den. Det är underbart, för människor pratar om kristen barnuppfostran.

Den här typen av impressionistisk förkunnelse får kyrkor att växa. Det är verkligen inte märkligt att vi inte lägger ned tid på våra predikningar. Det behövs inte, för vi kan göra det snabbt och det fungerar. Det är nästan improviserad förkunnelse.

Men å andra sidan glömmet vi också bort rikedomerna i Guds Ord. Vi missar poängen i texten. Om vi läser Första Samuelsboken 2:12–21 några gånger till kanske vi inser att huvudbudskapet här inte alls är föräldraskap utan Guds helighet. *Avsnittet handlar faktiskt om Gud* och hur prästerna genom sitt dåliga ledarskap hädar Gud. Problemet i texten är att Gud inte dyrkas på rätt sätt. Och om vi fortsätter att tränga in i boken förstår vi att det finns ett tema här om ersättare och utbyten i Guds familj. I texten lyfts Samuel fram just vid den här tid-

punkten eftersom han är alternativet till Elis söner som ledare för en gudsdyrkan i enlighet med Guds Ord. Guds verk kan inte utföras för hans Ord har åsidosatts. Men när situationen ser hopplös ut kallar Gud en annan man och präst till att leda folket.

Innebär detta att vi inte kan predika om barnuppfostran med utgångspunkt från den här texten? Inte nödvändigtvis. Men det innebär att vi inte får missa huvudpoängen i avsnittet. De tillämpningar som är möjliga att få fram ur texten får aldrig överskugga huvudpoängen i den. Även om vi kan säga sanna saker från Bibeln om barnuppfostran utifrån den här texten bör vi göra detta på ett sådant sätt att vi med respekt underordnar oss textens huvudbudskap. Detta är den stora skillnaden och utmaningen. Vi läser berättelserna och i slutänden missar vi vad Anden betonar, samtidigt som vi förminskar Guds Ord så det bara blir principer för ett gudfruktigt liv. I exemplet från Första Samuelsboken slutade det hela med att vi helt utelämnade hur Jesus träder in som ersättare för ett otillräckligt prästerskap. Impressionismen gjorde att vi tappade bort Jesus, och istället får vi föräldrar som är mer övertygade moralister än överlåtna till det kristna budskapet.

Detta slags impressionistiska förkunnelse frodas i miljöer där ”världsliga bekymmer” (Mark 4:19) dominerar, som i företagsvärldens resultatorienterade miljöer, i arbetsorienterade kulturer av det slag som finns i Östasien eller i utvecklingssammanhang (som där mina team

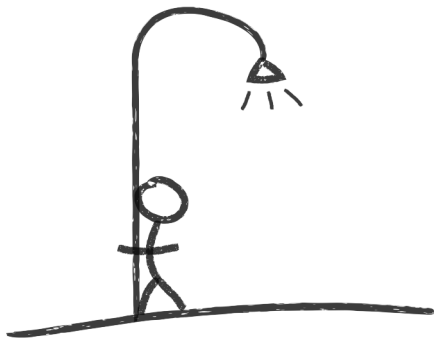
arbetar i södra Asien). Predikanter i dessa miljöer utsätts ofta för en pragmatisk press som leder till impressionistisk förkunnelse. Jag har full förståelse för det.

Det är också viktigt att notera att det stora problemet inte är impressionistisk förkunnelse i sig. En sådan förkunnelse är en naturlig följd av den *blinda lojalitet mot kontextualisering* som tagit överhand i vår tid. Vi behöver minnas den övertygelse som hjälpte Charles Simeon att vara disciplinerad i sitt studium av Bibeln, nämligen att hämta fram ur Skriften vad som finns där. Det är lätt att låta ett impressionistiskt tillvägagångssätt dominera bibelstudiet och predikoförberedelserna. Särskilt om man är en häftig person (det vill säga modern eller trendig) – eller försöker vara det – kan denna taktik bli en hemlig drog. Om det dessutom leder till vissa framgångar kan man börja tro att man är en bibelutläggare. Men som vi kommer att se i de följande kapitlen kräver verklig bibelutläggning ett annat sätt att gripa sig an studierna.

INSTABIL FÖRKUNNELSE

Nu ska vi lämna bibelstudierna och fundera på hur vi använder Bibeln i våra predikningar. Den skotske poeten Andrew Lang måttade en gång ett skämtsamt slag mot dåtidens politiker med en finurlig versrad där han anklagade dem för deras sätt att manipulera statistik.⁴ Om vi

4. Det råder oklarheter om ursprunget till Andrew Langs berättelse och citat, men de har citerats ofta i olika sammanställningar, såsom Elizabeth M. Knowles, *The Oxford Dictionary of Quotations*, 7:e uppl. (Oxford: Oxford University Press, 2009), 478:12.

ändrar lite på den skulle den även kunna riktas mot många bibellärare i dag: ”Vissa predikanter använder Bibeln som en berusad använder en lyktstolpe – mer som stöd än för upplysning.”

Detta är den instabila eller ”berusade” predikanten. Jag behöver nog inte säga att du knappast strävar efter att bli en sådan, men faktum är att många av oss har varit det utan att veta om det.

Jag ska förklara. De veckor vi har ställt oss i predikstolen och lutat oss mot Bibeln för att stödja vad vi ville säga, istället för att bara säga det som Gud tänkte att texten skulle säga, har vi varit som en berusad som lutar sig mot en lyktstolpe – vi har använt Bibeln mer som stöd än för upplysning. En bättre placering för en predikant är att ställa sig direkt under bibeltexten. För det är Bibeln – och inte det vi predikanter säger – som är den helige Andes Ord (se Heb 3:7; Joh 6:63).

Ett av de tydligaste och osundaste exemplen på den här speciella tendensen är kanske det falska evangelium som är känt som *framgångsteologi*. Under mina resor i Kenya, och efter vad jag gång på gång har fått höra från resten av Afrika, ger predikanter över hela södra halvklotet med Bibeln som stöd generösa löften om hälsa och välstånd i detta liv, på ett sätt som helt enkelt inte utlovas i Bibeln. Det kanske passar predikantens agenda men det stämmer inte med sanningen i Skriften.

Efter att ha varit verksam som pastor i flera decennier nu kan jag tänka tillbaka på många tillfällen då även jag har varit den instabila predikanten. Jag har vänt mig till Bibeln för att stödja det som jag tyckte behövde sägas. Bibeln blev ett användbart redskap som hjälpte mig att uppnå det jag hade i tankarna. Ibland glömde jag bort att det är *jag* som ska vara redskapet som Gud använder för sitt gudomliga syfte. Jag ska förkunna det ljus han vill sprida vitt och brett från en viss text.

Det som hände mig kan hända vem som helst. Det finns många olika sätt att använda Bibeln som en berusad använder en lyktstolpe. Du har kanske oerhört starka dogmatiska åsikter och gör dem till poängen i varje text du predikar över oavsett vad den säger. Kanske du drar politiska, sociala eller terapeutiska slutsatser av texten utan hänsyn till vad Anden säger i den. En grundläggande orsak till att vi tenderar att ägna oss åt instabil förkunnelse istället för bibelutläggande förkunnelse är att vi låter det vi brinner för, våra planer och våra åsikter få

företrede framför bibeltexten. När vi gör detta blir Bibeln bara ett stöd för det vi har att säga.

Jag har ett personligt exempel på hur snabbt detta kan hända. För flera år sedan predikade jag mig igenom Andra Korintierbrevet. När jag kom till kapitel 8 och 9 bestämde jag mig för att hoppa över dem och istället arbeta vidare från kapitel 10. Mitt skäl var enkelt: jag ville spara kapitel 8 och 9, som handlar om pengar, till ett senare tillfälle i församlingens liv. Jag tänkte för mig själv att de äldste nog skulle komma någon gång och be mig predika om förvaltarskap. Vid den tiden var ekonomin god i vår församling. Det verkade därför vettigt att spara texten till ett tillfälle då vi skulle behöva ett ekonomiskt lyft för att vår ekonomi skulle fortsätta att vara solid. Så jag hoppade över kapitel 8 och 9 – något som är ovanligt för mig som brukar predika igenom en bibelbok i strikt ordningsföljd.

Och mycket riktigt, tiden kom och jag slog upp Andra Korintierbrevet 8 och 9 för att förbereda en predikan om vikten av ett generöst givande. Redan innan jag påbörjade mina bibelstudier hade jag en mycket tydlig tanke om vad jag skulle säga i min predikan. Jag skulle koncentrera alla mina kommentarer på de tre verser som lyfter fram en glad givare:

Men tänk på detta: Den som sår sparsamt får skörda sparsamt, och den som sår rikligt får skörda rikligt. Var och en ska ge vad han har bestämt i sitt hjärta, inte med olust eller tvång, för Gud älskar en glad givare. Och

Gud har makt att ge er all nåd i överflöd, så att ni alltid och i allt har nog av allt och kan ge i överflöd till varje gott verk.

Skriften säger:

Han strör ut, han ger åt de fattiga, hans rättfärdighet består för evigt.” (2 Kor 9:6–9)

Jag skulle inleda med den inställning Gud vill att vi ska ha till pengar. Vers 6 säger att den som ger generöst får skörda rikligt. (Jag tyckte det var väldigt bra att börja med vår inställning för att kunna knyta samman inledningen med tillämpningen ”Ge!”.) I vers 7 står det ju faktiskt att Gud älskar en glad givare. Min andra punkt skulle handla om vår motivation för att ge (Gud ger tillbaka till dig). I vers 8 står det att ”Gud har makt att ge er all nåd i överflöd”. Slutligen skulle jag ta itu med citatet från Psaltaren för att visa den gudomliga drivkraften till generositet, för vers 9 verkar säga att Gud själv ”strör ut”. Mitt utkast på tre punkter såg nu ut så här:

1. Andra Korintierbrevet 9:6–7 – Ge till Gud (detta är den inställning han vill att vi ska ha).
2. Andra Korintierbrevet 9:8 – Få goda saker från Gud (detta försöker väcka vår motivation).
3. Andra Korintierbrevet 9:9 – Genom att ge efterliknar vi Gud (det står så i GT).

Även om jag inte hade lyssnat särskilt länge till texten visste jag att jag hade en predikan som skulle vara lätt att lyssna till. Jag var på god väg att framföra ett mycket

praktiskt och starkt budskap. Jag visste vad församlingen behövde höra och Bibeln bekräftade min poäng.

Men sedan hände något intressant. Innan söndagen kom och jag skulle predika började jag studera bakgrunden till dessa kapitel. Det jag upptäckte skakade grunden till allt jag hade planerat att säga. Från Första Korintierbrevet 16:1–4 och Apostlagärningarna 11:27–30 fick jag veta att mina verser hade något att göra med svält och ett behov som fanns i vissa församlingar. Min text om ett glatt givande handlade inte om att ge regelbundet till den lokala församlingen. Den handlade om en insamling till judekristna församlingar i en annan del av världen för att avhjälpa svälten där.

Och som om inte det var illa nog upptäckte jag också andra saker. Från Andra Korintierbrevet 11:5 och 12:11 fick jag veta att den grundläggande tvisten i brevet gällde Paulus till synes svaga ämbete jämfört med ”superapostlarna”, som hade den typ av kraft som församlingen i Korint respekterade. Paulus var inte någon vältalare (11:6), han ödmjukade sig (11:7), han saknade alltid något (11:9) och han hade inga ekonomiska resurser (12:14–15). Detta var kontexten bakom de kapitel som ägnades åt givande. Då började jag förstå att givandet fungerade som ett test! Om korintierna gav frikostigt skulle det visa att de identifierade sig med ”svaghet” och var villiga att hjälpa de svaga. Men om de gav snålt till nödhjälpsfonden skulle det visa att de bara var solidariska med dem som redan hade allt. Jag insåg plötsligt

att jag verkligen riskerade att missuppfatta hela boken!

Sedan rasade allt samman. När jag tittade närmare på den psalm som citeras i Andra Korintierbrevet 9:9 – den psalm som jag trodde lärde oss att ett generöst givande innebär att vi efterliknar Gud – upptäckte jag istället att den visar att vi är som den ”rättfärdige”. Paulus poäng var inte att korintierna skulle ge generöst för att efterlikna Gud, utan detta är snarare det normala kännetecknet för dem som följer Gud.

När jag kommit så långt visste jag att jag var illa ute. Även om jag hade gjort ett fantastiskt utkast utifrån Bibeln som hjälpte mig att ta itu med vårt budgetunderskott stödde jag mig bara på Bibeln som en berusad använder en lyktstolpe – jag använde den mer som stöd än för upplysning.

Nu hade jag bara följande frågor kvar: Vem är kung? Jag eller bibeltexten? Härskar jag över texten den här veckan eller styr den mig? Stöder jag mig på Bibeln för mina syften och planer eller står jag under den och låter den helige Andes ljus få lysa på sitt sätt över min församling?

Den övertygelse som hjälpte Charles Simeon att utöva en mogen självdisciplin segrade i slutänden hos mig: ”Jag har en brinnande iver när det gäller detta: att aldrig säga varken mer eller mindre än vad jag tror Anden vill säga i det avsnitt jag lägger ut.”⁵

5. Handley Carr Glyn Moule, *Charles Simeon* (London: Methuen & Co., 1892), 97.

Av personlig erfarenhet kan jag säga att mina egna strider när det gäller instabil förkunnelse alltid hänger samman med en *blind lojalitet mot kontextualisering*. Jag har lärt mig att de behov som jag genom min kontextualiserade förståelse uppfattar att min församling har, aldrig får vara drivkraften bakom det jag säger i en predikan. Vi är inte fria att göra vad vi vill med Bibeln. Den är suverän och måste alltid ha övertaget.

Vår roll som predikanter och bibellärare är att stå under det upplysande ljuset från de ord som för länge sedan skrevs ned genom den helige Ande. Vår uppgift idag är att säga det Gud en gång sade och ingenting mer. För när vi gör detta talar han fortfarande.

"INSPIRERAD" FÖRKUNNELSE

Vi har tittat på två negativa konsekvenser för bibelutläggningen som kan bli följderna av vår *blinda lojalitet mot kontextualisering*. Först undersökte vi hur detta tillvägagångssätt påverkar predikantens studium av Bibeln och konstaterade att en sådan förberedelsemetod kan leda till *impressionistisk förkunnelse*. Därefter såg vi på hur blind kontextualisering kan påverka predikantens användning av Bibeln. Pressen att säga något relevant varje vecka kan leda till *instabil förkunnelse*.

Nu lägger vi de förberedande bibelstudierna och församlingen åt sidan och ser istället på predikantens enskilda bibelläsning. För även här kan de bibelläsningssmetoder som människor i dag använder sig av i sin

enskilda andakt undergräva den offentliga förkunnelsen av Guds Ord. Faktum är att om man kombinerar dessa metoder för enskild bibelläsning med en blind kontextualisering får man något som jag kallar för ”*inspirerad förkunnelse*.”

Jag ska förklara. Genom sitt gudomliga författarskap är Bibeln och kommer alltid att vara Guds auktoritativa och inspirerade Ord. Men dessvärre – och detta är min poäng – refererar predikanter allt mer till sin subjektiva läsning av texten som inspirerad. Allt oftare får bibellärare höra att allt som berör dem i deras enskilda bibelläsning måste vara det som *Guds Ande* vill att de ska förkunna offentligt.

Ett exempel på den här typen av bibelläsningsslagmetod kallas för *Lectio Divina* och har en lång historia. Tanken med denna klassiska benediktinska metod att tolka bibeltexten är att främja gemenskapen med Gud och, i mindre utsträckning, förtrogenhet med Bibeln. Metoden uppmuntrar en syn på bibeltexterna som ”det Levande Ordet” snarare än skrivna ord som ska studeras. I den traditionella formen delas den enskilda bibelläsningen in i fyra steg: läsning, meditation, bön och kontemplation. Först börjar man med att stilla sig genom en enkel läsning av texten. Därefter mediterar man, kanske över ett enda ord eller en fras i texten, och undviker då medvetet vad som kan ses som ett ”analytiskt” tillvägagångssätt. Målet här är framför allt att invänta Andens ljus så att man kommer fram till innebörden i texten. Man vän-

tar på att Jesus ska komma och tala. När man har fått del av Ordet fortsätter man med att be – bön är ju samtal med Gud. Gud talar till oss genom sitt Ord och vi talar till Gud genom bön. Så småningom går bönen över i kontemplativ bön som öppnar oss för djupare teologiska sanningar.

Det här låter underbart fromt och verkar faktiskt ha ett starkt bibliskt stöd: ”Gud har uppenbarat det för oss genom sin Ande. Anden utforskar allt, även djupen i Gud” (1 Kor 2:10). Genom att för ett ögonblick bortse från vad Paulus egentligen säger i detta avsnitt förespråkar *Lectio Divina* en metod som är andlig i motsats till systematiskt studieinriktad. Det är en metod som ersätter studium med ingivelse; stämning och känsla sätts framför metodiska och resonerande studier. Människans ande likställs med den helige Ande.

Och den som är *blint lojal mot kontextualisering* älskar det här! För vad människor vill ha i dag mer än något annat är ett ”färskt tilltal” från Gud, någonting från hans Ande som ger näring åt vårt utarmade andliga liv.

Lectio Divina är historiskt sett en romersk-katolsk tolkningsform, men den har fått något av ett uppsving på senare tid, särskilt bland evangeliska protestanter. Också i sammanhang där det kallas för något annat får många unga predikanter lära sig att förbereda sina predikningar på ett sätt som är påfallande likt denna metod: de uppmuntras att läsa Bibeln tyst och andaktsfullt och

invänta den helige Andes tilltal. För det som Gud lägger på våra hjärtan när vi läser texten i stundens stillhet kommer han också att använda i andras liv, det kan vi vara övertygade om. Det måste vara inspirerat, så det ska vi förkunna!

Som exempel kan vi ta en av de underbara verser som ofta finns i kökskalendrar, Filipperbrevet 4:13: ”Allt förstår jag i honom som ger mig kraft.”

Hur griper vi oss an denna text? Vi börjar med att läsa den personligt som om Paulus skrev den direkt till oss. Sedan läser vi ”allt” som ”vad som helst”, i tanken att den här texten naturligtvis syftar på det. När vi ställs inför någon form av hinder ger Gud oss kraft att övervinna det. Behöver jag avancera på jobbet? Gud ger mig kraft till det. Behöver vi göra mål sekunderna före full tid för att vinna matchen? Gud ger kraft till det. Vilken inspiration! Versen är perfekt för alla de tillfällen då vi måste lyckas. Och eftersom vi har förstått texten utifrån vår andaktsläsning är det frestande att också predika över den på det sättet.

Problemet är att om vi bara gräver lite djupare upptäcker vi att Paulus inte talar om ”vad som helst”. Om vi läser några verser före och efter inser vi att versen är en del av Paulus diskussion om lidande i fängelset. Han talar om att överleva. Han talar inte om att avancera eller göra ett avgörande mål, utan om att uthärda provningar för att evangeliet ska ha framgång (jfr Fil 1:12). Det behövs inte mycket för att rasera vår nästan inspirerade och

mycket andliga läsning. Det behövs bara två eller tre verser.

Denna typ av ”inspirerad” förkunnelse är farlig för den är fullständigt subjektiv. När vi struntar i det hårda arbetet med att försöka förstå de ord som Anden har gett oss och endast arbetar ”i hans anda” blir det i slutänden vi som avgör vad texten säger. Vi börja hävda ”sanningar” och ge ”råd” som inte har prövats mot Bibeln och som saknar bibliskt stöd. Vi kan ha goda skäl till detta, exempelvis omsorg om församlingens andliga hälsa eller en uppriktig önskan om förnyelse av vår värld. Inte desto mindre börjar vi agera utanför den klassiska kristna läran. Vi blandar ihop ”så säger Herren” med ”så säger jag”. Vi ber våra församlingar att lita på oss istället för att lita på Ordet.

I teorin förespråkar förmodligen varken du eller jag detta förhållningssätt till Bibeln. Ändå handlar vi ofta omedvetet som om vi gjorde det.

Hur tar detta sig uttryck? Många predikanter – särskilt unga predikanter – går först till texten för sin egen uppbyggelse eller andliga växt. Detta är inte någon dålig metod i sig, och förkunnelse som utgår från personlig andakt är egentligen inte något dåligt. Bibelläsning bör alltid leda till att vår tro fördjupas och vi blir mer lika Jesus. Problemet är att vi lätt frestas att hoppa från det sätt som Anden talar till oss i texten till hur Anden måste verka i vår församling. På så vis är det ganska likt impressionistisk förkunnelse, men inlindat i fromhet

snarare än i omsorg om praktiska frågor.

Ett annat exempel på den här sortens till synes fromma förkunnelse finner vi på södra halvklotet, särskilt inom vissa karismatiska kretsar i Latinamerika. Där har en animistisk världsåskådning banat väg för ett slags mysticism som använder sig av mer än Bibeln för att förbli relevant.⁶ Gudshängivna och ”andefyllda” pastorer kommer därför med ”nya uppenbarelsen” i form av råd, läror och sociala principer. Steget från den gudshängivne förkunnarens ”andliga råd” till ny uppenbarelse är inte långt. Men i många av dessa kretsar har detta blivit tecknet på att du är kallad att verka som förkunnare. Både denna form av förkunnelse som kommer med ny uppenbarelse, och de mindre mystiska och högst rationella råd som hämtas ur en förändlig subjektiv läsning, utmanar Bibelns tillräcklighet under ett sken av kristen fromhet.

För att undvika förvirring vill jag understryka att jag *inte* säger att Anden inte är viktig i bibelutläggande förkunnelse. Det skulle vara ett förfärligt misstag. Det är sant att människor blir omvända och växer i tron genom bibelutläggande förkunnelse, men samtidigt måste evangeliets ord förenas med Andens verk för att övertygelse om synd, pånyttfödelse, omvändelse och tro samt livslång ståndaktighet ska komma. Eller annorlunda uttryckt: ”Varken den som planterar eller den som vatt-

6. Om du vill veta mer om detta, lyssna på Miguel Nuñez förkunnelse vid *the Shepherd's Conference* 2015, ursprungligen framförd onsdagen den 4 mars 2015 i *Grace Community Church* i Sun Valley, Kalifornien: <http://www.shepherdsconference.org/media/details/?mediaID=10912>

nar betyder något, utan bara Gud som ger växten” (1 Kor 3:7).

Denna ”nya” koppling mellan förkunnelsen och att läsa Bibeln för uppbyggelse – och den längtan efter att vara andlig som kontextualiseringsivern kan leda till – är emellertid inte så ny som vi kanske tror. En variant av detta förekom bland reformerta teologer som Karl Barth och den neo-ortodoxa rörelsen under tidigt nittonhund-ratal. Tysk historisk-kritisk bibelforskning hade ”bevi-sat” att bibeltexten hade förvanskats – eller åtminstone trodde man det. Eftersom texten blivit förvanskad kunde bibelläsarna inte på ett tillförlitligt sätt arbeta sig tillbaka till författarens intention. Barth och den neo-ortodoxa rörelsen hade allmänt en hög syn på Skriften, men erkände på vissa punkter den historisk-kritiska forsk-ningen gällande verbalinspiration. I en neo-ortodox kyrka var det alltså inte längre hållbart att reagera på Bibelns texter med att säga ”Så lyder Herrens Ord”. Läsaren kanske snarare skulle säga någonting i stil med ”Lyssna efter Herrens Ord”. Utgångspunkten var att Anden är det enda vi har kvar, och därför bör vi lyssna till dem som har hört honom tala.

I dag, bara en generation senare, går redan somliga inom evangeliska kretsar längre än vad Barth gjorde i fråga om inspirerad eller andeledd förkunnelse. Men frå-gan är om vi är tillförlitliga. Den helige Ande är utan tvivel det och kan på ett mirakulöst sätt intuitivt för-medla till oss vad han vill säga. Men innebär detta att vi

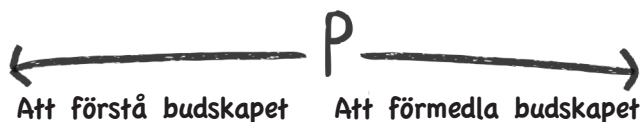
skulle slippa det mödosamma jobbet med att uttolka texten? Varför skulle han överhuvudtaget ha brytt sig om att inspirera Skriften? Kan det inte vara så att Anden verkar genom både studium och reflektion? Och finns det inte en risk för att vi nonchalerar vad Gud ville säga i sitt Ord och istället förkunnar vårt eget, om vi använder oss av ett så subjektivt sätt att tolka Bibeln som ”inspirerad” förkunnelse? Anpassar vi oss inte till tidsandan (som vi ju ofrånkomligen är en del av) istället för att låta oss formas efter djupen i hans Ord?

DAGS ATT KNYTA IHOP SÄCKEN

En blind lojalitet mot kontextualisering är ett högst reellt problem för oss predikanter. Det frestar oss att okritiskt och ohämmat sträva efter relevans, och detta leder till ett mycket knapphändigt arbete med texten. I detta kapitel har vi tittat på problemet ur tre synvinklar. För det första undersökte vi vad som händer med predikantens studium av Bibeln när den kulturella kontexten styr predikan istället för att ge den en viss infallsvinkel. Följden blir att vi ersätter realismen i bibeltexten med något som i bästa fall är *impressionistiskt*. Genom en blind lojalitet mot kontextualisering misslyckas vi för det andra ofta med att använda Bibeln på rätt sätt. Många av oss lider av ett alltför stort fokus på praktiska frågor och en övertygelse om att vi i förväg kan avgöra vad församlingen behöver höra. Detta innebär att vi slår in på en väg som leder till *instabil förkunnelse*. För det tredje kan en blind lojalitet

mot kontextualisering allt mer kopplas samman med predikantens enskilda andaktsutövning, där man vill ha något ”uppfriskande” och ”andligt”. Sedan framställer vi våra egna andliga eller uppfriskade känslor som Guds budskap. Vi får ”*inspirerad*” *förkunnelse* istället för bibelutläggande förkunnelse.

Finns det då något enkelt sätt att beskriva var vår kontextualiseringssträvan går snett? Jag tror det.

Den högra sidan av illustrationen visar predikantens ansvar för innehållet i Guds Ord: *att förstå budskapet*. Detta är en grundläggande del av vårt arbete. Vi vill alla vara trogna Bibeln, den levande Gudens ord. Den vänstra sidan lyfter fram en annan aspekt som vi också ansvarar för: *att förmedla budskapet*. Detta är också oerhört viktigt. Vem av oss vill inte att vår förkunnelse ska bära frukt? Varje vecka ställs predikanten mitt emellan dessa två uppgifter, som sätter press på honom och konkurrerar om hans tid och uppmärksamhet. Ofta tror predikanten att det inte går att satsa fullt ut på den ena utan att åsidosätta den andra.

Följden blir att predikanten börjar tänka ungefär så här: ”Om jag koncentrerar mig på att använda min förberedelsetid till att *förstå budskapet* riskerar jag att bli

torr och intellektuell och missar den koppling till människors liv som jag får om jag försöker *förmedla budskapet*. Det är faktiskt inte värt att bli känd som 'Ordets' förkunnare om jag förlorar min identitet som 'andefylld' förkunnare. Är det inte mitt ansvar att tala till människors hjärtan och inte bara till deras intellekt? Mitt budskap måste vara äkta och användbart i vardagen. Jag är trött på predikanter som bara tänker på andlig omvändelse. Visst är ortodoxi – den rätta läran – viktigt, men om jag inte kontextualiserar i mitt arbete kommer jag aldrig att nå fram till ortopraxi – den rätta tillämpningen. Jag vet att jag talar utifrån en text, men i slutändan måste det jag säger få genomslag i dag.”

Varje gång denna konflikt uppstår hos dem som är kallade att förkunna – känslan att det är omöjligt att både förstå budskapet rätt och förmedla det på ett bra sätt – kan man vara säker på att en blind lojalitet mot kontextualisering lurar i närheten, och att impressionistisk, instabil och ”inspirerad” förkunnelse snart kommer att ta överhanden.

Det är naturligtvis inte omöjligt att både förstå budskapet rätt och att förmedla det på ett bra sätt. Charles Simeon och alla goda bibelutläggande förkunnare jag känner har hittat ett sätt att hålla fast vid båda principerna. Min förhoppning är att du i de tre följande kapitlen ska upptäcka ett sätt att förbereda dina predikningar som gör att du kan förena dem i ett troget arbete med bibelutläggande förkunnelse som bär frukt.

KAPITEL 2

EXEGES

Vi avslutade kapitel 1 med att konstatera att det både går att ”förstå budskapet” *och* ”förmedla budskapet”. Vi behöver inte välja antingen det ena eller det andra. Det går att fokusera på båda – och dessutom göra det bra.

Men frågan är *hur*. Hur förbereder vi predikningar som både är trogna texten och bär frukt i dag? Och hur gör vi det utan att styras av tendensen till en blind lojalitet mot kontekstualisering?

Det finns ett sätt, och goda förkunnare verkar använda sig av det. I följande tre kapitel beskriver jag en trestegsmetod – ett tänkesätt för arbetet – utifrån följande ordning: (1) exeges, (2) teologisk reflektion och (3) tillämpning i dag.

ATT BÖRJA I RÄTT ÄNDE

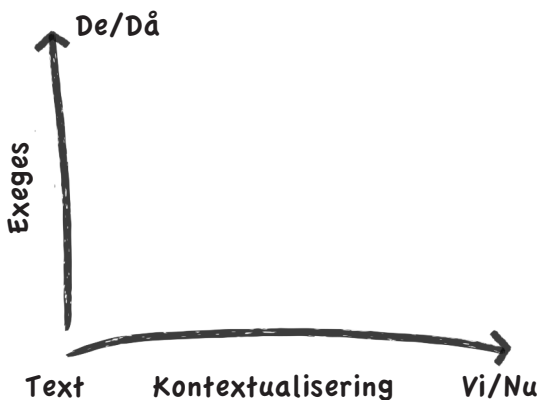
All förkunnelse måste börja med exeges. Man låter med andra ord kontekstualisering, teologisk reflektion och tillämpning få vänta, och istället utgår man från en förberedelsemetod där man *börjar i rätt ände*. Med det menar jag att predikanter som vill vara trogna texten inleder predikoförberedelserna med att rikta uppmärksamheten mot bibeltextens ursprungliga läsare eller åhörare och textens syfte i detta sammanhang. De ursprungliga mottagarna ställs i fokus på tre olika sätt genom att predikanterna

låter den bibliska (och inte den egna) kontexten avgöra textens innebörd

lyssnar uppmärksamt tills de förstår hur texten passar in i bokens övergripande budskap

lägger märke till textens struktur och huvudtanke.

Tänkte du på att ingenting i ovanstående uppräknig handlar om kontextualisering? Det är förvisso viktigt att kontextualisera, vilket vi kommer att se i kapitel 4, men goda bibelutläggare har lärt sig att vänta med det steget till senare i processen.

Kontextualisering är en bra kompanjon men en dålig chef. Om man låter den komma före det exegetiska arbetet när man förbereder sin predikan kommer det snabbt

att uppstå problem. Felet är att alltför många av oss skjuter upp exegesen till slutet av förberedelserna, för att istället fokusera på vår kultur i dag och hur vi ska kunna knyta an till den.

Den stora utmaningen för oss är därför att förändra vårt sätt att tänka kring vad som ska komma först. Det första steget mot bibelutläggande förkunnelse är att behandla kontextualisering som en kompanjon som du håller i strama tyglar och styr. Det fungerar helt enkelt inte tvärtom. Jag kan fortfarande komma ihåg var jag satt den dag då jag förstod detta nya tänkesätt.

DEN DAG DÅ JAG BÖRJADE FÖRSTÅ

Jag var tjugonio år när min gode vän, pastor Steve Bickley, presenterade mig för Dick Lucas.¹ Lucas, som numera är pensionär, var då kyrkoherde för St. Helen's Bishopsgate Church i London. Bickley hade bjudit in Lucas till en dag med oss som arbetade som pastorer i College Church [i Wheaton, Illinois] under ledning av Kent Hughes. Dagen hade kommit då jag insåg att jag faktiskt inte förstod vad jag höll på med.

Gud använde genast Lucas till att utmana vårt sedvanliga sätt att gripa oss an predikoförberedelserna.

1. Dick Lucas (f. 1925) är anglikansk kyrkoherde och har främst lett församlingen *St Helen's Bishopsgate* i London, med ansenlig tillväxt till följd av Lucas betoning på bibelutläggande förkunnelse. Han har även startat *Proclamation Trust*, som utbildar präster och pastorer, och *Cornhill Training Course*. Tillsammans med bl.a. John Stott och J. I. Packer ses han som en av de framträdande ledarna inom den evangeliskt konservativa delen av den anglikanska kyrkogemenskapen. Red.anm.

Under två timmar som bara flög förbi förde han oss in i en mycket välkänd text och dess värld: Första Korintierbrevet 13. Han körde hårt med oss, men när han var färdig hade vi fått en ny inriktning för våra predikoförberedelser. Han hade fått in oss på ett bättre spår, ett spår som jag följer än i dag.

För det första sade Lucas till oss att *börja i rätt ände*. Detta var svårare än jag trodde. Jag hade alltid hört Första Korintierbrevet 13 kallas ”kärlekens kapitel” och hade bara kommit i kontakt med det vid bröllop. Då styrdes predikantens sätt att behandla texten – genom contextualisering – av den lyckliga tilldragelsen. Vid ett bröllop dominerar teman som uppmuntran och fest, och de predikningar som jag hade hört över texten broderades också ut i sådana tankemönster. Predikan styrdes med andra ord av åhörarna som predikanten hade framför sig, utan hänsyn till de läsare som brevet ursprungligen skrevs till.

För det andra bad Lucas oss att vänta lite med att avgöra vad texten betyder eller hur den kan tillämpas i dag. Istället ågnade vi en stund åt att reflektera över kapitlet i dess *omedelbara litterära kontext*. När vi gjorde det såg vi att Första Korintierbrevet 13 är placerat mellan två kapitel där Paulus diskuterar andliga gåvor och särskilt förhållandet mellan gåvorna och andlig mognad (12:1, 4, 9, 28, 30, 31; 14:1, 37).

För det tredje uppmanade Lucas oss att leta upp de uttryck som hängde samman med gåvor och andlig mog-

nad tidigare i kapitlet. Han ville att vi skulle *lyssna uppmärksam* tills vi förstod hur vårt textavsnitt passade in i bokens övergripande budskap. Detta ledde oss till 1:4–7, där Paulus kallar korintierna för rika. De saknar faktiskt inte någon nådegåva. Men i 3:1 skäller Paulus ut den här fantastiskt väl utrustade församlingen och säger att de är andligt omogna. Han kallar dem till och med för spädbarn i Kristus (v. 1–2). Det började gå upp för oss att somliga i Korint hade rört ihop förhållandet mellan gåvor och mognad. De hade börjat tro att vissa gåvor (tungotalet i det här fallet) gav dem ett övertag när det gällde andlig mognad. Nu började vi tänka intensivt. Vad sade Paulus egentligen om kärlek i kapitel 13? Ville han tillrättavisa korintierna för deras brist på kärlek? Var Andens grundtanke med ”kärlekens kapitel” att tillrättavisa snarare än att uppmuntra (på ett känslösamt sätt)?

För det fjärde visade Lucas hur hela bokens kontext hade samband med vokabulären i kapitel 13. Lägg märke till frasen ”[kärleken] är inte uppblåst” i kapitel 13. Dyker det här språkbruket upp tidigare i brevet? Ja, det gör det, och det Paulus säger där är inte smickrande: ”Och ändå är ni uppblåsta!” (5:2).

Där slutade Lucas och lät oss ta in helheten. Vi insåg att det här kapitlet måste ha slagit ned som en bomb hos församlingen i Korint. Paulus talade om kärlek just för att det var det enda som korintierna saknade! De var kanske rika, men de var fortfarande spädbarn. Paulus ville att de skulle växa upp och bli som honom, en

”vuxen” präglad av kärlek, något som för honom innebar mognad.

Vi hade kommit till Korint – till de ursprungliga läsarna – och ironiskt nog blivit bättre rustade att predika ett budskap som var relevant för människor i vår hemstad Chicago.

För egen del var det där och då jag började förstå. Jag insåg vilka ingredienser som är nödvändiga för alla predikanter i det exegetiska arbetet. Gud använde på ett mäktigt sätt denna dag för att omstrukturera vårt sätt att gripa oss an predikoförberedelserna. Denna upplevelse förändrade oss alla. Vi hade fått en ny hunger efter Guds Ord och ett nyfunnet engagemang för vad som krävs för att bli bibelutläggare.

När de ursprungliga åhörarna eller läsarna blir det första du fokuserar på ser du saker och ting på ett annorlunda sätt. Vi kan illustrera detta med teleskopet, med vars hjälp vi kan se långt ut i rymden. Teleskopet blev känt genom Galileo, som använde det för att se kraternarna på månen och de miljoner, eller till och med miljarder, stjärnorna i galaxen Vintergatan. Tanken bakom uppfinningen är enkel: Man tar två linser, den ena större än den andra och sätter samman dem med en skjutbar cylinder. Den större linsen är välvd så att den kan förstora en bild. Den mindre linsen är helt enkelt ett okular som gör att den som tittar kan se närmare på avlägsna föremål. Om man håller ett teleskop åt rätt håll kommer man att upptäcka helt otroliga saker. Men om man

vänder teleskopet åt fel håll kommer det man tittar på att plötsligt verka förvrängt, smått och suddigt. Man går miste om både skönheten och formen hos föremålet.

Samma princip kan tillämpas på ditt förberedelsearbete inför en predikan. Om du vill vara en god bibelutläggare behöver du disciplinera dig och rikta blicken mot de ursprungliga läsarna först. Då förvrängs inte din text och du ser vad den helige Ande vill säga till din församling.

Men här finns något mer än det vi först ser: Jag tror inte att jag kan göra det exegetiska arbetet på egen hand, och därför ber jag alltid innan jag sätter mig ned för att studera Bibeln. För även om det finns bra metoder att studera en text behöver jag särskild hjälp av den helige Ande i arbetet. På följande sidor kommer jag att dela med mig av några praktiska verktyg som du kan använda i dina studier, men du ska vara medveten om att i slutändan är det bara den helige Ande som kan hjälpa dig att förstå texten.

1. LÅT DEN BIBLISKA KONTEXTEN AVGÖRA

När det gäller att ta itu med det praktiska arbetet har jag funnit att det hjälper att dela upp kontext i *litterär*

kontext och *historisk kontext*. Detta är två begrepp som hör ihop och ofta överlappar varandra, men det kan vara bra att förstå skillnaden. Den *historiska kontexten* handlar om de omständigheter eller den situation som gav upphov till texten. För att förstå den måste du kanske skaffa dig kunskap om forntida kultur eller kanske få ett bättre grepp om den bibliska historien. Du kanske till och med läser en hel bok för att försöka pussla samman den situation som de första åhörarna befann sig i.

Den *litterära kontexten* är helt enkelt den text som finns runt omkring ditt textavsnitt. Här tittar man på hur författaren skriver eller redigerar texten och funderar på varför boken är strukturerad på ett visst sätt. De verser eller kapitel som kommer före eller efter en text ger ett flöde eller en form som hjälper oss att förstå textens innebörd.²

Vi ska undersöka ett exempel på hur innebörden i en text bör styras av sin egen kontext och inte av vår. I andra Korintierbrevet 6:14–15 läser vi följande:

2. Hur du balanserar de historiska och litterära kontexterna samt vilka frågor du ställer till texten beror, delvis, på vilken bibelbok du predikar över. Gäller det ett av breven vill du exempelvis känna till den historiska situation som kyrkan eller individen som brevet riktade sig till befann sig i. Men du kommer inte nödvändigtvis att läsa ett av evangelierna på samma sätt. Om vi tänker oss att evangelierna skrevs för att spridas utöver världen, är inte den första historiska publiken som de olika evangelierna skrevs för lika viktig som den litterära kontexten hos den evangelist som sammanfogade sitt evangelium. När det gäller vilka de olika evangelierna riktade sig till, se Richard Bauckham, red., *The Gospels for All Christians* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1998).

Gå inte som omaka par i ok med dem som inte tror. Vad har rättfärdighet med orättfärdighet att göra? Eller vad har ljus gemensamt med mörker? Vilken samstämmighet har Kristus med Beliar? Eller vad kan den som tror dela med den som inte tror?

En gång i tiden skulle jag kanske utifrån denna text ha förmedlat ett budskap för att hjälpa min församling att tänka igenom frågor som rörde äktenskap eller val av affärspartner.

Problemet är emellertid att om vi bara fördjupar oss lite i den historiska kontexten kommer vi se att författaren inte talar direkt till oss. Paulus hade argumenterat mot hur korintierna skaffade sig populära och imponerande lärare som skötte sin tjänst på ett sådant sätt att de undvek förföljelse till varje pris. Dessa ”superapostlar” hade lett folket bort från evangeliet och bort från Paulus. Men Paulus ville att de skulle komma tillbaka! Han ville att de skulle gå i ok med honom. Sett till den historiska kontexten bör därför vårt sätt att angripa denna text styras av Paulus oro för att vi ska gå i ok med falska lärare. Texten har från början inget att göra med vem man gifter sig med eller väljer som affärspartner.

Den litterära kontexten för dessa verser bekräftar detta. I de föregående verserna säger Paulus till korintierna att hans hjärta är öppet för dem även om deras hjärtan är stängda. Han bönfaller dem: ”öppna också ni era hjärtan” (6:13), en vädjan om att de ska gå i ok med honom. Också i de verser som följer på vårt avsnitt åter-

kommer han till sin vädjan: ”Ge oss rum i era hjärtan” (7:2).

Att känna till den historiska och litterära kontexten kan förändra allt för dig. Goda bibelutläggare låter textens innebörd få styras av kontexten. Det första du bör göra är därför att läsa de verser och kapitel som finns på ömse sidor om din text. Börja ställa andra frågor: Varför finns detta avsnitt just här? Hur passar mitt avsnitt in i ett större sammanhang? I vilken situation befinner sig de första åhörarna eller – beroende på genre – de första läsarna?

2. LYSSNA EFTER TEMAT

I inledningen till detta kapitel nämnde jag att det finns tre praktiska sätt att börja i rätt ände. Nu när vi har gått igenom det första (att låta den bibliska kontexten avgöra) ska vi se närmare på den andra, nämligen att lyssna uppmärksam till en text för att förstå hur den passar in i bokens övergripande budskap.

De bästa predikanterna är vanligtvis de bästa lyssnarna. När de griper sig an sina studier är de helt inriktade på att höra. Om detta är vår uppgift är det alltså bäst att vi gör exeges med både våra öron och vårt intellekt! Alla goda förkunnare jag känner bedriver exeges genom att lyssna efter de unika saker som Gud säger i den bok som de ska lägga ut. För många år sedan illustrerade Dick Lucas principen så här:

Ett tema är en kort följd av toner som utgör ett framträdande element i ett musikstycke. Temat kan vara en del av huvudmelodin som upprepas och varieras. Det fungerar på samma sätt i bibelböckerna. Varje bok har ett tema, en huvudtanke som säger vad boken handlar om, och varje avsnitt i boken backar upp temat på något sätt. Man kan kanske se det som en tråd som vävts in i varje tygbit i bibelboken, eller som en gardinstång där varje avsnitt i boken hängts upp. När vi predikar kan vi alltså fråga oss vad som är huvudtanken i boken. Hur stöder det avsnitt vi predikar över denna huvudtanke, och på vilket sätt genomsyras avsnittet av bokens huvudtanke?

Om vi vet vad hela boken handlar om kan vi handskas med varje enskilt avsnitt på ett bättre sätt. Detta är naturligtvis till fördel för predikanten, men det finns ytterligare en stor vinst. Om vi använder oss av temat i vår predikan lär sig församlingen så småningom vad en bok handlar om, även om de inte minns de enskilda predikningarna.

Hur hittar vi då temat i en bok?

Jag ska berätta hur jag gjorde när jag gick på gymnasiet. Vi fick ofta i uppgift att läsa en tjock bok eller roman, och detta skulle självklart följas upp med ett prov. Jag var van vid att ta genvägar så jag listade ut hur jag snabbt skulle få fram bokens huvudpoäng. Först försökte jag hitta ett stycke någonstans i inledningen där det fanns något slags tes eller formulering av syftet. Därefter läste jag första och sista kapitlet. Slutligen bläddrade jag tillbaka till innehållsförteckningen och försökte, med utgångspunkt i det jag hade läst, koppla samman informationen med kapitelrubrikerna.

Intuitivt använde jag olika strategier för att hitta bokens huvudtanke: att läsa boken *från pärm till pärm*, att läsa och läsa om *början och slutet*, att leta efter *återkommande viktiga ord, begrepp och uttryck* samt att hitta *formuleringar av syftet*.

Precis samma verktyg kan hjälpa dig att hitta temat i en bibelbok. Jag upptäckte fördelarna med att komplettera mina predikoförberedelser med det här momentet för några år sedan, då jag tänkte predika igenom det korta Judasbrevet. Jag kom till slut fram till ett budskap att förmedla utifrån boken, och varje minut var ett rent nöje, men det krävdes verkligen en hel del för att hitta temat.

Från pärm till pärm

Långt innan jag började på Judas-serien tog jag med brevet i min enskilda bibelläsningsplan och läste det helt enkelt från början till slut – inte särskilt svårt med en bok

på bara tjugofem verser! Jag föreslår att du gör det med alla böcker du ska predika över. Faktum är att det alltid är bra att läsa igenom boken i ett sträck. Den blir välbekant, och om du lär känna den på dess egna villkor och lyssnar uppmärksam till den kommer du att ha stor nytta av det när det är dags att predika över den.

Början och slutet

En kompositör börjar och slutar ofta ett musikstycke med ett visst tema, även om han utvecklar det under styckets gång. Det samma gäller böckerna i Bibeln. När jag visste att jag skulle predika över Judas brev tog jag mig tid att läsa och läsa om bara början och slutet av boken. Jag började urskilja en återkommande ton: *att bevaras*. I vers 1 säger Judas att han skriver till dem som är ”bevarade i Jesus Kristus”, och i vers 24 talar han om ”Han som har makt att bevara er från fall”. När jag kommit hit i mitt förberedelsearbete kände jag mig redo att formulera ett preliminärt antagande om vad Judas brev handlar om – *att bevaras av Gud i Jesus*.

Återkommande ord, begrepp och uttryck

Vid den här punkten i den exegetiska processen kände jag att det var dags att pröva mitt preliminära antagande genom att lyssna efter innehållet i brevet. Var tanken om *att bevaras av Gud i Jesus* viktig vid utformandet av brevets huvuddel? Jag upptäckte att så var fallet. Samma grekiska ord som används för *bevarad* i vers 1 (och som *bevara* i vers 24 är en synonym till) upprepas ytterligare

fyra gånger: två gånger i vers 6 (första gången översätts det i SFB med ”höll fast” och andra gången med ”håller i förvar”), en gång i vers 13 (översätts med ”har att vänta”) och slutligen som en imperativ i vers 21 (”håll er kvar”). Denna upptäckt var visserligen spännande, men författarens sätt att använda och upprepa det här ordet utmanade mitt ursprungliga tema! De som i början och slutet av Judas brev bevaras i Jesus får uppmaningen i brevets huvuddel att hålla sig kvar i Guds kärlek. Detta står i motsats till de fallna änglarna och falska lärarna som inte höll fast vid tron och därför hålls i förvar till domen. Om någon nu hade frågat mig vad Judas brev handlar om skulle jag ha sagt så här: *De som bevaras av Gud i Jesus har ansvar för att hålla sig kvar i Guds kärlek.*

Formulering av syftet

Till slut läste jag igenom brevet en gång till och hoppades få höra en formulering av syftet.³ Det dröjde inte länge innan jag hittade en. Vers 3 väckte mitt intresse: ”Mina älskade, trots min stora iver att skriva till er om vår gemensamma frälsning fann jag det nödvändigt att skriva och mana er fortsätta *kämpa för den tro* som en gång för alla har överlämnats åt de heliga.” Den här meningen hjälpte mig att höra klangfärgen i Judas brev. Temat måste – oavsett hur det var uppbyggt – uttrycka en

3. Flertalet epistlar innehåller formuleringar av syftet i en given form. Lukas 1:1–4 och Johannes 20:30–31 utgör också goda exempel på hur författaren slår fast sitt syfte.

känsla av allvar. Inget mindre än kyrkans hälsa och helighet stod på spel!

Judas brev är allt annat än ett torrt, teologiskt ode som utforskar grundtankarna *bevarad* och *hålla sig kvar* utifrån förhållandet mellan Guds suveränitet och människans ansvar. Nej, detta korta och starka brev är ett notblad med musik fylld av djup känsla. Mitt tema behövde vässas en tredje gång: *Med tanke på tidens faror är det nödvändigt för kyrkans hälsa och helighet att de som bevaras av Gud i Jesus kämpar för tron genom att hålla sig kvar i Guds kärlek.*

Jag hade nu ett tema, och till på köpet hade jag lärt mig två viktiga saker under denna del av förberedelsearbetet: Jag predikar bättre över varje enskilt avsnitt om jag vet hur det förhåller sig till bokens övergripande budskap. Dessutom är alla strategier för att lyssna som jag använder i denna del av det exegetiska arbetet viktiga för min totala förståelse. Det räcker helt enkelt inte med ett enda verktyg för att upptäcka temat i en bok.

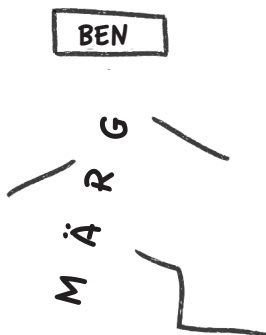
3. HITTA STRUKTUREN OCH HUVUDTANKEN

Förutom att låta den bibliska kontexten avgöra och att lyssna efter temat gör bibelutläggare en sak till under den exegetiska fasen av förberedelserna: de försöker hitta den strukturella ben- eller grundstommen i den text som de ska predika över. De ställer sig frågor som ”Hur har författaren strukturerat texten?” och ”Vad avslöjar textens uppbyggnad om vad författaren vill betona?”

I *Konsten att läsa en bok* konstaterar Mortimer Adler:

Alla böcker har ett skelett mellan sina pärmarna. Ditt jobb som analytisk läsare är att hitta det. Du får boken i din hand med kött på benen och kläder utanpå köttet. Den är helt påklädd [. . .] du måste läsa boken med röntgenblick, för en väsentlig del av att förstå en bok är att förstå dess struktur.⁴

Om Adler har rätt kan du inte förstå poängen i en text förrän du har upptäckt dess strukturella stomme. En god bibelutläggning kräver med andra ord att du måste finna bibeltextens märke och ben.

4. Mortimer Adler och Charles Van Doren, *How to Read a Book: The Classic Guide to Intelligent Reading* (New York: Touchstone, 1940), 75. [Boken finns i svensk översättning av Alf Ahlberg från 1941, men vi har här valt att göra en direktöversättning från engelskan, red. anm.]

När det handlar om predikan kan vi gå ytterligare ett steg:

- Alla texter har en struktur.
- Strukturen avslöjar huvudtanken.
- Predikan ska med rätta underordnas textens form och huvudtanke.

Denna aspekt av exegesen för oss tillbaka till den definition av bibelutläggande förkunnelse som jag gav i inledningen: bibelutläggande förkunnelse är förkunnelse vars kraft vilar på att predikans form och huvudtanke med rätta underordnas bibeltextens form och huvudtanke.

För de flesta av oss är detta ett av våra problem. Vi ställer oss upp för att predika utan att ha uppfattat textens struktur. Följden blir att vi inte är särskilt klara över textens innebörd, och när vi går och sätter oss är åhörarna inte mycket klokare. Hur ska vi då göra för att hitta strukturen i en text?

Använd lässtrategier som fungerar bra överallt

När man ska försöka hitta strukturen i en bibeltext är det bra att börja med enkla strategier som är användbara överallt i Bibeln.

Använd för det första en ord-för-ord-översättning av texten om du har tillgång till en sådan. Om du har turen att ha mer än en översättning på ditt språk väljer du den mest ordagranna. En ord-för-ord-översättning (till skillnad från en översättning tanke-för-tanke) återger i allmänhet enskilda ord mer konsekvent, vilket i allmänhet gör ”benen” mer synliga. Med detta sagt finns det inte någon

enskild översättning som helt når upp till detta mål, och kanske tycker du att det är till hjälp att använda flera översättningar. Observera att vi nu talar om den enskilda förberedelsen med fokus på att hitta textens struktur. När det handlar om själva predikan kan det finnas många goda skäl till att använda mindre ordagranna översättningar.

Läs för det andra texten på originalspråken om du har haft möjlighet att studera dem. Jag har haft god hjälp av att själv översätta texten. Det tar längre tid, men jag ser lättare vad författaren tänker och hur varje del förhåller sig till helheten.

För det tredje: läs texten, läs om den och läs den en gång till, långsamt och högt för dig själv. Ju mer tid du tillbringar i texten desto bättre förstår du hur den är uppbyggd.

Håll för det fjärde ögonen öppna för upprepade ord, uttryck och tankar när du läser. Uttryck som används ofta är för det mesta bra ledtrådar till textens struktur och huvudtanke.

Var medveten om vilken typ av litteratur du studerar

Vissa lässtrategier fungerar i hela Bibeln. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att all litteratur inte är uppbyggd på samma sätt. Man tar inte upp en tidning och läser den med samma verktyg som man använder för att läsa en dikt. Man läser inte en roman på det sätt som man läser ett recept. Vi ska inte heller läsa alla böcker i Bibeln på exakt samma sätt.

Bibeln innehåller olika genrer: gammaltestamentliga berättande skrifter, profetböcker, apokalypter, vishetslitteratur och poesi, brev och evangelier (inklusive Apostlagärningarna). Inom dessa olika genrer finns det tre grundläggande texttyper: *talad text*, *berättande text* och *poesi*. För det mesta upptäcker man inte strukturen i en psaltarpsalm (poesi) med hjälp av samma lässtrategier som man använder i ett evangelium (mest sannolikt berättande eller talad text). Att veta hur var och en av de olika texttyperna fungerar är till hjälp för att hitta de verktyg som öppnar dem på bästa sätt.

Talad text är i allmänhet sådant som framförs muntligt. Den är logisk och linjär, och vi finner den framför allt i breven. Talad text finns också i de gammaltestamentliga historiska böckerna, i talen i de profetiska och apokalyptiska böckerna samt i predikningarna i evangelierna och Apostlagärningarna. För att upptäcka strukturen i talad text kan det vara till hjälp att skriva texten på ett papper utan den styckeindelning och versnumrering som våra bibelöversättnings redaktörer har infört. Det här kallar jag för att plocka ut texten ur Bibeln. De saker som är viktiga att leta efter har alla med grammatik att göra. Sök efter upprepade ord eller uttryck, nyckelord, sambandsord, tankeflöden, grammatiska samband, huvudsatser och bisatser samt andra liknande grammatiska drag. Undersök också om texten är skriven i första (*jag*), andra (*du*) eller tredje person (*han/hon/den/det*) och om den innehåller frågor, påståenden eller imperativ-

satser. Allt detta är vad vi skulle kunna kalla för en syntaktisk analys. Om du använder dessa verktyg på rätt sätt kommer du i regel att hitta avsnittets form och huvudtanke.⁵

En *berättande text* är en berättelse, och berättelser har oftast en ganska tydlig struktur. Om det är till hjälp att fokusera på grammatiken i ett brev är det *scenerna*, *handlingen* och *karaktärerna* som hjälper predikanten att hitta strukturen och huvudtanken i en berättande text. Den bästa utgångspunkten är förmodligen att identifiera olika scener – att till exempel fastställa var textens handling flyttas från en miljö till en annan. Om man utgår från ett längre berättande stycke som predikotext kan scenbytena avslöja en princip för hur texten är strukturerad. Inom scenerna (och ibland mellan scener) kan du söka efter handlingen. Handlingen brukar vanligtvis delas in i fem delar:

- *Miljö*: Här beskrivs för det mesta plats, tid och årstid, och karaktärerna presenteras.
- *Konflikt*: Detta är den del av berättelsen som innehåller en dramatisk spänning och en känsla av att något måste lösas. Konflikten kan vara mycket tydlig (som ett våldsamt hot) eller relativt subtil (som ett känslomässigt kaos).
- *Klimax*: Klimax är den omsvängning eller vändpunkt där den dramatiska spänningen bryts.

5. Se Eugene Moutoux, *Drawing Sentences: A Guide to Diagramming* (Louisville: Butler Books, 2010).

- *Upplösning*: I upplösningen presenteras lösningen på konflikten.
- *Ny miljö*: Detta är en återgång till ett nytt normalläge ur vilken nästa intrig kommer att utvecklas.

När man försöker hitta dessa delar av handlingen är följande frågor viktiga att ställa sig: Vad är konflikten här? Vad är det som ger upphov till den dramatiska spänningen? När uppstår vändpunkten? Hur får spänningen sin upplösning? Jag skulle vilja påstå att tyngdpunkten ligger i en kombination av *klimax* och några delar av *konflikten* och *upplösningen*.

Det är naturligtvis också viktigt att förstå hur författaren porträtter karaktärerna – människorna i berättelsen. Lägg märke till vilka människor författaren presenterar och när detta sker. Observera hur de förändras, och uppmärksamma hur författaren flyttar sig fram och tillbaka mellan dem. Om du har en god uppfattning av handlingen och karaktärerna får du en god uppfattning av formen och huvudtanken i den berättande texten.

Poesi är en tredje texttyp. Det mesta av Bibelns poesi finns i vishetsskrifterna och profetböckerna i Gamla testamentet. För att hitta strukturen ska du fundera på upprepningar av ord eller till och med hela strofer (Psaltaren 42 och 43 är till exempel strukturerade runt den strof som börjar med orden "Varför så bedrövad, min själ"). Fundera också på förändringar i bildspråk och grammatiska strategier (som förändringar av person eller per-

spektiv). Men den i särklass bästa metoden för att hitta strukturen och huvudtanken i den bibliska poesin är nog att undersöka hur det som kallas för *parallellism* uppträder i texten, särskilt övergången mellan olika slags parallellism i ett avsnitt. *Parallellism* är den tekniska term som används för att beskriva ett stilmedel i hebreisk poesi, där rader ofta förekommer i par (eller ibland i grupper om tre) som förhåller sig till varandra eller överensstämmer med varandra på ett speciellt sätt. Det kan exempelvis vara så att den andra raden upprepar tankegången i den första, kanske bara genom att förstärka den en aning. Den andra raden kan även motsäga, negera, uttrycka en motsats till eller komplettera tankegången i den första. Dessa olika relationer mellan den första och andra raden är uttryck för olika typer av parallellism. Genom att titta på hur parallellismen förändras får du hjälp att hitta textens form och huvudtanke.

FARAN I ATT TRO ATT MAN ÄR FÄRDIG

Att få ett bra grepp om de allmänna såväl som de genre-specifika strategierna är en god utgångspunkt för att hitta strukturen och huvudtanken i en text. Lika viktiga aspekter av det exegetiska arbetet är att förstå kontexten och hitta budskapet i boken. Kom ihåg att du bör

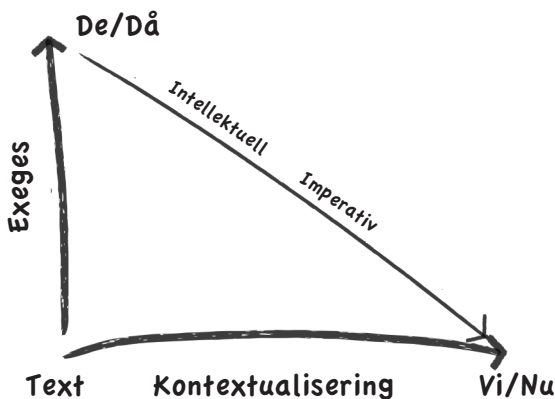
1. låta den bibliska (och inte den egna) kontexten avgöra textens innebörd
2. lyssna uppmärksam tills du förstår hur texten passar in i bokens övergripande budskap

3. lägga märke till textens struktur och huvudtanke.

Med detta sagt tror jag inte att du är redo att predika ännu.

Det räcker inte med exeges. Om det exegetiska arbetet sker isolerat kan det leda till predikningar som antingen är alltför *intellektuella* eller rent *imperativa* – de säger bara vad vi ska göra.

Intellektuell förkunnelse är resultatet av att låta de ursprungliga åhörarna bli det slutgiltiga fokuset. Det är vad som händer när man utgår från en högst relevant text och gör den irrelevant genom att skriva predikningar som låter som akademiska avhandlingar. Man gör exegesen men slutar där. Följden blir tråkiga predikningar som inte berör men har en gedigen fotnotsapparat.

Jag möter den här typen av förkunnelse framför allt bland unga predikanter. Som min vän Mike Bullmore säger gör de misstaget att tro att predikan är en förvaringsplats för allt som de har lärt sig om texten under veckan. Det är naturligtvis inte predikans funktion, och man måste helt enkelt undvika att hålla alltför intellektuella predikningar.

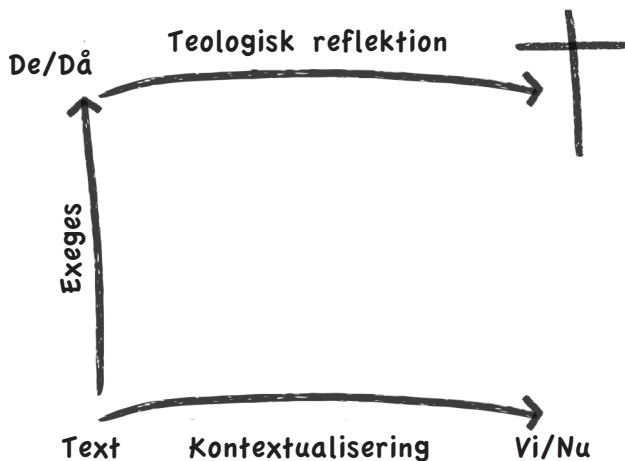
Den andra fallgropen med att endast göra exeges är att vi blir predikanter som bara levererar imperativ. Bibeln är full av uppmaningar och de är relevanta. Men uppmaningar som inte sätts in i rätt sammanhang utifrån Bibeln och teologin kan också användas på mycket felaktiga sätt. Den kanske farligaste formen av detta är när vi hoppar över steget med teologisk reflektion (som vi ska se närmare på i nästa kapitel). Om vi inte tar hänsyn till det bibliska evangeliet i sin helhet blir också uppmaningar som är väl exegetiskt underbyggda moralistiska, och detta främjar en lagisk kultur i våra församlingar.

Allt detta innebär att det är viktigt med teologisk reflektion, vilket för oss vidare till nästa steg i predikoförberedelserna.

KAPITEL 3

TEOLOGISK REFLEKTION

I slutet av förra kapitlet såg vi att bibelutläggande förkunnelse som inte kommer längre än till exeges antingen blir alltför intellektuell eller full av imperativ. Den blir akademisk eller moralistisk och därför behövs nästa steg i predikoförberedelserna: teologisk reflektion. Utan den är du inte redo att predika ännu.

Vad är teologisk reflektion? Enkelt uttryckt är det ett grundligt arbete där man tar sig tid att under bön begrunda texten och undersöka hur den hänger ihop med

Guds frälsningsplan. Man frågar sig hur avsnittet står i relation till Bibeln som helhet och särskilt till Guds frälsningsverk genom Jesus.

ATT LÄSA BIBELN SOM JESUS

Efter uppståndelsen slår Jesus följe med några av sina lärjungar, och utan att ge sig till känna vandrar han drygt en mil med dem till den lilla byn Emmaus. Under vandringen visar han för lärjungarna hur Mose och alla profeterna – alla Skrifterna – handlar om honom (Luk 24:25–27). Senare samma kväll träffar han de elva kvarvarande lärjungarna och gör samma sak på nytt: han öppnar deras sinnen så att de förstår Skrifterna och inser att allt som är skrivet om honom i Moses lag, profeterna och psalmerna måste uppfyllas (v. 44–45). Han säger också till apostlarna att de är hans vittnen och att de ska förkunna detta budskap för alla folk, med början i Jerusalem. Redogörelsen för detta finns i evangelierna, Apostlagärningarna och breven.

Jesus visar här på en viktig princip. Hela Gamla testamentet och hela Nya testamentet handlar om honom och säger vissa specifika saker om honom. I verserna 46–47 pekar Jesus på dessa saker: ”Det står skrivet att Messias ska lida och på tredje dagen uppstå från de döda, och att omvändelse och syndernas förlåtelse ska förkunnas i hans namn för alla folk, med början i Jerusalem” (jfr ”lida” och ”härlighet” i Luk 24:26). I denna korta mening framträder verkligen ett hisnande perspektiv. Det

underförstådda kungaväldet i ordet ”Messias” och det faktum att ”alla folk” omfattas är oerhört djupa tankar. Ändå innehåller denna enkla mening evangeliets kärna. Evangeliet finns – åtminstone för Jesus – överallt i Bibeln. Det är evangeliet som håller samman Bibeln och det bör prägla vårt sätt att närma oss den.

ATT LÄSA BIBELN SOM PAULUS

Det är viktigt att notera att det inte bara är Jesus som visar på Kristus utifrån alla Skrifterna, utan det är ett tillvägagångssätt som Paulus tar efter. I Apostlagärningarna står det att ”Paulus besökte dem som han brukade, och under tre sabbater *samtalade* han med dem utifrån Skrifterna och *förklarade* och *visade* att Messias måste lida och uppstå från de döda. Och han fortsatte: ’Denne Jesus som jag förkunnar för er, han är Messias’” (17:2–3). Apostlagärningarna beskriver Paulus verksamhet i Aten (17:17), Korint (18:4) och Efesos (18:19; 19:8) på ett liknande sätt.

Paulus går till väga på ett målmedvetet och noggrant sätt som vi kan lära oss mycket av när det gäller vår bibelläsning. Hans tillvägagångssätt kännetecknas för det första av förmågan att samtala, visa och övertyga när han predikar om Jesus utifrån alla Skrifterna. Vart och ett av dessa uttryck har en tydlig koppling till grekisk moralfilosofi och vittnar om ett noggrant och eftertänksamt sätt. Paulus använder för det andra dessa verktyg i olika sammanhang – i synagogan och på torget, i kontakt

med såväl judar som greker. Det fanns inga genvägar för någon åhörarskara. För det tredje finner Paulus möjligheter att predika evangeliet i miljöer där det inte kan förutsättas att åhörarna har några bibelkunskaper. Det visar att det går att predika för människor som inte har några förkunskaper om Bibeln och inte kan vokabulären.

Paulus var precis som Jesus övertygad om att Skrifterna pekade fram emot Jesus död och uppståndelse. Ovanstående tre aspekter av Paulus förkunnelse visar dessutom att teologisk reflektion är en uppgift som innebär hårt arbete.

ATT LÄSA BIBELN SOM SPURGEON

Vi kan också ha hjälp av att lyssna på en mer nutida person som läste Bibeln med Jesus i centrum. Den berömda baptistpredikanten – ”predikanternas furste” – Charles Haddon Spurgeon uttryckte det hela på följande sätt:

Vet du inte, unge man, att det finns en väg till London från varje stad och varje liten by i England – var det än må vara? På samma sätt finns det en väg till Kristus från varje text i Skriften. Din uppgift, min käre broder, är att när du kommer till en text ställa dig frågan: Vad är vägen till Kristus? Jag har aldrig mött en text där det inte finns någon väg till Kristus, och om jag någonsin träffar på en sådan kommer jag att göra en väg. För predikan kan inte leda till något gott om det inte finns en doft av Kristus i den.¹

1. Charles Haddon Spurgeon, “Christ Precious to Believers” (predikan i Music Hall, Royal Surrey Gardens, 13 mars 1859), <http://www.spurgeon.org/sermons/0242.htm>

Spurgeon har rätt instinkt. Han ställer sig frågan: Hur pekar min text fram emot eller förhåller sig till evangeliet? Även om jag kanske inte alltid håller med om hur han i sina predikningar kommer fram till evangeliet utifrån de bibeltexter han predikade över är hans fråga helt riktig, och det är oerhört viktigt hur vi besvarar den.

För att lära sig att reflektera över en text utifrån Jesus och evangeliet behövs en fungerande förståelse av minst tre distinkta och viktiga områden: *den historisk-kritiska metoden*, *bibelteologi* och *systematisk teologi*. Det går inte att göra resan mot att bli en bibelutläggare utan dessa.

UTMANINGEN MED DEN HISTORISK-KRITISKA METODEN

Om du befinner dig i ett akademiskt sammanhang som mitt, började förmodligen en röd lampa blinka i huvudet på dig direkt när du såg ordet *teologisk* i det här kapitlets rubrik. Och den ska blinka. Men *teologin* sätter trots allt ljuset på en problematisk hantering av *historien*, det vill säga att vi ofta inte respekterar den exegetiska sidan av vårt arbete tillräckligt, och inte tar tidpunkter och platser i historien på allvar. Vi nöjer oss med en alltför förenklad teologisk reflektion och predikar antingen ett ytligt evangelium som vi hakar på vår text eller predikar en viss lära istället för texten. Detta är inte alls bra, åtminstone inte om man predikar så här varje vecka, för det separerar den kristna tron från historien.

Om vi predikar på ett sätt som behandlar den histo-

riska situationen i den gammaltestamentliga predikotexten som irrelevant och bara ser den som en språngbräda till evangeliet, då lär vi våra åhörare att Bibeln egentligen inte är intresserad av historia. Historien blir bara en bakgrund till de teologiska lärorna. Då befinner vi oss samtidigt bara ett steg ifrån en abstrakt och förandligad syn på uppståndelsen istället för att se den som en historisk händelse. Vi är endast ett steg ifrån att betrakta Bibeln som sedelärande mytologiska berättelser och inte som Sanningen.

Det är med andra ord fullt möjligt för en ny generation evangeliska predikanter att med målsättningen att predika Jesus utifrån hela Bibeln radera själva grunden för den kristna förkunnelsen.

Dessa farhågor gällande den historiska aspekten är inte nya. Den engelske pastorn och teologen John Owen tog upp problemet när han först publicerade sin *Biblical Theology* på latin 1661. I de tre första kapitlen behandlar han tanken om att "teologi" är något som läggs ovanpå Bibelns text och historia. Denna oro finns än i dag. Vissa framstående akademiska teologiska institutioner och seminarier (inklusive ett i min närhet) vägrar fortfarande att ta in en *teolog* i lärarkåren av detta skäl.

En av de tydligaste och kunnigaste kritikerna av denna kristna strävan att läsa allt i Bibeln i ljuset av Jesus är James Barr. Barr, som var professor i Gamla testamentet och framför allt verksam under andra hälften av 1900-talet, var skeptisk till kristen (eller Kristuscentrerad)

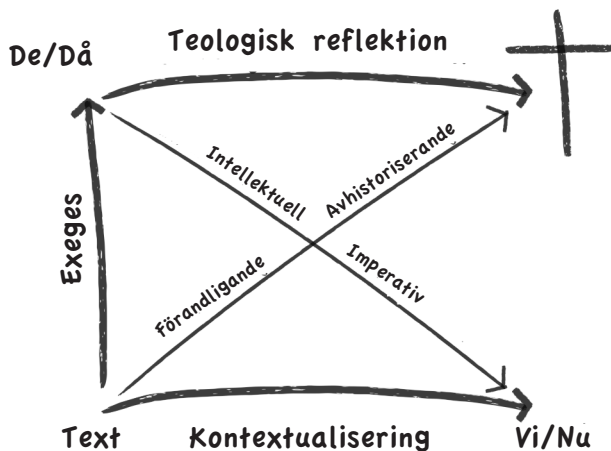
förkunnelse, eftersom den ofta inte låter Gamla testamentet tala för sig självt. Istället förs den kristna tron in i texterna eller tvingas på dem – i så hög grad att de i praktiken tystas. Barr säger att ”[o]m den kristna läran faktiskt förs in i texterna eller tvingas på dem, kommer detta rentav att få till följd att GT:s värde för och inflytande på kristendomen minskar. De gammaltestamentliga texterna ska leda till kristna resultat men inte kläs i kristen dräkt. Men är detta ens möjligt?”²

Barr är skeptisk, men han formulerar ändå konflikten som en fråga. Är detta möjligt? Kan man predika över avsnitt i Gamla testamentet som kristna texter utan att göra våld på deras betydelse i den ursprungliga kontexten? Barrs fråga är viktig.

Jag kan bara föreställa mig vad Barr skulle ha tänkt om det förenklade sätt på vilket vissa kristna predikanter behandlar synen i Habackuk 3. I kapitlet framträder Gud i strålende ljus, klädd som en segerrik krigare. Genom att stiga ned till jorden räddar han på ett mirakulöst sätt sitt folk som förtrycks under sina jordiska fiender. För nybörjaren – bibelutläggaren med en *blind lojalitet mot Kristuscentrerad förkunnelse* – går denna text i uppfyllelse genom Jesus som kommer med frälsning för syndare på ett mäktigt sätt. Men Barr kanske skulle ha frågat: ”Vilken rätt har du, som kristen bibelutläggare, att hävda att Guds löften till Israel angående dess mänskliga fiender

2. James Barr, *The Concept of Biblical Theology: An Old Testament Perspective* (London: SCM Press, 1999), 253–54.

faktiskt syftar på seger för alla folk som förtrycks av en andlig fiende?” Har den unga predikanten helt enkelt förkastat historien och ersatt den med en *förändligad* tro? Har texten blivit *avhistoriserad*?

Detta exempel från Habackuk 3 för oss tillbaka till frågan huruvida predikanter kan koppla gammaltestamentliga avsnitt till Jesus utan att urholka vad de betydde för den ursprungliga, historiska målgruppen. Finns det en väg framåt som följer den princip som Jesus presenterade i Lukasevangeliet 24 – att alla Skrifterna relaterar till evangeliet om honom – utan att texten avhistoriseras? Vi kan naturligtvis också ställa oss denna fråga när det

gäller Nya testamentet. Det är så lätt att förirra sig i den historiska kontexten rörande judendomen under andra templets tid eller den grekisk-romerska bakgrunden och aldrig fråga sig hur ett textavsnitt verkligen förhåller sig till evangeliet. Utmaningen med den historisk-kritiska metoden handlar om *hur*. Hur reflekterar vi teologiskt över en bibeltext utan att undergräva dess historiska integritet?

Frågan om teologisk reflektion måste först och främst börja med bön. Eller rättare sagt: "arbetet" med teologisk reflektion kan bara göras genom bön. Det finns ett nära samband mellan uppenbarelsen av vem Jesus är – att se honom som uppfyllelsen av Skrifterna – och stunder av tystnad och bön.

Lukas gör den här kopplingen vid flera tillfällen. När Jesus frågar lärjungarna: "Vem säger folket att jag är?", och Petrus svarar: "Guds Messias" har läsarna just fått veta att Jesus hade dragit sig undan för att be (Luk 9:18–20). Lukas vill med andra ord att läsarna ska veta att Jesus uppenbarades för Petrus i samband med bön. "Förklaringen" – då Jesus visar sig i sin härlighet som Sonen, den utvalde – äger rum efter att Jesus har tagit med sig Petrus, Jakob och Johannes upp på berget för att be (Luk 9:28–36). I början av evangeliet beskrivs de till åren komna Simeon och Hanna som gudfruktiga bönemänskors, och denna information kommer strax innan Gud uppenbarar Jesus för dem (Luk 2:27, 37; jfr Luk 2:28–32, 38). Också när Gud uppenbarar vem Jesus är vid

hans dop berättar Lukas att himlen öppnades medan Jesus bad, och Gud talade och intygade att Jesus var hans son (Luk 3:21–22).

Lukas kunde inte ha varit tydligare: Gud uppenbarar Jesus för människor som en följd av bön. Och om vi verkligen vill att Jesus ska uppenbaras i vår förkunnelse – om vi verkligen vill visa på Jesus som själva kärnan i Bibeln – måste vi därför börja våra förberedelser med bön. Det är bara då vi kan gripa oss an den teologiska reflektionen på allvar. Endast då kan vi gå in i arbetet med bibelteologi och systematisk teologi.

NYTTAN MED BIBELTEOLOGI

I bibelteologin tar vi ett steg tillbaka och ser på den stora bilden som visar vad Gud har sagt och gjort och hur allt hänger samman med epicentrum för hans uppenbarelse: hans Sons död och uppståndelse. Ibland definierar jag det som ett sätt att läsa Bibeln som följer den progressiva uppenbarelsen av Guds frälsningsplan genom Jesus.

Bibelteologi är en nödvändig ingrediens för att undvika predikningar som bara är intellektuella eller moralistiska. Positivt uttryckt tar den oss – på ett välgrundat sätt – till centrum för det kristna evangeliet från bestämda texter i Bibeln, precis som Jesus visar när han relaterar alla Skrifterna till sig själv i Lukasevangeliet 24. Bibelteologi hjälper oss att låta det viktigaste verkligen få vara det viktigaste.

Hur fungerar då bibelteologi? Hur utnyttjar man detta verktyg på ett välgrundat sätt i bibelutläggande för-

kunnelse? Hur använder vi bibelteologi när vi förbereder predikningar? Jag tror att vi måste göra följande tre saker:

1. Tillägna oss en bibelteologi.
2. Följa Nya testamentets exempel.
3. Göra bra kopplingar till evangeliet.

1. Att tillägna sig en bibelteologi

Man kan inte använda något som man inte har, och därför måste första steget vara att tillägna sig en bibelteologi. Det bästa man kan göra för att uppnå detta mål är att läsa Bibeln grundligt och metodiskt. En djup internaliserad kunskap om hela Bibeln är den bästa grunden för att kunna göra övergripande kopplingar. Gör det därför till en vana att läsa igenom Bibeln regelbundet under bön. Leta efter temat i varje bok. Ju mer tid du tillbringar med att se på den stora bilden desto bättre kommer du att förstå den.³

3. Det finns även goda andrahandskällor till bibelteologin. Jag började med *Biblical Theology* av Geerhardus Vos. Hans förståelse byggde på Bibeln såsom indelad i tre olika epoker: mosaisk, profetisk och nytestamentlig. Jag gick sedan vidare från Vos till Jonathan Edwards *A History of the Work of Redemption*, som också delade upp frälsningshistorien i tre historiska perioder: fallet till inkarnationen, inkarnationen till uppståndelsen, och uppståndelsen till tidens slut. Därefter läste jag Graeme Goldsworthys *Gospel and Kingdom*. Hans förståelse bygger på "riket" som det dominerande tema som håller samman hela Bibeln (jag rekommenderar att du börjar med Goldsworthy). Om du vill läsa en enklare förklaring föreslår jag Vaughan Roberts *God's Big Picture*. Och om du vill ha något ännu enklare – något på en sexårings nivå – läs min *The Big Picture Story Bible*. [Ingen av de här rekommenderade böckerna finns översatt till svenska. En barnbibel som lyfter fram Jesus i olika bibelböcker är *Berättelsebibeln – varje berättelse visar namnet Jesus* av Sally Lloyd-Jones, Semnos förlag, red. anm.]

Allteftersom din egen bibelteologi fördjupas måste du naturligtvis fortfarande hitta kopplingar till evangeliet när du förbereder predikan varje vecka. Tänk då på att detta ska göras på ett sådant sätt att Bibelns historia och litteratur respekteras. Men det är trots allt inte riktigt så enkelt som att bara fråga sig var Jesus finns i texten. Han gömmer sig inte under varje sten eller bakom varje träd. Till att börja med behöver vi något mer nyanserade frågor, och du kan till exempel starta med följande:

- Hur påverkar evangeliet min förståelse av texten?
- Hur pekar min text fram emot eller belyser evangeliet?

Vi löser emellertid inte allt med bättre frågor, och därför ska vi gå vidare till nästa steg.

2. Att följa Nya testamentets exempel

De första bibelteologerna – i betydelsen att de förenade de båda testamentena – var Nya testamentets författare. Man kan nästan inte vända ett blad i Nya testamentet utan att stöta på en explicit referens till något i Gamla testamentet, för att inte nämna de otaliga anspelningarna. Detta är självklart till mycket stor hjälp för den som vill ägna sig åt bibelteologi. Nya testamentet är något av en guldgruva för bibelteologiska metoder. Om din text refererar eller anknyter till en annan text (inom samma testamente eller i synnerhet i det andra testamentet) har du en bra utgångspunkt.⁴

4. En fantastisk genväg jag använder så gott som varje vecka är det index som följer med *the Nestle-Aland 28th Edition*. Även om du inte läser grekiska, är detta index till stor hjälp eftersom det listar alla anspelningar och citat från Gamla testamentet i Nya testamentet.

Jag framkastade tidigare i detta kapitel att Paulus tillvägagångssätt i Apostlagärningarna visar att det krävs eftertanke och noggrannhet för att koppla samman bibeltexterna med den historiska verklighet som Jesus död och uppståndelse utgör. Jag tror emellertid att en snabb titt på Paulus tal i Aten i Apostlagärningarna 17:22–31 kan ge några uppslag till hur man gör sådana kopplingar. Paulus utlägger inte någon speciell bibeltext här, men talet visar ändå hur Bibeln är uppbyggd runt evangeliet. Denna uppbyggnad framgår särskilt tydligt när man ser hur Paulus strukturerar sin predikan utifrån vissa teologiska kategorier.

Inledning

- Paulus utgår från ikoniska kulturföremål för att inleda ett samtal om Gud (v. 22–23).

Huvuddel

- Paulus startar med begynnelsen då Gud skapade himmel och jord (v. 24a).
- Han visar att hela mänsklighetens problem är att vi dyrkar andra gudar (v. 24b–25).
- Han betonar att Gud är evig och vill ha en relation med oss (v. 26–28).
- Han framhåller mänsklighetens skuld och manar till omvändelse (v. 29–30).

Avslutning

- Paulus pekar på den uppståndne Jesus som den vi ska tro på och följa (v. 31). Han avslutar med hur Gud ska döma världen med rättfärdighet (v. 31).

Paulus behöver bara åtta verser för att gå igenom Bibeln från Första Moseboken till Uppenbarelseboken. Han rör sig lätt och ledigt från början till slutet, från skapelse till fullbordan – och talar om Gud som Skaparen, människorna som ett fallet släkte, Jesus som uppståndsen och den som återkommer för att döma världen på den dag som förutbestämts i himlen. Denna predikan är i sig ett mönster för hur vi kan predika kraftfullt samtidigt som vi går igenom den bibliska historiens huvudinnehåll på kort tid. Det finns mycket vi kan lära oss av Paulus tillvägagångssätt, var vi än befinner oss i Bibeln.

Ovanstående två sätt att använda bibelteologi när vi förbereder våra predikningar är en viktig grund. Man behöver ha en bibelteologi, en förståelse av hela Bibeln och hur den hänger samman. Man behöver också förstå hur Nya testamentet förhåller sig till Gamla testamentet, och hur Gamla Testamentet pekar fram emot Nya testamentet. Men – och detta är viktigt – man behöver verktyg för att kunna göra specifika kopplingar, även i de fall då det inte finns några citat i Nya testamentet att utgå ifrån.

3. Att göra bra kopplingar till evangeliet

Om det jag har hävdat i de senaste styckena stämmer, ligger utmaningen i att göra bra kopplingar till evangeliet utifrån den text man predikar över. Nedan följer fyra kategorier för att koppla samman text och evangelium som jag tror kan vara till hjälp när du tar itu med bibelteologiska reflektioner:

- Profetior som går i uppfyllelse
- Historieförlopp – vartåt det historiska förloppet pekar
- Teman
- Analogier

Dessa kategorier överlappar naturligtvis till stor del varandra. Den profetiska uppfyllelsen kan visas genom ett tema eller en analogi. En analogi kan använda sig av ett tema. Ett tema kan omfatta någon form av historieförlopp. Det kan också finnas andra distinkta kategorier. Det viktiga är emellertid inte hur man definierar eller strukturerar kategorierna utan rimligheten i det man kommer fram till. Ovanstående kategorier ska alltså bara ses som en utgångspunkt.

Sök efter profetior som går i uppfyllelse

De tydligaste kopplingarna är naturligtvis de som är explicita. Du känner förstås till att Gud vid vissa tillfällen i Gamla testamentet ger löften om den Messias som skulle komma. Nya testamentets författare tar sedan upp dessa profetior och visar hur de går i uppfyllelse genom Jesus som person och i det han gjorde.

Ett av de tydligaste exemplen på profetior som går i uppfyllelse ser vi genom Matteus sätt att använda ordet *uppfylla*. Vid tio eller elva tillfällen i evangeliet avbryter han sin berättelse för att säga att Jesus uppfyllde det som någon av profeterna i Gamla testamentet hade förutsagt. Det är mycket i Jesus liv som är en direkt uppfyllelse av profetiorna i Gamla testamentet, allt ifrån flykten till

Egypten till Jesus användning av liknelser (Matt 2:14–15; 13:35), och Jesus själv understryker också detta strax före evangeliets klimax:

”Eller tror du inte att jag kan be min Far att han genast sänder mig mer än tolv legioner änglar? Men hur skulle då Skrifterna uppfyllas som säger att det här måste ske?”

I samma stund sade Jesus till folkhopen: ”Som mot en rövare har ni gått ut med svärd och påkar för att gripa mig. Jag har suttit i templet varje dag och undervisat utan att ni grep mig. Men allt detta har hänt för att profeternas skrifter skulle uppfyllas.” Då övergav alla lärjungarna honom och flydde. (Matt 26:53–56)

Matteus strategi att dra rätta linjer mellan de gammaltestamentliga profetiorna och uppfyllelsen i Jesus är ganska tydlig. I Lukasevangeliet och Johannesevangeliet används också denna strategi. Detta blir också en del av apostlarnas predikometod i den tidiga kyrkan. Petrus predikan i Apostlagärningarna 3 innehåller till exempel ett viktigt försvarstal: ”Men Gud har med detta uppfyllt det som han har förutsagt genom alla sina profeter, att hans Messias skulle lida” (Apg 3:18; jfr 13:27). Jakob använder sig även av denna strategi när han talar om hur Abraham blev rättfärdig genom tron (Jak 2:23).

Naturligtvis fungerar denna metod att hitta kopplingar också omvänt. Man kan utgå från Gamla testamentet och se hur löftena uttryckligen uppfylls genom Jesus i Nya testamentet. Mose säger till exempel till Israels folk att Gud ska låta en annan profet lik honom träda

fram och han ska förkunna Guds Ord. Petrus säger senare att detta löfte uppfylls genom Jesus (5 Mos 18:15–22; Apg 3:22–26).

Sök efter historieförlopp

Ett andra sätt att koppla samman texten med evangeliet är att söka efter en historieprogression eller ett *historieförlopp*. På samma sätt som med profetior som går i uppfyllelse bygger sökandet efter en historisk riktning i en text på tanken att Gud uppenbarar sig progressivt och att frälsningshistorien därför innehåller en riktning eller ett förlopp som kulminerar med korset. Men denna speciella strategi kräver att vi letar efter frälsningshistoriens specifika historiska intrig eller berättelse och fastställer viktiga punkter.⁵ Vi kan till exempel sammanfatta frälsningshistorien som Skapelse – Syndafall – Försoning – Nyskapelse. Ett avsnitt i Bibeln kan referera till en av dessa etapper på ett sådant sätt att vi kan placera in vårt avsnitt i frälsningshistorien. Att koppla en text till evangeliet innebär då helt enkelt att visa var den hör hemma på denna berättarlinje.

Metoden är ganska okomplicerad. För att rita en cirkelbåge i ett datorprogram behövs det minst tre referenspunkter. Det handlar om geometri. På samma sätt tror jag att man behöver tre punkter för att dra upp ett historieförlopp i Bibeln och se hur det förhåller sig till

5. Sidney Greidanus, *Preaching Christ from the Old Testament: A Contemporary Hermeneutical Method* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1999), 234–40.

evangeliet. Jag tycker att det är enklast att utgå från det aktuella textavsnittet och markera en tidigare och en senare punkt i frälsningshistorien som knyter an till mitt avsnitt. Då får jag tre punkter i frälsningshistorien som tillsammans bildar ett historieförlopp och visar hur min text förhåller sig till evangeliet.

I Predikaren 12:1–8 betonas det till exempel starkt att vi ska tänka på Skaparen, och Romarbrevet 1 handlar också om Skaparen. Båda dessa avsnitt pekar mot en speciell punkt i frälsningshistorien från vilken resten följer. Man kan gå bakåt i Bibeln till själva skapelsen (1 Mos 1–2) eller framåt till tanken om en ny skapelse (2 Kor 5:17) – båda är etapper i frälsningshistorien som kan koppla dig till frälsningens centrum. Detta sätt att koppla samman texter är särskilt användbart när din text har ett eskatologiskt innehåll eller en apokalyptisk ton. Den nya skapelsen innefattar i sig Jesus återkomst i hela dess vidd och med allt vad den innebär.

Sök efter teman

Ett annat sätt att koppla samman hela Bibeln med evangeliet är att använda sig av bibelteologiska *teman* eller motiv som visar hur Gud uppenbarar sig progressivt genom hela Bibeln. Vi brukar i allmänhet tala om minst ett tjugotal teman, varav några av de större bland annat är rike, förbund, tempel/präst/offer och uttåg/exil/vila.

Att förstå hur teman fungerar är viktigt. Uttåget är till exempel en historisk händelse som skildras i Andra Moseboken, men det introducerar också ett upprepat

tema som går genom hela Bibeln: Gud befriar sitt folk från slaveriet och leder dem genom prövningar till det välsignade landet. När profeterna beskriver exilen och återvändandet från den framställer de det som ett ”nytt uttåg”. Detta uttågstema får sedan sin slutliga fullbordan i Jesus död och uppståndelse (jfr Luk 9:30–31).

Jag kommer ihåg ett tillfälle då jag arbetade med Lukas 22:14–30. Temat *riket* verkade ligga ganska nära till hands. Ordet förekommer trots allt fyra gånger i avsnittet, och det är ett dominerande tema i resten av Lukasevangeliet. Men medan jag läste upptäckte jag ett annat tema, nämligen *förbund*, som vi möter i vers 20: ”På samma sätt tog han bågaren efter måltiden och sade: ’Denna bågare är det nya förbundet genom mitt blod som blir utgjutet för er.’”

Ordet *förbund* förekommer endast två gånger i Lukasevangeliet, här och i 1:72, så jag började gå igenom de olika förbunden i Bibeln. *Förbund* är ett viktigt och ofta förekommande tema, från Noa, till Abraham och vidare till David. Syftningen här i Lukasevangeliet var naturligtvis mer specifik. Det här var inte vilket förbund som helst utan ett ”nytt förbund”. Det nya förbundet är också kopplat till den sista måltiden i Första Korintierbrevet 11:25, men jag gick vidare till det första tillfälle som uttrycket används i Bibeln, Jeremia 31:31–34.

Se, dagar ska komma, säger Herren, då jag sluter ett nytt förbund med Israels hus och med Juda hus, inte som förbundet jag slöt med deras fäder den dag då jag

tog deras hand och förde dem ut ur Egyptens land – förbundet med mig som de bröt fastän jag var deras rätte herre – säger Herren. Nej, detta är förbundet som jag efter denna tid ska sluta med Israels hus, säger Herren: Jag ska lägga min lag i deras inre och skriva den i deras hjärtan. Jag ska vara deras Gud, och de ska vara mitt folk. Då ska de inte mer behöva undervisa varandra, ingen sin broder och säga: "Lär känna Herren!" Alla ska känna mig, från den minste av dem till den störste, säger Herren, för jag ska förlåta deras missgärningar och aldrig mer minnas deras synder.

När jag förstod att det nya förbundet hade en koppling till Jeremia 31 fick jag upp ögonen för åtminstone tre andra samband som hjälpte mig i min predikan. Den huvudtanke som för det första framträder i Lukasevangeliet handlar om rikets etiska principer. I Jeremia 31:34 talar Gud om den rikedom som tillhör dem som är en del av det nya förbundet som den "störste" och den "minste". I Lukasevangeliet anspelar Jesus ofta på detta motiv (se 7:28 och 9:48; det framträder också som *sist* och *först* eller som en etisk princip för riket som handlar om att ödmjuka sig i 13:30, 14:11 och 17:7–10). Och i just det avsnitt som jag studerade i Lukasevangeliet 22 knöt Jesus fördelarna med det nya förbundet till lärjungaskapets etik som visar sig i ett tjänande sinnelag – att vara som den yngste snarare än den störste (v. 24–27).

Det andra sambandet som hjälpte mig att utveckla min predikan handlade om delaktighet. Gud slöt inte bara ett förbund utan han överlämnade ett rike genom förbundet. Det språkbruk som hör samman med

förbund, och särskilt verbet *att sluta* i Jeremia 31:31–34, är besläktat med verbet *överlämna* i Lukasevangeliet 22:29. ”Det är ni som har stått vid min sida under mina prövningar, och jag *överlämnar* riket till er liksom min Far har *överlämnat* det till mig. Ni ska äta och dricka vid mitt bord i mitt rike, och ni ska sitta på troner och döma Israels tolv stammar” (Luk 22:28–30).

För det tredje behöver vi, liksom lärjungarna, inte bry oss om att vara störst (Luk 22:24). Jesus lovar i 22:30 att vi ska vara delaktiga i vissa aspekter av hans välde. Intressant nog har kontexten för Jeremia 31 fokus på ett enat Israel, där stammarna behandlas som en enda enhet som dömer hela världen (se framför allt Jer 25:17–29).

Min upptäckt av temat *förbund* som gjorde att jag kunde göra dessa kopplingar mellan Lukasevangeliet 22 och Jeremia 31 ledde alltså till att jag kunde predika över Lukasevangeliet 22:14–30 på ett mycket bättre sätt. Predikan kom inte bara att handla om Herrens bord, utan om etik vid köksbordet. Den handlade inte bara om det förbund Gud slöt för vår frälsnings skull, utan den visade på ett förbund där vi är delaktiga och är med och styr.

Sök efter analogier

En av de strategier som är mest använd och missbrukad av predikanter är användandet av *analogier*. Denna del av bibelteologin kan verka avskräckande eftersom man måste kunna skilja mellan analogi, typologi, allegori, metafor och en mängd andra tekniska termer. Jag vill

naturligtvis varna dig för att bli alltför förtjust i de tekniska termerna, inte minst för att olika forskare och predikanter definierar dem på olika sätt.

Det är dessutom lätt att bli överentusiastisk. När man väl känner sig hemma med till exempel det typologiska språket kan allt man ser komma att uttryckas i typologiska termer, och allt man predikar över trycks in i en illasittande typologisk dräkt, oavsett om det faktiskt rör sig om typologi eller inte.

Analogi är en allmän kategori för att jämföra eller kontrastera två företeelser. Vi känner bland annat igen bra berättelser på att de redan från början ger karaktärer eller föremål drag eller funktioner som har stor betydelse längre fram i berättelsen. Detta gör att vi vill läsa om en bok eller titta på en film en gång till. Detaljer i början som vi omedvetet förbiser vid första tillfället blir betydelsefulla först när författarens dolda avsikt slutligen blir känd. Som det står i ett ordspråk: ”Det är Guds ära att dölja en sak och kungars ära att utforska den” (Ords 25:2). Det tycks som om Gud i sin oändliga vishet har försett vissa individers liv liksom vissa föremål och händelser i Israels historia med en analogisk innebörd som uppfylls i Jesus. Det är nödvändigt att lära sig känna igen dessa paralleller i Bibeln för att kunna göra en god utläggning av texten.

Parallellerna kan vara allmänna – då kallar vi dem helt enkelt för analogier – eller av mer begränsad karaktär. När en person, händelse, företeelse eller ett föremål

i Bibeln på ett begränsat sätt pekar fram emot Jesus i något avseende kallar vi det för *typologi*. Typologi är en form av profetia med växande innebörd.⁶ Om kung David till exempel är en typologisk förebild till Jesus svarar David (som kallas för *typ*) mot Jesus (som kallas för *antityp*) genom kungavärdigheten, som ökar i betydelse från David till Jesus. Jesus är som David, men han är samtidigt större än David.

Vi ska se på ett exempel. I min kyrka som ligger i stadsdelen Hyde Park i Chicago, strax intill universitetet, predikar vi hela det akademiska läsåret. Men eftersom många reser bort under sommaren är det vettigt att vika den tiden av året till speciella predikoserier. Ett par somrar bestämde vi oss för att predika igenom Första och Andra Samuelsboken, och jag fick privilegiet att predika över vad jag tror är ett av de mörkaste kapitlen i Bibeln, nämligen Första Samuelsboken 28.

Jag hade kommit till slutet av kapitlet när begreppet analogi blev mycket tydligt för mig.

Då föll Saul genast raklång till jorden, förfärad över Samuels ord. Han var också helt kraftlös, för han hade inte ätit något på ett helt dygn. Kvinnan gick fram till Saul, och när hon såg hur skräckslagen han var sade hon till honom: "Se, din tjänarinna gjorde som du sade. Jag riskerade mitt liv och gjorde vad du bad mig om. Så nu får också du lyssna till vad din tjänarinna har att

6. G. K. Beale, *Handbook on the New Testament Use of the Old Testament: Exegesis and Interpretation* (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2012), 14.

säga: Låt mig sätta fram lite mat åt dig, så att du kan äta och hämta krafter innan du går din väg.” Men han vägrade och sade: ”Jag vill inte äta.”

Då bad både hans tjänare och kvinnan honom så enträget att han lyssnade till dem. Han reste sig upp från marken och satte sig på bädden. Kvinnan hade en gödkalv i huset, och den slaktade hon nu i all hast. Därefter tog hon mjöl och knådade det och bakade osyrat bröd av det. Sedan satte hon fram det åt Saul och hans tjänare, och de åt. Därefter reste de sig och gick samma natt sin väg. (1 Sam. 28:20–25)

Saul befann sig vid slutet av sitt liv. Han hade just fått andebesvärjerskan i En-Dor att mana fram Samuels ande, och Samuel uttalade Guds dom över Saul liksom han hade gjort i kapitel 15. Samuel sade till Saul att hans liv skulle ta slut nästa dag. Därefter bröt Saul bröd med sina tjänare och mediet. Han hade först vägrat att äta, men till slut gjorde han som kvinnan bad honom, eftersom han var i desperat behov av ett tilltal från Gud. De åt en måltid som bestod av osyrat bröd och en gödkalv. Nästa dag kastade sig Saul på sitt svärd och dog.

Analogin är högst intressant. Här har vi å ena sidan motsatsen till en påskmåltid. Saul och hans söner blickar mot straffet i form av en oåterkallelig dödsdom. Å andra sidan har vi en slående kontrast till den sista måltiden. Saul slog sig ned för att äta med sin lilla grupp anhängare natten innan han skulle dö, precis som Jesus skulle göra längre fram med sina lärjungar. Tillsammans bröt de bröd. Poängen med analogin blir tydlig. Saul är en typ

för Jesus – eller egentligen Antikrist. Denna natt i hans liv pekar genom kontrasten fram emot den natt då Jesus bröt bröd med sina lärjungar, natten innan han dödades ”till lösen för många”. En del kanske menar att det finns ett typologiskt samband mellan Saul och Jesus, medan andra kanske hävdar att det finns ett tema eller en typologi som handlar om påskan här. Oavsett hur man kategoriserar sambanden fördjupar analogin mellan de båda situationerna i hög grad vår förståelse av Första Samuelsboken 28, och hur det som hände där slutligen vänds upp och ned genom Jesus oerhörda offer.

Med dessa verktyg i handen ser du förhoppningsvis vilket kraftfullt redskap bibelteologi är för att predika om Jesus utifrån hela Bibeln. Kom emellertid ihåg att det är tre viktiga saker du måste göra för att kunna dra nytta av detta redskap. För det första: tillägna dig en bibelteologi som grund. För det andra: följ när det är möjligt Nya testamentets exempel för hur avsnitt i Gamla testamentet ska tolkas. För det tredje: använd de fyra verktyg vi just har tagit upp för att göra bra kopplingar till evangeliet.

DEN SYSTEMATISKA TEOLOGINS ROLL

Bibelteologi är en utmärkt utgångspunkt för teologisk reflektion. Med dess hjälp kommer du långt i denna del av förberedelsearbetet, om du genom mycket övning utvecklar dina färdigheter i att använda den. Men det finns också en annan teologisk disciplin som behövs för teologisk reflektion: systematisk teologi.

Bibelteologin hjälper dig att se den progressiva uppenbarelsen av Guds frälsningsplan genom Jesus, medan den systematiska teologin hjälper dig att sammanställa allt Bibeln säger i form av centrala läror. Inom denna disciplin organiseras Bibeln logiskt och hierarkiskt och inte historiskt eller kronologiskt (som inom bibelteologin). D. A. Carson definierar systematisk teologi som ”den gren av teologin som försöker strukturera hela och delar av Bibeln genom att visa deras logiska (snarare än historiska) samband.”⁷

Här tror jag emellertid att det kan vara på sin plats med ett varningens ord. Visserligen förespråkar jag att man använder systematisk teologi i förkunnelsen, men samtidigt måste man skilja på detta och undervisningssystem. Simeon formulerade det så här: ”Gud har inte uppenbarat sin sanning som ett system. Bibeln har inte något system som sådant.” Konsekvensen av denna övertygelse är enkel: ”Lägg systemen åt sidan och fly till Bibeln. Ta emot bibelordet i okonstlad ödmjukhet och utan att snegla på något system. Var bibelkristna och inte systemkristna.”⁸ Simeon har rätt. Vi ska inte predika några

7. D. A. Carson, “Unity and Diversity in the New Testament: the Possibility of Systematic Theology,” i *Scripture and Truth*, red. D. A. Carson och John D. Woodbridge (Grand Rapids, MI: Baker, 1983), 69–70.

8. Dessa båda citat är hämtade från A.W. Browns anteckningar där han reflekterar över sin tid med Charles Simeon samt Simeons ”konversationsamlingar med studenterna vid Cambridge”. Abner William Brown, *Recollections of the Conversation Parties of the Rev. Charles Simeon, M.A: Senior Fellow of King's College, and Perpetual Curate of Trinity Church, Cambridge* (London: Hamilton, Adams, & Co, 1863), 269.

system. Ändå finns det tre praktiska fördelar med att ta med den systematiska teologin i den teologiska reflektionen.

1. Det håller dig kvar vid den sanna tron.
2. Det hjälper dig att knyta an till evangeliet från vissa genrer.
3. Det finslipar din förmåga att tala till icke-kristna.

1. Det håller dig kvar vid den sanna tron

En stor fördel med att reflektera över systematisk teologi i predikoförberedelserna är att den innebär en begränsning som håller dig kvar vid den sunda läran. När du gör din exeges kommer du ofrånkomligen att stöta på besvärliga avsnitt som tvingar dig till svåra exegetiska val, och eftersom ingen av oss är perfekt kommer vi att göra misstag. När du kämpar med svåra beslut kring din text är en sund lära en bra vägvisare.

En ytlig exegetik av Jakobs brev 2:14–26 kan till exempel få dig att dra slutsatsen att Jakob vänder sig mot Paulus lära om ”frälsning genom tron allena”. Genom att reflektera över detta avsnitt utifrån systematisk teologi måste du brottas med hur det Paulus säger om frälsningen ligger i linje *med* och inte strider *mot* det som Jakob säger. Även om du inte lyckas lösa alla problem brottas du åtminstone med hur Skrift tolkar Skrift, istället för att i okunskap ställa Skrift mot Skrift och därmed förneka en sund förståelse av Bibelns felfrihet.

2. Det hjälper dig att knyta an till evangeliet från vissa genrer

Faktum är att det ibland kan vara en stor utmaning att använda bibelteologi inom vissa genrer i Bibeln. Bibelteologi – en övergripande berättelse – är till sin natur sådan att den lätt kan kopplas samman med genrer som i första hand har en berättande form. Däremot kanske du inte hittar någon rimlig ingång till Bibelns stora berättelse från den gammaltestamentliga poesin på det sätt som du kanske hoppas. Det kan också vara svårt att använda bibelteologi för att hitta kopplingar från breven i Nya testamentet, som ju innehåller logiska resonemang.

De genrer som består av mycket talad text eller poesi kan emellertid vara lättare att koppla till evangeliet med hjälp av systematisk teologi. I dessa genrer behandlas oftare grundläggande begrepp som tro, nåd, rättfärdiggörelse, synd och liknande. Så när en psaltarpsalm handlar om ånger över synd, eller Paulus talar om tro och gärningar, har vi här en välgrundad ingång till evangeliet som teologiskt begrepp.

3. Det finslipar din förmåga att tala till icke-kristna

De flesta icke-kristna som kommer till våra kyrkor har förmodligen inte en stark och uppriktig längtan att förstå profeten Jesaja, som den etiopiske hovmannen hade. Det är nog mer troligt att de ställer frågor om det ondas problem, Gud, skuld, frälsning och liknande. Svaren på dessa frågor kan härledas ur olika systematiska kategorier. Det bästa sättet att leda en person som inte är kristen

in i Guds ord kan därför vara att i predikan på ett välgrundat sätt koppla texten till systematisk teologi. Vi kan till exempel tänka oss att en icke-kristen lyssnar till din predikan och har frågor om begreppet *synd* i texten. Ett bra sätt att undervisa om synd kan vara att undersöka denna systematiska kategori och se att det finns tre stora metaforer för synd: börda, skuld och fläck. Så även om din åhörare från början kanske inte förstår tanken om *synd* som den uttrycks i ditt textavsnitt kan du lägga in den mer övergripande läran om synden i din predikan på ett sätt som hjälper honom eller henne.

ETT STEG TILL

I detta kapitel har vi behandlat ett stort område. Förhoppningsvis inser du värdet av att inte gå direkt från exeges till tillämpning, eller till och med sluta efter exegesen. Jag hoppas att du istället inser betydelsen av att ägna tid åt att reflektera över hur huvudtanken i din text kan leda dig till evangeliet. Med en rätt förståelse av den historisk-kritiska metoden och med hjälp av verktygen bibelteologi och systematisk teologi kan du komma vidare i ditt arbete.

Men vi är naturligtvis inte färdiga än. Fortfarande återstår de utmaningar och krav som vi ställs inför när vi ska tillämpa texten *i dag*.

KAPITEL 4

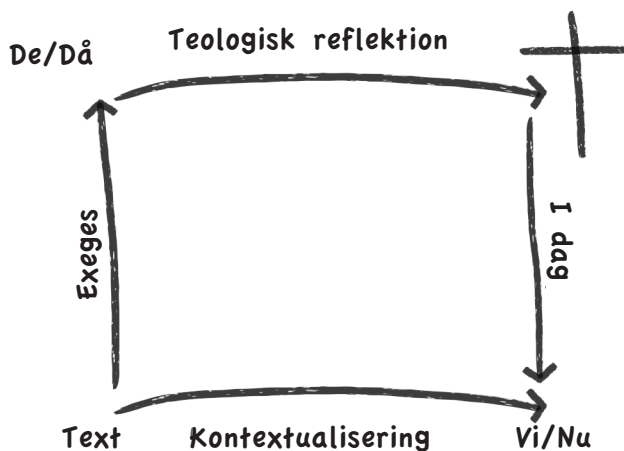
I DAG

Det sista steget i predikoförberedelserna tar oss till *i dag*. Slutligen har vi kommit fram till nutiden. Bakom oss ligger den forntida texten och det exegetiska arbetet med ”dem och då”. Den avslutade teologiska reflektionen skymtar också vid horisonten, med sin betoning på tidens fullbordan genom Jesus, hans död och uppståndelse. Rakt framför oss har vi målet: *i dag*. Nu handlar det om oss och nu. Kyrkan. Guds folk och de som genom Ordets förkunnelse kommer att bli hans.

Fram till denna punkt på resan har vi avsiktligt hållit tankarna på kontextualisering på avstånd. Det har vi gjort eftersom kontextualisering har en tendens att ta överhand i vårt arbete – det vi har kallat för problemet med *blind lojalitet*. Men nu när vi är färdiga med det bibliska och exegetiska arbetet är det dags att släppa fram kontextualiseringen och låta den få sin rättmätiga och nödvändiga plats vid bordet. En sund förkunnelse av evangeliet styrs alltid av texten men samtidigt måste den präglas av kontexten. Vårt sätt att predika Guds Ord i dag bör präglas av kontexten med utgångspunkt från fyra principer:

1. åhörargruppens sammansättning
2. dispositionen av materialet
3. vårt resonemang
4. tillämpningen av budskapet.

Det kan vara bra att tänka på det här sista steget som en *syntes*. Ordet *syntes* kommer från klassisk grekiska och innebär att två eller flera separata element kombineras på ett sätt som bildar en ny, sammanhängande helhet.

Många unga predikanter tycker att den här sista delen av resan är besvärlig. De vet inte riktigt hur de ska ta sig igenom den eller åtminstone inte hur de ska göra det på

ett bra sätt. De kan kanske hantera de olika delarna var för sig. Somliga kan säkert genomföra stegen i den exegetiska processen. Andra har kanske tillägnat sig lässtrategier som tar dem in i den teologiska reflektionen. Men om man frågar dem hur de gör för att sätta samman två eller flera av dessa delar till ett sammanhängande budskap *i dag* blir det tyst.

Likväl måste syntesen göras. De bibelutläggare som lyckas bra gör det bland annat för att de utifrån kontexten fokuserar på *åhörarna, dispositionen, resonemanget* och *tillämpningen*.

1. ÅHÖRARGRUPPENS SAMMANSÄTTNING

När vi försöker contextualisera måste vi i vid mening alltid se upp för en av två fallgropar. Om vår predikan å ena sidan alltid vänder sig emot kulturen kommer vårt budskap att förkastas av världen långt innan vi har fått möjlighet att presentera Jesus. Om vi å andra sidan anpassar vårt budskap efter världen (eller försöker anpassa vår livsstil) förlorar vi just den grund som gör att vi kan användas av Gud i världen. Vår uppgift är att hitta ett sätt att föra in Guds oföränderliga budskap i en värld som i stort sett saknar bibelkunskaper och där det råder stor teologisk förvirring.

Samtidigt som det exegetiska och teologiska arbetet är viktigt glömmer goda bibelutläggare aldrig bort att dessa discipliner finns till för människornas skull. Jag blir upprörd när jag ser hur en del predikanter verkar tänka

att församlingen finns till för deras skull för att de ska kunna utöva sin predikoverksamhet. Särskilt yngre predikanter bör vara medvetna om denna frestelse att skapa en egenlyttig verksamhet.

Under de senaste femton åren har vi i vår kyrka haft förmånen att ta emot och utbilda över sjuttio praktikanter – unga män och kvinnor på väg mot kristen heltidstjänst av ett eller annat slag. Emellanåt påminner jag dem om att *det är människorna som är det viktigaste!* Om de som har en särskild längtan att predika Guds Ord inte har ett hjärta för människorna i världen ska de inte regelbundet stå i predikstolen.

Så om du vill bli bibelutläggare ska du veta att en nödvändig förutsättning är att du har en hängiven och växande kärlek till människor. Lär känna och älska de åhörare som Gud har gett dig. Är det inte just vad Jesus lärde Petrus innan han släppte ut honom i världen med evangeliet? I Johannesevangeliet 21 visade sig Jesus för tredje gången för Petrus och de andra lärjungarna vid Tiberiassjön. Tre gånger frågade Jesus: "Petrus, älskar du mig mer än de andra?" och tre gånger svarade den blivande predikanten, med växande frustration: "Ja, Herre. Du vet att jag har dig kär." Jesus sade då till honom: "För mina lamm på bete. [. . .] Var en herde för mina får." Poängen är tydlig: de som Jesus avskiljer för att förkunna evangeliet är de som visar sin kärlek till honom genom att älska hans kyrka!

Därför säger jag till alla er som vill tjäna Jesus genom

att predika: Älskar du Jesus? Älskar du verkligen honom? Visa då din kärlek till honom genom att föra dem som han dog för på bete och vara en herde för dem. Lär dig att älska människorna.

Kyrkan

Den primära åhörargruppen för den bibelutläggande förkunnelsen är kyrkan, Guds folk. Bibeltrogna predikanter tänker alltid på detta. De arbetar hårt och noggrant med Guds ord, just för att de vet att det Ord som de förkunnar bevarar och stärker kyrkan.

Det var till sitt eget folk som Gud sände sitt Ord i Edens lustgård. På berget Sinai sände Gud på nytt ned sitt Ord, och vid detta tillfälle ristade han in det i sten för att det folk han just hade räddat skulle lära känna honom och hans kärleksfulla vägar. Och när han sände Jesus, som själv är Guds Ord, gjorde han det för att samla ett folk åt sig. Vid pingsten hände samma sak. De heligas gemenskap, de första kristna som troget höll fast vid apostlarnas undervisning, omvändes genom förkunnelsen av Ordet.

För att uttrycka det så enkelt som möjligt: alla de bibeltrogna predikanter jag känner bär på en fast övertygelse om att Guds Ord skapar och uppehåller Guds folk, hans kyrka.

Hur präglar detta din förkunnelse *i dag*? Som bibelutläggare behöver man vara särskilt medveten om sitt behov av ett *möte* med Gud. Det är endast han som kan

fullborda den oerhörda uppgift som vi har fått. Vi måste komma inför Gud i bön med alla våra predikoföberedelser. Vi misstar oss om vi tror att predikan kan ske isolerat – som om Guds stora och underbara verk att omvända och upprätthålla sin kyrka byggde på vad vi gör. Vi som predikar måste också bli de som ber. Det är det enda säkra tecknet på att vi har förstått hur kyrkan blir till och blomstrar i världen, och det leder till att vi förbereder våra predikningar lika mycket på knä som vid skrivbordet. Av erfarenhet vet vi vad det innebär att böja sig ned med ansiktet mot marken och be till Gud att han ska fullborda det verk som vi inte kan göra hur mycket vi än anstränger oss att predika.

Vi är, kort sagt, högst medvetna om vår egen otillräcklighet, och vi är i desperat behov av den helige Andes kraft i vår predikan. Därför ber vi. Vi ber före predikan. Vi ber under predikan. Vi ber till och med efter predikan.

Staden

Under senare år har det skrivits mycket om var våra åhörare befinner sig, och det behöver inte ordas mycket mer om det. Det räcker med att säga att vi snabbt närmar oss en tidpunkt i mänsklighetens historia då halva jordens befolkning kommer att bo i städer. Som bibelutläggare måste vi känna till detta faktum och låta det påverka våra predikningar.

För den skull behöver man inte vara så dum att man tror att Gud älskar stadsbor mer än dem som inte bor i

staden. Men vi måste helt enkelt vara uppmärksamma på de utmaningar och möjligheter som stadslivet innebär. De församlingar där många av oss predikar består i allt större utsträckning av människor med skiftande bakgrund och konkurrerande världsåskådningar, vilket – om vi inte tänker på vad vi säger – kan leda till onödig irritation. I våra predikningar måste vi ta hänsyn till en mer varierad åhörarskara, vilket innebär att vi ska vara beredda att överge vardagsuttryck och interna skämt som förekommer inom våra egna små subkulturer. Man berättar inte samma historia för kommunfullmäktige som man berättar för en nära vän vid lunchbordet. Det handlar om att kunna gå utanför ramarna. Vi måste predika som om vi vill bli förstådda av människor från alla jordens fyra hörn, för i många fall är det just de människorna som lyssnar på oss.

När nu Gud fortsätter att samla människor med allt mer skiftande bakgrund i våra församlingar är det två predikostrategier som kan vara till hjälp:

en interpersonell strategi

en integrerad strategi

Båda dessa strategier ser vi i Paulus tal i Aten. När det gäller den *interpersonella* sidan berättar Lukas för det första att Paulus samtalade och diskuterade med atenarna, både i synagogorna och på torget. Hans förkunnelse var med andra ord inte någon envägskommunikation. Vi ska inte tro att han bara stod i en talarstol en gång i veckan

och levererade en monolog. Han använde sig istället av en mängd olika interpersonella strategier. På torget gav han sig även in i dialog. Vi ska också hålla ögonen öppna för möjligheter och ställen där vi kan ta efter denna interpersonella strategi i städerna i dag.

Något som också är relevant för den interpersonella strategin är att Paulus – åtminstone i Apostlagärningarna 17 – inte verkar tränga sig fram utan väntar tills han får möjlighet att tala till människor i maktposition. Lukas berättar att ”de tog med honom upp till Areopagen och sade: ’Kan vi få veta vad det är för en ny lära du förkunnar?’” (17:19). Uttrycket ”de tog med honom” är upplysande. Det verkar inte som att Paulus var övermodig. Han tvingade sig inte in i det atenska samhällets centrum. Han krävde inte att få tala till eliten, utan gick istället till sina vanliga ställen för att predika, nämligen synagogan och torget (v. 17). När han predikade på Areopagen var det på begäran. Vi ska visserligen vara djärva, men staden kräver också respekt från oss.

Eftersom städerna får en allt större betydelse behövs det för det andra en *integrerad strategi*. I motsats till en konfliktsökande eller segmenterad strategi sammanför den integrerade strategin kulturella normer med det kristna budskapet genom att använda dem på ett sätt som är till hjälp i förkunnelsen av evangeliet. Vi ser ett exempel på detta i Apostlagärningarna 17, där Lukas bland annat fullständigt rentvår Paulus från alla falska anklagelser om fundamentalistisk fanatism. Han beskri-

ver hur Paulus med rätta blir upprörd över avgudabilderna i Aten, men utan att visa tecken på att vilja välla omkull dem på gatorna. Han visar faktiskt hur Paulus gör precis tvärtom – han utnyttjar dem i sin egen apologetik: "Atenare! Jag ser att ni på alla sätt är mycket religiösa. När jag gick omkring och studerade era gudabilder fann jag nämligen också ett altare med inskriften: Åt en okänd gud. Det ni tillber utan att känna, det förkunnar jag nu för er" (v. 22–23). Genom att inleda sin predikan med "en okänd gud" spelar Paulus på de bildade åhörarnas intellektuella mottaglighet. När allt kommer omkring medger åtminstone de flesta lärda att mycket fortfarande är okänt; och det uttryck som Paulus använder i Apostlagärningarna 17:23 är en form av ordet *agnosticism*. Som den holländske filosofen och teologen Cornelius Van Til uttryckte det: "Även bland de bildade var det god ton att erkänna att det fanns mer i himlen och på jorden än vad de hittills hade kunnat föreställa sig i sin filosofi [. . .] de var därför fullt beredda att lämna öppet för det okända."¹ Att inleda sin predikan på detta sätt var ett genidrag.

Kan du tänka dig hur annorlunda denna berättelse skulle ha varit om Paulus hade valt att använda en konfliktsökande istället för en integrerad strategi i Aten? Hans budskap skulle säkert ha gått fram om han när han kom till staden hade tagit till släggan mot altarna, dragit igång en bojkott av festerna eller satt upp affischer med

1. Cornelius Van Til, *Paul at Athens* (Phillipsburg, NJ: P&R, 1978), 6.

slagord ”mot livsstilen i Aten”. Men det skulle kanske också ha blivit till stor skada för evangeliet. Vi kanske kan få bort hedniska eller religiösa yttre symboler från världen med bombastiska strategier, men på detta sätt lyckas vi inte vinna de människor som lever och vandrar bland avgudarna.

Det är många i dag som blir kallade till att predika i storstäder, och ett klokt tillvägagångssätt då är att använda de interpersonella och integrerade strategier som har bidragit till att vinna städer i det förgångna.

Stadsbon och kulturen

Det är en sak att veta var våra åhörare befinner sig, men det är en helt annan sak att veta vilka de är och vilka vanor de har. Världen i dag är full av människor som inte känner till Bibeln, och vi borde egentligen aldrig vara nöjda med att predika utan att några av dessa människor lyssnar. Icke-kristna är en central åhörargrupp, och för den som förkunnar evangeliet är det därför viktigt att ha åhörare som befinner sig *i* världen. Men om vi vill att vårt budskap ska nå fram till dagens människor måste vi ge deras kulturella kontext rättmätig uppmärksamhet. Vi måste kunna tala kulturens språk. Som tur är finns det gott om böcker och artiklar som tar upp detta. Jag har inte mycket mer att tillägga, men jag vill påpeka att bra bibelutläggare bör vara medvetna om begränsningarna med den här typen av förberedelser. En bra kontextualisering behöver inte innebära att det blir lättare för

åhörarna att förstå predikan, och ännu mycket mindre att den kommer att förändra kulturen.

Än en gång räcker det med att studera Paulus tal i Aten i Apostlagärningarna 17:16–34 för att få detta bekräftat. Paulus gjorde sitt bästa för att contextualisera budskapet för sina åhörare (precis som vi bör göra), och ändå påpekar Lukas att detta väl genomförda och nödvändiga arbete hade begränsad effekt. En del atenare reagerade på Paulus förkunnelse av evangeliet med att säga: ”Vad vill den där pratmakaren säga?” (17:18). Det ord som här översätts med *pratmakare* betyder egentligen *någon som pickar efter frön eller stryker omkring efter mat*, som om Paulus tar en tanke här och en annan där så att det han säger blir osammanhängande. De som är blint lojala mot contextualisering brukar hävda att de inte möter den här typen av reaktion.

Missa för all del inte poängen i Lukas berättelse. Det han säger är att Paulus, som är en förebild för oss när det gäller contextualisering, hånades av vissa för att han predikade ett budskap som inte hade något enande centrum och därför inte kunde påverka den allmänna opinionen (se Apg 17:32). En annan reaktion på Paulus budskap var följande: ”’Han verkar vara en som förkunnar främmande gudar.’ De sade så eftersom han predikade evangeliet om Jesus och uppståndelsen” (v. 18). Uttrycket ”främmande gudar” antyder att problemet i Aten bland annat hängde samman med att man inte förstod vad Paulus menade. När atenarna först hörde

evangeliet tyckte de faktiskt att det var konstigt, främmande och inte alls likt den gudavärld som de kände till.

Det jag vill säga med de här två reaktionerna på Paulus förkunnelse är att vi absolut ska försöka förstå dagens människor och deras kultur, men för den skull ska vi inte tro att de alltid kommer att tycka att goda bibelutläggare är begripliga eller övertygande.

Slutligen påminns jag om att vi inte bara behöver be utan att vi också behöver den helige Andes kraft varje gång vi predikar. Det är faktiskt vad vi behöver mest av allt. Vi som predikanter måste förstå varifrån den verkliga kraften kommer. Den helige Ande måste ingripa för att våra församlingar ska få liv genom Guds Ord och alla människor och kulturer se vem som är störst. Äkta liv och sann förändring hos våra åhörare kommer inte genom vår uppfinningsrikedom utan genom Andens Ord (Joh 6:63), tydligt framfört av en predikant som förlitar sig på Gud.

Min önskan är att vi som längtar efter att förkunna Guds Ord genom en inre drivkraft slutar upp med allt tomt prål och skådespel – något som är alltför vanligt i förkunnelsen – allt som vittnar om en tro på att kraften på något sätt skulle finnas hos oss. Det krävs ödmjukhet för att predika. Vi måste släppa vårt överdrivna intresse för konstnärlig skicklighet eller form och ta avstånd från prestige, beröm och yttre tecken på girighet eller lystnad.

Vår predikan kommer inte ur villfarelse, orena motiv eller dolda avsikter. Gud har ansett oss värdiga att anförtrons evangeliet och därför talar vi som vi gör, inte för att behaga människor utan Gud, som prövar våra hjärtan. Vi har aldrig kommit med smickrande ord, det vet ni, eller med förevändningar för att roffa åt oss. Gud är vårt vittne. Vi har inte heller sökt bli ärade av människor, varken av er eller andra[.] (1 Tess 2:3–6)

2. DISPOSITION AV MATERIALET

Varje vecka står predikanten inför samma utmaning: Hur ska jag disponera det material jag ska predika över? Hur ska jag strukturera det? Dessa frågor är bra och viktiga att ställa sig.

När du har gjort det exegetiska arbetet och reflekterat teologiskt över din text har du en guldgruva av värdefulla och uppbyggliga saker att säga, och det är helt rätt att vilja glädja lyssnarna med det som kommit fram i ditt arbete. Vad bör utifrån detta styra dispositionen av materialet? Vilken praktisk funktion har kontextualiseringen? Jag tror att vi behöver utgå ifrån följande två principer i förberedelsearbetet:

behovet av tydlighet

fördelarna med att rätta sig efter texten.

Den första principen bygger i hög grad på kontextualisering, medan den andra hjälper oss att hålla ett stadigt tag om bibeltexten.

Behovet av tydlighet

För några år sedan satt jag och Dick Lucas i hans vardagsrum i London. Det föll sig naturligt att börja prata om vad Gud gjorde i kyrkan. Vi var båda hoppfulla och entusiastiska över framtidsloftet vi såg i nästa generations predikanter. Mitt i detta optimistiska samtal inflikade Lucas: ”Ja, men vi måste påminna dem om att förkunnelsen aldrig kan vara för lättbegriplig.” Efter att i närmare femtio år ha predikat för affärsfolk i Londons finansdistrikt hade Lucas lärt sig något väldigt viktigt, nämligen att de riktigt bra predikanterna är de som är tydliga. En predikant kan aldrig vara för lätt att förstå. *Vi behöver tydlighet.*

Jag har lagt märke till samma sak. Vi har en generation entusiastiska predikanter under utveckling runt om i våra församlingar i dag, men många behöver fortfarande lära sig konsten att disponera sitt material på ett klart och koncist sätt. Här har kontextualisering en fantastisk funktion.

Bibelutläggande förkunnare inser att de människor som de vänder sig till vecka efter vecka i allmänhet inte är lika begeistrade som de själva över alla de exegetiska nyanser och problem i texten som predikanten har satt sig in i under veckan. En av de kristna affärsmännen i min egen församling sade så här till mig: ”Dave, vad kan jag ta med mig den här veckan? Predika inte för mig i nästan en halvtimme utan att förklara saker och ting så att jag förstår. Jag behöver enkla och strukturerade

rubriker och en predikan som går rakt på sak.”

Goda predikanter känner till de miljöer där församlingsmedlemmarna lever och arbetar. De vet vad människorna behöver och talar deras språk. De trivs lika bra med att tala till troende som till icke-troende, även om de har tillbringat en stor del av veckan för sig själva i arbetsrummet i kyrkan.

När du griper dig an det kontextuella arbetet med att disponera materialet, gör då ett grundligt planeringsarbete så att din predikan blir klar och tydlig. Var mycket noga med vilka ord du använder och hur du framför centrala tankar. Var nöjd om Jesus härlighet blir tydlig endast för dem som har kommit för att lyssna. Som Paulus uppmanade församlingen i Kolosse:

”Var uthålliga i bönen [...] Be att jag talar som jag bör när jag lägger fram [Kristi hemlighet]” (Kol 4:2-4).² Två saker kan hjälpa oss att bli tydliga:

att ange temat för texten

att formulera författarens syfte.

En bibelutläggare ställer sig inte upp för att predika utan att först kunna formulera textens *tema* med en enda sammanhängande mening. Temat är huvudtanken eller det mest framträdande problemet i texten. Det är författarens poäng. Nyligen inledde jag till exempel en predikan över Jakobs brev 4:1–12 med att helt enkelt säga så här:

2. Författaren använder English Standard Version vars översättning lyder: ”att jag må göra den [Kristi hemlighet] *tydlig*, vilket är det sätt jag bör tala på”, övers. anm.

”Det problem som Jakob vill att vi tillsammans ska fundera över under den kommande halvtimmen är våra ord, deras förmåga att skada relationerna i församlingen, varifrån den kraften kommer och vad man kan göra åt det.” Oavsett om du går lika rakt på sak som jag är det bra att med en mening kunna tala om för församlingen vad som är författarens huvudpoäng. Det hjälper dig att vara enkel och tydlig, två saker som är utmärkande för en god framställning.

En annan praktisk metod som en bibelutläggare kan använda för att bli tydligare är att med en enda mening formulera bibelförfattarens *syfte* med texten. Syftet är vad författaren vill att hans åhörare ska göra eller på vilket sätt han vill att de ska förändra sitt sätt att tänka, efter att de har tagit del av hans tema. Det handlar alltså om den handling eller reaktion som författaren är ute efter. Även om du inte formulerar syftet med en enda mening i själva predikan bör du ha kommit fram till det innan du börjar predika. Du ska kunna svara på vad författaren vill att läsarna ska göra.

Det är till mycket stor hjälp att kunna tala om vad författaren har för syfte – inte minst förenklar det ditt kontextualiseringsarbete. Bibelutläggare sitter inte och blir gråhåriga i sina arbetsrum när de funderar på hur de ska göra budskapet relevant. Det behövs inte, för Bibeln *är* redan relevant. Istället tar de fram de konsekvenser och tillämpningar som redan finns i texten på ett sätt som är meningsfullt för den kultur församlingen befinner sig i.

På så sätt samverkar bibeltexten och kontextualiseringsarbetet. Man kan säga att de är kompanjoner i arbetet med predikan. När de används på detta sätt är det mer sannolikt att predikanten är trogen Guds Ord och att predikan bär frukt. Samtidigt blir predikningarna också tydligare och lättare att följa.

Fördelarna med att rätta sig efter texten

Samma dynamiska relation mellan text och kontextualisering ska finnas när bibelutläggaren planerar sitt budskap. Kontextualisering är underordnat texten. Ditt sätt att strukturera predikan bör i regel följa den struktur som bibeltexten har. Predikoutkastet växer fram ur det exegetiska, bibliska och teologiska arbetet som en kontextualiserad spegelbild av dem.

Denna princip är en naturlig konsekvens av vad bibelutläggning innebär. Vi lägger inte vårt utkast ovanpå texten, utan istället tar vi fram ur texten vad den helige Ande redan har lagt ned i den. Och detta görs bäst på det sätt som han satte samman den. Kom ihåg att Charles Simeon syftade på detta när han sade: ”Min strävan är att ur Skriften hämta fram vad som finns där och inte pressa in vad jag tror kan finnas där. Jag har en brinnande iver när det gäller detta: att aldrig säga varken mer eller mindre än vad jag tror Anden vill säga i det avsnitt jag lägger ut.”³

3. Handley Carr Glyn Moule, *Charles Simeon* (London: Methuen & Co., 1892), 97.

Jag har definierat bibelutläggande förkunnelse som förkunnelse vars kraft vilar på att predikans form och huvudtanke med rätta underordnas bibeltextens form och huvudtanke. Det kanske kan vara bra att se vad jag menar med nyckelorden i min definition. Med *form och huvudtanke* menar jag att varje avsnitt i Bibeln som det är naturligt att predika över har en färdig struktur och huvudtanke som den helige Ande har lagt ned i den. Predikantens jobb är att hitta dem. Detta gör man bäst genom att disciplinerat arbeta med exeges och teologisk reflektion. När predikanten väl har kommit fram till en tydlig form och huvudtanke är det dags att tänka på hur predikan ska byggas upp.

En bibelutläggning skiljer sig från andra typer av bibelföredrag till sin uppbyggnad på så sätt att dispositionen av materialet *med rätta underordnas* textens form och huvudtanke. Vi tvingar inte på texten någon annan disposition och vi lägger inte in material i den som inte finns där. Dessa två saker ingår i uttrycket *med rätta underordnas*. Vi behöver predikanter som underordnar sig uppgiften att på ett rätt sätt återge de goda nyheterna.

Alltför många av oss gör lite som vi själva vill. Våra dispositioner följer inte texten. Vi bygger upp budskap som speglar något annat än texten. De har en annan form. Detta är ett tecken på att vi är långt ifrån tillräckligt disciplinerade i detta steg av våra förberedelser. Vi låter inte texten styra dispositionen och huvudtanken i vår predikan, utan istället låter vi texten få anpassa sig

till den form och huvudtanke som passar oss just den veckan. Resultatet blir att vår predikan inte når upp till de krav som kan ställas på en bibelutläggning och vi berövar församlingen möjligheten att höra Guds röst. Istället får de bara höra våra bristfälliga röster. Därför vill jag uppmana dig att sträva efter att utarbeta budskap från Bibeln som är samstämmiga med texten. Det handlar när allt kommer omkring om bibelutläggning och, som undertiteln till denna lilla bok lyder, detta är *hur vi förmedlar Guds Ord i dag*.

Efter att ha undersökt hur kontekstualisering kan vara till nytta när det gäller *åhörare* och *disposition* är det nu dags att se hur du kan ha hjälp av att kontekstualisera genom att formulera ditt *resonemang* för att sedan *tilllämpa ditt budskap*.

3. VÅRT RESONEMANG

Om vi ska *göra* människor till Jesus lärjungar måste vi först *föra* ett resonemang. Därför måste alla predikningar innehålla resonemang. Kom ihåg de instruktioner Jesus gav lärjungarna i Matteusevangeliet 28:19–20 då han sade att de skulle göra fler till lärjungar genom att ”lär[a] dem att hålla allt som jag befällt er.” De skulle tala med en andlig kraft som skulle övertyga människor till lydnad. Men predikanter ska inte bara nöja sig med beteendändring utan de ska övertyga och vinna människor. Predikanten ska inte bara tala tydligt utan föra ett resonemang. Det finns något i evangeliet som talar till vår rationella

sida och inte bara till den emotionella.

Jag ska kort ta upp tre punkter som rör detta. För det första kan vi på många ställen i Bibeln finna stöd för att predikan ska innehålla ett resonemang. Vi kan se på Apostlagärningarna 17:2–3 där Paulus växande predikoverksamhet beskrivs: ”Paulus besökte dem som han brukade, och under tre sabbater *samtalade* han med dem utifrån Skrifterna och *förklarade* och *visade* att Messias måste lida och uppstå från de döda.” I vers 4 ser vi vidare att några av dem blev övertygade. Paulus *samtalade* eller *resonerade* (vilket är det uttryck som vi har fått ordet *dialog* ifrån). Han gav sig in i diskussionen och predikade på ett sätt som i sig självt var interaktivt. Vidare *förklarade* han eller, bokstavligen, öppnade han åhörarnas sinnen. I Lukasevangeliet 24 ser vi också hur Jesus öppnade lärjungarnas sinnen, bland annat genom att förklara hur Skrifterna hänger samman. Detta kastar omkull den felaktiga övertygelsen att kristna inte är rationella. Både Paulus och Jesus visar att kristna är de som är mest vidsynta. Slutligen står det att Paulus *visade* att Messias måste lida och uppstå. Bokstavligen står det att han satte fram denna tanke för sina åhörare. I överförd betydelse använder han här ett ord som beskriver det man gör när man dukar till en måltid (Luk 9:16, 10:8 osv.). Paulus lade fram sina argument för folket för att de skulle få dem i sig. Följden var att de blev *övertygade*. En del vanns över. Som predikant måste du sikta högt. Vi kanske ryggar tillbaka inför tanken på att övertyga eftersom vi

har läst Första Korintierbrevet 1 på ett felaktigt sätt och vill förkasta världens visdom. Men detta innebär inte att vi inte ska använda allt vi har för att vara övertygande. Vi måste överbevisa människor. Paulus talar klarspråk i Apostlagärningarna 26:26–28, där han djärvt tillkännager sin önskan att övertyga kung Agrippa och hela hans hov. Paulus nöjde sig inte med att bara delta i samtalet, och han försökte inte heller göra kristendomen tilltalande. Han ville övertyga och vinna alla i världen för evangeliet.

För det andra finns det ett värde i att ägna sig åt predikoverksamhet med en sann dialogkaraktär. Det är inte detsamma som dialogpredikan. Det bibliska ordet för att predika kommer från begreppet ”basunera ut” och är något som sker i monologens form. Men det finns något mycket värdefullt i att engagera människor genom en framställning som i sig själv är interaktiv. Paulus ägnade sig åt dialog, men han arbetade genom monolog i sin förkunnelse, en predikan med andlig kraft. Därför ska vi absolut leta upp sammanhang med ”öppen mick”, frågestunder och andra tillfällen till verklig dialog och ta diskussionsinslaget med oss in i predikokonsten. Predikan handlar om att förklara, men också om att övertyga och tillämpa.

För det tredje ska vi fokusera på det viktigaste materialet i våra resonemang. Här kan vi se på Apostlagärningarna 24:24–25: ”Några dagar senare kom Felix tillsammans med sin hustru Drusilla, som var judinna.

Han lät hämta Paulus och hörde honom tala om tron på Kristus Jesus. Men när Paulus talade om rättfärdighet och självbehärskning och den kommande domen, blev Felix förskräckt och sade: 'Gå din väg för den här gången. När jag får tid ska jag kalla på dig.'” Felix hörde Paulus tala om 1) tron på Kristus Jesus, 2) rättfärdighet, 3) självbehärskning och 4) den kommande domen. Detta är fyra stora kategorier som vi bör ägna oss åt att diskutera. Det är faktiskt just de frågor som Paulus resonerar om i Romarbrevet 1–3.

Lär dig att föra ett resonemang i varje budskap du predikar. Det är inte lätt, men samtidigt är det just så enkelt.

4. TILLÄMPNING AV BUDSKAPET

Det första som ska sägas när det handlar om tillämpning är att bibelutläggarens mål är *förvandlade hjärtan*. Vi försöker inte bara tillämpa Guds sanningar så åhörarnas intellekt berörs, hur viktigt det arbetet än kan vara. Vi nöjer oss inte heller med att sätta deras händer och fötter i arbete, hur nödvändigt det än är med kristen tjänst. Istället siktar vi in oss på våra åhörarens hjärtan. I förkunelsen bör vi aldrig slå oss till ro med tillämpningar som bara delar upp det man tänker eller gör i skilda fack. Som bibelutläggare är vårt mål istället att vinna åhörarnas hela vilja och all deras kärlek för Gud. Hjärtat är kraftens centrum, och det är genom hjärtat som en förändring kan komma till stånd.

En tillämpning som berör hela hjärtat samverkar med kontextualiseringen på minst fyra sätt genom att den helt tar sikte på hjärtats omvändelse växer fram ur ett bedjande hjärta bygger på kunskap om människors hjärtan utvecklas ur bibeltextens hjärta.

Hjärtats omvändelse

Vi går tillbaka till Paulus predikan i Aten. Där predikade han för *hjärtats omvändelse*. Han uppmanade människorna i Aten att ”omvända sig” (Apg 17:30) och inte stanna kvar i ”okunnighetens tider”. Paulus strävade inte efter någonting mindre än en fullständig förvandling av atenarnas sinnen, hjärtan och vilja.

Under predikoförberedelserna behöver man ställa sig ett antal frågor när man tänker igenom hur man ska tillämpa texten: Predikar jag på ett sätt som kan leda till en hjärtats förvandling? Är jag för försiktig med att uppmana till omvändelse? Är mitt budskap mer än bara intellektuellt?

Kom ihåg att målet med kontextualisering inte är att evangeliets budskap ska ge fler intressanta faktakunskaper, utan vår uppgift är att vinna åhörarnas hjärtan så att de fullt ut kan ge Jesus den ära som tillkommer honom. För att detta mäktiga verk ska ske måste Guds Ande visa Guds folk hur de ska tillämpa Guds Ord i sina liv. Vem utom Gud själv kan förvandla människors

hjärtan (något som Jesus fiender ironiskt nog förstod; se Mark 2:7)?

Hjärtats bön

Målet med tillämpningen av predikan är att människor ska omvända sig av allt sitt hjärta. Det är bara Gud som kan åstadkomma detta och därför måste vi ta itu med tillämpningsdelen i vår förberedelse på knä. Vi måste vara förtrogna med hjärtats bön.

I Lukasevangeliet 11:1–13 uppmuntras vi till det. Lärjungarna kom till Jesus för att de ville att han skulle lära dem att be, liksom Johannes lärde sina lärjungar. Jesus svarade med att ge dem ett mönster för bönen (Luk 11:1–4). Sedan berättade han en liknelse för dem för att uppmuntra dem i bönens arbete där han kontrasterar Gud, vår Fader, med en nära vän. En vän som blir väckt mitt i natten kanske inte erbjuder hjälp. Det finns trots allt gränser för vänskapen! Men Gud, vår Fader, är inte som en sådan vän. Han står redo att hjälpa oss. Be, och ni ska få. Bulta, och dörren ska öppnas för er. Vad är det närmare bestämt som Gud lovar att ge oss? ”[E]r Far i himlen [ska] ge den helige Ande åt dem som ber honom” (11:13). Inte ens Johannes döparens lärjungar som hade fått lära sig att be, kände till den helige Ande (Apg 19:1–2). Men vi får tacka Gud att vi faktiskt gör det, och Gud lovar att ge honom till oss!

Kunskap om människors hjärtan

Precis som vi behöver öppna våra hjärtan inför Gud när

det gäller människornas själar, måste vi också ha kunskap om deras hjärtan. När kontextualiseringen fungerar som bäst hjälper den oss att se vad som styr människors hjärtan i vårt sammanhang. För att uttrycka det enkelt: om tillämpningen av budskapet syftar till att vinna församlingsmedlemmarnas hjärtan för Gud behöver vi ha kunskap om deras hjärtan. Vi måste genom noggranna iakttagelser komma underfund med deras inre värderingar och engagemang, särskilt de saker som hindrar dem från att leva sina liv i sann tillbedjan och lydnad.

Augustinus skrifter och Paulus brev (liksom det som står om Paulus predikningar i Apostlagärningarna) innehåller ytterst värdefullt material för predikanter att reflektera över i kontextualiseringsarbetet. Faktum är att enbart dessa två mäns texter skulle kunna räcka för att täcka bibelutläggarens behov. Det är befängt att tro att vi gör jobbet genom att bara referera till tidningar och nyhetsmedia. Denna typ av texter misslyckas oftast med att nå bortom *vad* som händer i världen. Det viktiga är frågan *varför* människor gör vad de gör, och när detta kommer fram handlar det alltid om *hjärtat*! Det finns ingen som på ett bättre sätt belyser detta än Augustinus och Paulus. De visar *hur* man kan använda *nyheterna*.

Lyckligtvis kan vi lära oss det som Augustinus och Paulus pekar på. Peter Brown, historiker vid Princeton, visar prov på just detta slags kunskap om människors hjärtan i sin forskning och sina studier med inriktning på antikens Rom. Han skriver om den *amor civicus* – den

”kärlek till staden och dess invånare” – som invånarna i Rom hade. Han fortsätter:

En förmögen person som visade denna kärlek byllades som en amator patriae – en som älskade sin hemstad. Det var den mest hedersamma kärlek som en välbärgad person kunde visa. Amor civicus stod skrivet över alla tempel, torg och offentliga byggnader, över bågarna, kolonnaderna och de enorma platserna för offentlig underhållning – teatrarna, amfiteatrarna och de stadionliknande arenorna – som fortfarande förundrar de turister som besöker de romerska fornminnen som finns i nästan alla regioner i Västeuropa och Nordafrika.⁴

Brown beskriver romarna som att de hade ”landskap i hjärtat”. Han skildrar dem som människor som ”älskar hemlandet” och som ”patrioter med Rom i sina hjärtan”.⁵ Om Brown faktiskt skulle predika för människorna i Rom är det här precis den sorts kunskap som skulle komma utmärkt till pass i tillämpningen. Liksom antikens Rom är våra städer platser där världsåskådningar krockar, och mitt i detta ligger mäns och kvinnors hjärtan i öppen dager. Du och jag måste lära oss konsten att lyssna som Peter Brown så tydligt illustrerar.

För att med genomträngande skarpsinne kunna tillämpa Guds Ord i dag är det till hjälp att veta vad människor älskar, bryr sig om och värdesätter. Har du tagit reda på det? Har du kunskap om människors hjärtan i ditt sammanhang?

4. Peter Brown, *Through the Eye of a Needle* (Princeton: Princeton University Press, 2012), 64.

5. Ibid., 96–101.

Bibeltextens hjärta

Alla predikanter behöver kunskap om människors hjärtan, men det är inte allt en predikant behöver för att kunna tillämpa evangeliet på ett bra sätt. Kom ihåg att en sund förkunnelse alltid präglas av kontexten – men styrs av texten.

En del predikanter blir så styrda av åhörarna, så fokuserade på kontexten, att de glömmer bort texten när det är dags att förbereda tillämpningarna i predikan! Jag har faktiskt hört predikanter beskriva hur de förbereder tillämpningen sittande i sitt arbetsrum med slutna ögon, huvudet tillbakalutat och näsan mot taket.

Det är på sin plats med en strategi som i hög grad utgår från kontexten, men den får inte komma främst. Predikanten är till bättre nytta för församlingen med ögonen öppna och *näsan i texten*. Det viktiga att minnas är att tillämpningarna av budskapet alltid är kopplade till *bibeltextens hjärta*. För att finna dessa tillämpningar måste du ställa bättre frågor – inte om människorna utan om texten.

En fråga jag alltid ställer till min text är vad författaren har för syfte i förhållande till sina läsare. Det är definitivt bäst att börja där för det riktar vår uppmärksamhet mot författarens mål. Genom att formulera textens syfte kommer vi vidare så att vi kan se vad texten har för konsekvenser eller tillämpningar för våra åhörare. Ibland uttrycker författaren syftet explicit, och i sådana fall ger han oss tillämpningen direkt. I berättelsen

om David och Goliat läser vi till exempel följande:

Herren ska i dag utlämna dig i min hand, och jag ska slå ner dig och ta huvudet från dig. Jag ska i dag ge de filisteiska krigarnas lik åt himlens fåglar och åt jordens vilda djur. Och hela världen ska förstå att Israel har en Gud. Alla som samlats här ska förstå att det inte är genom svärd och spjut som Herren räddar. Striden är Herrens, och han ska ge er i vår hand. (1 Sam 17:46–47)

Här uttrycks berättelsens poäng tydligt i texten: slaget har ett evangeliserande syfte ("hela världen ska förstå att Israel har en Gud") och ett uppbyggande syfte, nämligen att lära Guds folk att lita på honom ("ska förstå att det inte är genom svärd och spjut som Herren räddar. Striden är Herrens").

En annan fråga som kan vara bra att fundera över är hur personerna i texten gensvarar på Guds sanning eller Guds smorde. Ibland – inte alltid – riktar personerna uppmärksamheten på församlingsmedlemmarna. Jag predikade en gång över ett avsnitt som visar kontrasten mellan två kungar – Saul och David (1 Sam 22). Det är ett fascinerande kapitel med två mindre karaktärer som delar scenen med de berömda kungarna. Den förste är edomiten Doeg som ställer sig på Sauls sida. Den andre är Ebjatar som bestämmer sig för att ansluta sig till David. Doeg och Ebjatar är användbara karaktärer för tillämpningen i predikan. Följer vi Guds smorde även om han verkar svag och är på flykt? Eller är vi som Doeg och följer den jordiske härskare vars makt och privilegier till sist kommer att krossas?

En tredje fråga som kan vara till hjälp är huruvida den tänkta tillämpningen är den primära tillämpningen av texten eller bara en möjlig tillämpning. Man bör i allmänhet inte ta till en andrahands- eller tredjehandstillämpning innan man har sett till att man tydligt har klargjort det som är mest primärt. Ditt primära syfte ska stämma överens med den helige Andes primära syfte med texten. Tänk på detta som en stege där varje tillämpning blir mer och mer abstrakt. Ju längre bort en pinne är på stegen desto dummare är det att sträcka sig efter den. Den är helt enkelt för långt bort, och det är bättre att hålla fast vid något närmare, starkare, tydligare och mer primärt.

Vid de tillfällen då jag vill tillämpa min text på flera sätt börjar jag alltid med den primära tillämpningen. Efter hand som jag kommer längre bort berättar jag för församlingen att det jag nu säger är mer perifert. Tänk tillbaka på resonemanget om Första Samuelsboken 2 i den här bokens första kapitel. En del av tillämpningarna där handlade om barnuppfostran. Men när vi studerade texten såg vi att tillämpningar av det slaget kommer i andra hand eller till och med i tredje hand.

Ytterligare en bra fråga för att kontrollera tillämpningen i förhållande till textens begränsning är om tillämpningen i fråga undergräver texten. Bara för att en tillämpning är möjlig behöver det inte innebära att författaren hade den i åtanke. En närliggande fråga är om tillämpningen strider mot andra bibeltexter. Om den gör

det låter jag den vara. Tänk till exempel på det tillfälle då David ljög för prästen Ahimelek för att få mat och vapen (1 Sam 21). Man kanske kan använda denna text som stöd för ”helig lögn” i Guds tjänst, men man får problem när man kommer till Kolosserbrevet 3:9–10. Denna fråga hjälper dig alltså så att du inte av misstag ställer Skrift mot Skrift.

En sista kontroll av arbetet är att ställa en fråga som leder tillbaka till själva hjärtat i Bibeln. Bygger tillämpningen på evangeliet eller riskerar jag helt enkelt att lägga fler bud på människor? När man till exempel predikar över Jakob 3:1–12 skulle det var mycket lätt att säga: ”Ta kontroll över din tunga”. Men det blir lagiskt om vi slutar där. Poängen i kapitlet är att det är omöjligt att kontrollera våra tungor. Vi behöver nåd. Jakob fortsätter med att lyfta fram denna tanke i verserna 13–18. Vi ska söka ”visheten från ovan”.

ETT SISTA ORD

För att på bästa sätt få genomslag i dag måste vi som predikanter låta kontextualisering och bibeltext samverka. Vi ska dessutom dra nytta av dem på ett sådant sätt att de var för sig hjälper oss med *åhörargruppens* sammansättning, *dispositionen* av materialet, vårt *resonemang* och *tillämpningen* av vårt budskap.

Ett sista ord och sedan är vi klara. De bästa bibelutläggarna har ett stort fokus på *i dag*, men samtidigt gör de allt arbete med predikan (oavsett om det gäller exeges,

teologisk reflektion eller kontextualisering) med *dagen* för ögonen – den dag då Jesus kommer tillbaka och allt kommer att uppenbaras, inklusive de motiv som finns i predikantens hjärta. Låt insikten om ”den dagen” hjälpa dig att förbli trogen och i bön utföra det arbete vars frukt vi måste lägga i Guds händer.

AVSLUTNING

FÖRTORKADE BEN

Charles Simeon predikade för första gången efter sin ordination på Heliga trefaldighets dag. Då var han endast tjugotvå år gammal och vikarierade för en semesterledig pastor. När han flera decennier senare tänkte tillbaka på sina första insatser som predikant skrev han följande:

Nu när jag hade lärt känna mr Atkinson tog jag på mig att sköta om hans församling under sommarferierna, och jag har anledning att hoppas att en del gott arbete blev utfört där. Under loppet av en månad eller sex veckor blev kyrkan ganska fullsatt. Det var tre gånger så många nattvardsgäster som vanligt, och det blev stor uppståndelse bland de förtorkade benen.¹

Som predikant tycker jag om allt i Simeons korta beskrivning av sina första predikningar, från det högst ordinära sätt han började på – som vikarie för en man på semester – till hans enkla uttryck för en förhoppning om att ha varit till nytta. Vilken fantastisk start! Jag tror till och med att Gud lät honom lyckas särskilt väl med predikningarna där i början som en speciell gåva som skulle hjälpa honom senare i tjänsten. Han skulle trots allt snart möta många prövningar i Cambridge. Det jag är mest förtjust i är kanske det Simeon säger om effekten av det

3. Handley Carr Glyn Moule, *Charles Simeon* (London: Methuen & Co., 1892), 97.

förkunnade Ordet: ”det blev stor uppståndelse bland de förtorkade benen”.

Jag är fullt och fast övertygad om att det som genom Guds nåd hände på Simeons tid kan hända igen. Och det kommer kanske att börja med dig! Under mitt arbete med denna kortfattade bok om bibelutläggande förkunnelse har jag tänkt mycket på denna tjugotvååring. Så vare sig du är tjugotvå eller åttiotvå eller något där emellan ber jag att Gud ska använda din tjänst på ett sätt som ger oss alla ”anledning att hoppas att en del gott arbete blev utfört”.

CHECKLISTA TILL DIG SOM PREDIKAR

Här följer några frågor som kan hjälpa dig i de olika stegen av predikoförberedelserna.

EXEGES

Har jag bett Gud om hjälp inför arbetet?

Struktur

Hur har författaren strukturerat texten? Det är bra om du tydligt kan ange den vers där varje enhet i texten börjar och slutar.

Allmänt: Finns det något ord, något uttryck eller någon tanke som upprepas i texten?

Berättande text: Hur delas texten in i scener? Är den strukturerad utifrån en växling mellan olika miljöer eller olika karaktärer? Vad handlar texten om? (Vad är konflikten eller det som skapar en dramatisk spänning? Vilken situation utgör berättelsens klimax eller vändpunkt? Får spänningen en upplösning? I så fall hur?)

Talad text: Hur används grammatiken eller logiken för att visa tankeflödet i avsnittet?

Poesi: Hur förändras tonen eller ämnet i dikten?

Vad visar strukturen om författarens huvudtanke?

Kontext

Hur påverkas innebörden i texten av den omedelbara litterära kontexten – de avsnitt som kommer före och efter? Varför finns detta textavsnitt just här?

I vilken historisk situation befann sig de första åhörarna eller – beroende på genre – de första läsarna?

Hur passar avsnittet in i ett större sammanhang?

Tema

Vad är huvudtanken eller temat i boken?

Hur stöder textavsnittet temat, och på vilket sätt genomsyrar temat hela avsnittet?

TEOLOGISK REFLEKTION

Hur pekar texten fram emot eller förhåller sig till evangeliet?

Hur kan bibelteologi hjälpa mig att upptäcka evangeliet i texten? Hur använder författaren *profetior som går i uppfyllelse, historieförlopp, teman* eller *analogier*?

Hur kan systematisk teologi hjälpa mig att upptäcka evangeliet i texten? Håller den kvar mig vid den sanna tron, hjälper den mig att knyta an till evangeliet eller finslipar den min förmåga att tala till icke-kristna?

KONTEXTUALISERING OCH I DAG

Åhörarna

Känner jag de människor som ska lyssna till min predikan? Har jag lovat att tjäna dem i kärlek? Har jag bett för dem under hela förberedelsearbetet?

Disposition

Vilken form ska min predikan ha och vilken huvudtanke ska jag formulera i den? Speglar predikans form och huvudtanke textens form och huvudtanke?

Tillämpning

Predikar jag på ett sätt som kan förvandla hjärtan, både mitt eget och mina åhörare? Gör jag det med hjälp av metoder som på rätt sätt ödmjucar åhöraren, upphöjer Frälsaren och främjar helgelsen i de närvarandes liv?

Vad har bibeltextens författare för mål eller syfte i förhållande till sina läsare?

Berättande text: Hur gensvarar personerna i texten på Guds sanning eller Guds smorde?

Talad text/poesi: Hur vill författaren att hans läsare ska gensvara?

Är min tillämpning en följd av författarens syfte?

Är min tillämpning den primära tillämpningen av texten eller bara en möjlig tillämpning?

Undergräver tillämpningen texten? Står den i strid med andra bibeltexter?

Bygger tillämpningen på evangeliet eller riskerar jag helt enkelt att lägga fler bud på människor? Stöder jag mig på texten för att säga det *jag* vill säga, eller hämtar jag bara fram vad som finns i Skriften?

FÖRFATTARENS TACK

Två pastorer har varit mina förebilder när det gäller bibelutläggande förkunnelse: Kent Hughes och Dick Lucas. Dessa män har inte bara ägnat veckorna åt arbetet med att lägga ut Guds Ord, utan de har också tagit sig tid för mig, och det vill jag tacka dem för. De förblir högt uppskattade vänner, och jag är övertygad om att denna bok har blivit bättre tack var dem.

Jag vill också uttrycka min uppskattning till mina två närmaste pastorskollegor, Jon Dennis och Arthur Jackson. Er trogna tjänst under många år är en stor uppmunt-
ran för mig. Jag vill rikta ett stort tack till församlingen i Holy Trinity Church i Hyde Park, Chicago. Ni har nu i femton års tid med glädje tagit emot Guds Ord genom mig. Och inte bara det, vecka efter vecka har våra hjärtan förts samman genom Ordet. Jag är oerhört tacksam för det och för den glädje vi har fått med Jesus som kung.

Jag är också tacksam för vänskapen med Mark Dever och Jonathan Leeman. Vänligt och utan att ge upp har de uppmanat mig att sätta dessa tankar på pränt, och det är helt och hållet deras förtjänst att jag har tagit mig tid att skriva denna bok. Tack, vänner, för den möjlighet ni har gett mig att stå tillsammans med er i detta arbete. Ett tack också till Tara Davis på Crossway som har finslipat texten med sitt redigeringsarbete.

Åter till hemmaplan är jag djupt tacksam till Gud för

Robert Kinney, min vän i arbetet för Guds rike. Tack för att du alltid förbättrar ett manus, och ett ännu större tack för att du delar ansvaret för att leda Charles Simeon Trust med mig.

Slutligen vill jag tacka dig, Lisa, för den livslånga kärlek som du med stort tålamod har reserverat för mig och ingen annan i trettio år nu. Jag älskar framför allt att se hur du låter Guds Ord ta allt större plats i ditt hjärta.

DETTA GÖR VI TILLSAMMANS!

Så kan grupper för predikoutvärdering hjälpa till att bygga starka vänskapsband mellan förkunnare

Trevor Watson

Enligt den engelske poeten John Donne är ingen människa en ö. Men predikanter kan ofta känna sig som väldigt avlägsna och otillgängliga öar, särskilt efter en predikan som mest liknade ett ”skeppsbrott”. Att predika kan vara ett ensamt arbete. Men broar kan byggas för att föra öar samman! Och de ”broar” jag vill slå ett slag för är *grupper av förkunnare* (som är överlåtna till att predika bibelutläggande) *som utvärderar varandras predikningar*, dels i lokala församlingar, dels mellan olika församlingar i samma geografiska område.

Vi finner en god grund för denna typ av broar i Kolosserbrevet 1:28-29:

”Honom predikar vi genom att förmana varje människa och undervisa varje människa med all vishet, för att föra fram varje människa som fullkomlig i Kristus. För det målet arbetar och kämpar jag i hans kraft, som verkar mäktigt i mig.”

Paulus var inte en ö! Hans inledande ”vi” visar tydligt att det arbete han var engagerad i skedde i partnerskap

med andra. Och den typ av partnerskap han lyfter fram är ett specifikt partnerskap i förkunnelsen: ”vi *predikar*”. Den främsta uppgiften är en proklamation som, fri från kompromisser, är klar och tydlig och inkluderar ”att förmana och undervisa”. Så vad (eller vem) är det då de predikar? Svaret är tydligt: Jesus! ”*Honom* predikar vi.” På samma sätt som Jesus enligt Lukasevangeliet 24 lade ut och proklamerade ”vad det stod om honom i alla Skrifterna”, var Paulus och de han samarbetade med 100 procent överlåtna åt att förkunna Jesus. Men varför gjorde de det? Predikade de för att bli uppskattade eller känna sig betydelsefulla genom sitt sätt att framträda? Absolut inte! Den klara, trogna och Kristuscentrerade förkunnelsen syftade till att förvandla varje åhörare; ”för att föra fram varje människa som fullkomlig i Kristus.” Dessa förkunnare var övertygade om att bara evangeliet om Jesus kan förvandla människor till Hans avbild. Och det är definitivt inte lätt. Om de skulle kunna utföra denna oerhörda uppgift med klarhet och trohet, innebar det hårt arbete. Och samtidigt som de ”arbetar” tillsammans med varandra, säger Paulus – vilket är minst lika viktigt – att han ”kämpar i hans [Jesus] kraft, som verkar mäktigt i mig”.

Om detta är vad vi också vill göra, kommer grupper som möts för att utvärdera varandras predikningar, i lokala församlingar eller inom ett geografiskt område, bygga starka partnerskap mellan förkunnare – likt broar mellan de olika förkunnarna. Och detta kommer att ge

ära åt den vi förkunnar om och evig glädje åt dem vi förkunnar för.

När jag var pastor på Nordirland möttes församlingens grupp av predikanter en gång i månaden efter kvällsmötet på söndagen. Det var ett värdefullt tillfälle att träna och utveckla förkunnare, särskilt de som nyligen börjat. Ett värdefullt sätt att växa tillsammans var när vi utvärderade predikningar som någon av oss redan hållit. För den som stått i predikstolen innebar detta att göra sig sårbar och för dem som nu gav feedback innebar det att ta ansvar för att bygga upp i kärlek och med konstruktiv kritik.

Dessutom mötte jag två andra förkunnare i mitt område för lunch en gång i månaden. Förutom att utvärdera varandras predikningar, tog vi också med oss de predikningar vi höll på att förbereda, så att vi kunde hjälpa varandra med de särskilda frågor vi kämpade med. Självklart var det också ett tillfälle för oss att be för varandra, vilket var värdefullt.

Efter att vi flyttade till Sverige 2016, har det varit en stor välsignelse att också här få träffas en gång i månaden i vår lokala församling i en grupp, liksom att äta lunch med andra förkunnare i göteborgsområdet. Båda grupperna har haft god hjälp av att använda ett formulär för utvärderingarna som jag utvecklat från de kurser jag gått vid *Cornhill Training Course* i London anordnade av *Proclamation Trust*. Innan vi träffas som grupp skickar vi varandra länkarna till de predikningar som ska utvär-

deras, och deltagarna förbereder sig så att de kan ge feedback utifrån formulärets uppbyggnad. Vi använder sedan ungefär 30 minuter till varje predikan i gruppen. Den främsta fördelen med att ha ett färdigt formulär är att det håller oss ansvariga inför varandra när det gäller särskilt viktiga områden i Kristuscentrerad, bibelutläggande förkunnelse. Vi behöver andra förkunnare som delar samma övertygelser. Och det hjälper oss att inte bli för impulsiva eller ge kritik som inte är till någon hjälp, samtidigt som vi får en konstruktiv ram som hjälper oss att utvecklas.

Nyligen upptäckte vår familj Fotö när vi körde över bron från Hönö i Göteborgs vackra skärgård. Fotö har sin speciella karaktär och ändå är broförbindelsen ett effektivt hjälpmedel som både bevarar den från att bli isolerad och utvecklar öns roll i en livaktig skärgård. Någon kanske är rädd att de ska ”klonas” i en sådan här grupp och förlora sitt särskilda sätt att förkunna. Min erfarenhet är dock att dessa broar och partnerskap för samman förkunnare, som både behåller sin särskilda stil och får ett viktigt medel till utveckling – tillsammans med andra som också predikar livgivande, Kristuscentrerat och bibelutläggande.

Jag är övertygad om att de principer och tillvägagångssätt för bibelutläggande förkunnelse som David Helm förklarat så tydligt i denna bok, bäst kommer att utvecklas i partnerskap med andra förkunnare som både tjänar och förkunnar samma Herre och Frälsare.

APPENDIX 2

FORMULÄR FÖR ATT UTVÄRDERA EN PREDIKAN

MÅLSÄTTNING OCH STRUKTUR

1. Hur var introduktionen utformad – vad sades?
Hjälpte den åhörarna? Fyllde den sitt syfte?

2. Var materialet tydligt strukturerat?

Lista predikans huvudpunkter.

3. Gick det lätt att förstå predikans budskap?

Vad var budskapet?

TOLKNING AV BIBELTEXTEN

4. Förstods och förklarades texten korrekt?

Kom huvudpoängen i avsnittet fram?

5. Utgick förklaringen av texten från dess kontext i bibelboken?

Den bibelteologiska kontexten?

ILLUSTRATIONER

6. Vilka illustrationer användes?

Användes de så att de effektivt illustrerade poängen som framfördes?

TILLÄMPNING

7. Vilka tillämpningar gjordes och när i predikan framfördes de?
8. Utgick de från texten och anknöt de till punkterna i predikan?

FRAMFÖRANDE

9. Var framförandet klart och lätt att följa?
10. Var förkunnelsen övertygande?

Vilket gensvar efterfrågades?

11. Hur passande var stil, ton, tempo, språkbruk, kroppsspråk och så vidare?

ALLMÄNT

12. Fanns det någon avslutning? Var den till hjälp för åhörarna? Fick den rätt effekt?
13. Vad skulle kunna göras för att förbättra predikan?
14. Vad var det bästa med predikan?
15. Något att tillägga? Fler kommentarer?

APPENDIX 3

EQUIPPED

Vår övertygelse är att tydlig och trogen förkunnelse av Guds ord, i den helige Andes kraft, framförd i bön och förväntan om att Gud kommer att forma kyrkor och förändra liv, är det största behovet i den kristna kyrkan i Sverige i dag.

Vi tror att detta görs bäst genom bibelutläggande förkunnelse där huvudpoängen i texten också blir huvudpoängen i predikan genom en trogen behandling av texten i dess rätta sammanhang. Förkunnarens uppgift är att för vår tids åhörare noggrant och i bön förklara – ”lägga ut” – Guds oföränderliga, nödvändiga, mäktiga, klara, inspirerade, felfria, auktoritativa och tillräckliga ord, istället för att tvinga på texten sina personliga eller kulturella känslor, uppfattningar och förutfattade meningar.

Därför är vårt mål att undervisa Bibeln för predikanter, för att utrusta dem att undervisa andra. Ytterligare ett mål är att erbjuda gemenskap och att utveckla part-

nerskap mellan likasinnade evangeliska förkunnare, överlåtna åt bibelutläggande förkunnelse, i syfte att uppmuntra varandra i den livsviktiga uppgiften att förkunna Guds ord.

De två huvudsakliga sätt vi ämnar nå dessa mål är genom *Equipped*-kursen och *Equipped*-konferensen:

- **Kursen:** *Equipped*-kursen är en praktisk träningskurs utvecklad av David Jackman och engelska *Proclamation Trust*. Den är utformad för att utrusta dig som trofast proklamerar Guds ord. Den innehåller tre moduler, som var och en hålls under en tvådagars intensivkurs.
- **Konferensen:** *Equipped*-konferensen är en årligen återkommande tvådagarskonferens kring Bibeln. Den första dagen riktar sig särskilt till dig som har en tjänst där förkunnelsen av Guds ord är central. Den andra dagen är öppen för alla som längtar efter att tränga djupare in i Guds ord för att bli bättre rustad att personligen studera Bibeln och dela den med andra.

När Guds ord förkunnas troget, hörs verkligen Guds röst. Det är också då Guds Ande tar Guds ord och utför Guds verk. Det är just därför vi alla behöver bli utrustade och uppmuntrade att hålla ut i den livsavgörande förkunnargärningen.

Mer information hittar du på vår hemsida med planerade moduler i *Equipped-kursen* och uppdateringar kring nästa *Equipped-konferens*. Vi vill också uppmuntra dig att ta kontakt (info@equippedsverige.se) om du vill anordna en kurs i din kyrka eller tillsammans med andra kyrkor, eftersom vi gärna arbetar tillsammans med er.

”För mig var det naturligt att Bibelns texter skulle styra både innehållet och utformningen av förkunnelsen. Däremot kunde jag ändå uppleva en osäkerhet kring hur detta rent praktiskt skulle gå till, som exempelvis när det kom till förberedelsen av predikan. I detta blev kursen **Equipped** en fantastisk hjälp för mig. Genom undervisning och gruppsamtal fick jag ta del av en mängd viktiga och grundläggande insikter samt en rad konkreta verktyg som verkligen hjälper mig att låta Guds Ord än mer få stå i centrum för min förkunnelse. Denna kurs är verkligen en fantastisk möjlighet för alla förkunnare.”

Joel Magnusson, Pastor i Missionskyrkan på Tjörn

”Textutläggande predikan frigör på ett speciellt sätt Bibelordets kraft till frälsning, helgelse och helande. Kursen innehåller god undervisning och utvecklande gruppövningar som kompletteras av en inspirerande gemenskap med andra som lever i kallelsen att förkunna Guds

ord. Och jag gillar verkligen den lite lågmälda, eftertänksamma, och samtidigt tydliga, brittiska attityd som präglar Equipped.”

Jonas Vestlund, Församlingsledare i Pingst Arvika

Kursen

**'Guds Ord,
formar kyrkor,
förändrar liv'**

Konferensen

www.equippedsverige.se

Langham

SVERIGE

Nätverk för textutläggande predikan

Vi vill se kyrkor i Sverige växa i antal och mognad genom att Guds Ord predikas i församlingen.

Vi vill vara en rörelse av förkunnare som tror på Bibelordets kraft att förvandla liv och är överlåtna till att studera och undervisa Guds Ord.

Vårt arbete drivs av fem värderingar som vi ständigt strävar att fördjupas och växa i:

- Övertygelse
- Texttrohet
- Tydlighet
- Relevans
- Ödmjukhet

Vi arrangerar

- Fortbildningskonferenser: Tre dagar av föredrag och workshops som utbildar och tränar i utläggning av olika typer av bibeltexter.
- Predikoklubbar: Lokala gemenskaper av förkunnare som regelbundet ger varandra feedback och uppmuntran i syfte att ömsesidigt utvecklas i predikan.

- Inspirationsdagar: Tillfällen att få inspiration och utbyta tankar om textutläggande predikan och sprida visionen till fler.

Kontakta oss för att hitta nästa fortbildningstillfälle eller din närmaste predikoklubb!

www.langhamsverige.se

info@langhamsverige.se

facebook.com/langhamsverige

REFORMEDIA

Reformedia är en stiftelse vars ändamål är att främja spridandet av evangeliet om Jesus Kristus samt den förkunnelse och teologi som legat till grund för Reformationen och den evangeliska väckelsen. Detta sker bland annat genom bokutgivning, och skapandet av virtuella och fysiska mötesplatser. Till sin juridiska person är Reformedia registrerad som en verksamhetsdrivande insamlingsstiftelse.

Stiftelsen ska i sitt arbete utgå från kristenhetens huvudsymbola (de apostoliska, nicenska och athanasianska trosbekännelserna), Reformationens fokus på Skriften allena, nåden allena, tron allena, genom Kristus allena och till Gud allena vare äran samt den globala evangeliska rörelsens Lausannedeklaration.

Du är välkommen att kontakta Reformedia via mail: info@reformedia.se

Du kan bidra till vårt arbete genom att sätta in en gåva på bankgiro 536-6638. Märk insättningen "Gåva".

Du hittar mer information på vår webbsida:
www.reformedia.se

Reformedia står även bakom Evangeliecentrerat, en hemsida för regelbunden uppbyggelse i form av artiklar, videos och intervjuer med mera:

www.evangeliecentrerat.se

IX

9Sundhetstecken

Hjälper Till Att Bygga Sunda Församlingar

Organisationen 9Marks finns till för att utrusta församlingsledare med en biblisk vision och praktiska redskap för att Gud ska få ära bland folk och nationer genom sunda församlingar.

För detta syfte vill vi hjälpa till att bygga kyrkor som har dessa nio sundhetstecken:

1. Bibelutläggande predikan
2. Bibelteologi
3. En biblisk förståelse av Evangeliet
4. En biblisk förståelse av omvändelse
5. En biblisk förståelse av evangelisation
6. Bibliskt medlemskap
7. Biblisk församlingsdisciplin
8. Bibliskt lärjungaskap
9. Bibliskt ledarskap

Du kan läsa mer på organisationens hemsida:

English - 9Marks.org

Hur förmedlas Guds ord till dagens åhörare?

I bokens svenska förord skriver Trevar Watson, lärare vid Equipped Sverige: "Du som nu håller boken *Bibelutläggande förkunnelse* i din hand har kanske redan ett intresse för att lyssna till sådan förkunnelse - och har blivit rikt välsignad och förvandlad. Men när du själv ska predika på detta sätt saknar du "hur" det ska gå till. Om det är vad du söker är det här just den bok du har letat efter."

I boken - skriven för dig som är eller vill bli förkunnare - förklarar pastor David Helm fördelarna med att predika bibelutläggande och hur det praktiskt går till. Trots att boken är relativt kort presenteras en steg för steg-modell grundligt. Dessutom innehåller den konkreta hjälpmedel för att du ska kunna utvecklas som förkunnare - och dina åhörare få ut

David Helm är pastor i *Holy Trinity Church* i Chicago, USA. Han leder dessutom arbetet vid *Charles Simeon Trust* som samarbetar med olika samfund och församlingar för att träna framtidens ledare i bibelutläggande förkunnelse genom praktiska studiegrupper.

Tydlig och tillämpbar, och därför en utmärkt introduktion till bibelutläggning.
Martin Helgesson Predikant i Roseniuskyrkan och samordnare för Langham Sverige

Här finner du en ovärderlig hjälp till en respektfull och grundlig behandling av texterna. Det lockas in i en spännande genomgång där du steg för steg får hjälp att inse värdet av en textutläggande förkunnelse och dess relevans för vår samtid.

Roland Hellsten förkunnare, bibellärare och författare

Reformedia.se

IX 9Sundhetstecken
www.9marks.org